

RAPLAMAA ARENGUSTRATEEGIA 2035+

(tegemist on kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 37³ lõike 1 kohase maakonna arengustrateegiaga)

Rapla 2022

1. Olulisimad strateegilised kokulepped

35 000 õnnelikku ja kodukohta hindavat elanikku

Vajalik on, et sünde oleks pisut enam kui surmasid ja et maakonda saabuks pisut rohkem kui siit lahkuks – vaja on 100 inimega aastas plussi jääda. Tallinna lähine asend võimaldaks seda. Turvaline ja kvaliteetne elukeskkond on eesmärgi saavutamiseks võtmetähtsusega! On oluline, et Raplamaa inimesed jääksid rahule oma eluga ja oleksid õnnelikud.

Kõige puhtam ja turvalisem elukeskkond Eestis

Raplamaa on üks puhtamaid ja turvalisemaid piirkondi Eestis – seda suunda tuleb jätkata! Raplamaa jätkab rahvusvahelise *Safe Community* võrgustiku põhimõtetel – käib tihe omavaheline koostöö, on erinevad töөрühmad, tegeletakse riskigruppidega, kaasatakse kõiki eagruppe, toimivad pikaajalised programmid.

Positiivselt tuntud piirkond

Raplamaa peab olema palju enam tuntud ja hinnatud, eeskätt oma positiivsete „sõnumite“ poolest. Need peavad olema õigesti ja suunatult kommuniqueeritud. See on oluline olevatele elanikele, et need oleksid eluga rahul ja motiveeritud kohalikkude elusse panustama, tulevastele elanikele, et need asuksid siia elama, turistidele ja puhkajatele, kes toetaksid maakonna majandust ning investoritele, kes rajaksid siia oma ettevõtte ja looksid tasuvaid töökohti.

Sagedased ja head ühendused Tallinnaga

Raplamaa majandusruum ja inimeste igapäevased liikumised on lahutamatult seotud pealinnaregiooniga. Seepärast on need ühendused vältimatult olulised ja esmatähtsad. See tähendab kiiret, sagedast ja energiasäästlikku reisirongiliiklust Tallinn-Rapla-Viljandi suunal ning elektriraudtee väljaehitamist Tallinna ja Rapla vahel. Samuti on see Rail Baltic kiirraudtee kohalike peatustega Kohilas ja Järvakandis ning kiirrongi peatusega Raplas. Lisaks on kindlasti vajalik nii Via Baltica kui ka Tallinn-Rapla maanteed väljaehitamine esimese klassi nõuetele vastavaks. Võtmetähtsusega on erinevate liikumisviiside hea ühitamine.

Tolmuvaba kattega tee igasse asulasse

Tolmuvaba katte olemasolu teedel on oluline osa elukvaliteedist. See tähendab sujuvamat ja ohutum liiklemist, paremat ligipääsu ja puhtamat õhku. Esimesena tuleb katte alla viia suurema kasutusega teed (50 sõidukit ööpäevas) ja teed, kus liikleb ühistransport, aga sellel ei tuleks pidama jääda. Tulevikus võiksid kõik riigiteed olla tolmuva kattega, nagu ka oluline osa kohalikest teedest.

Hea ühistranspordikorraldus maakonnas

Nutikas ühistranspordikorraldus maakonnas on elutähtis tagamaks kõigile ligipääsu töökohtadele, koolidele, teenustele. Kiire ja sagedaste väljumistega ühistransport peab viima inimesed hommikul tööle ja kooli ning hiljem töölt, koolist ja huvikoolist tagasi koju. Sõidugraafikud peavad olema omavahel kooskõlas, et inimesed saaksid liikuda takistuseta erinevates suundades ja erinevate liiklusvahenditega. Süsteemis peab olema piisavalt paindlikkust, et luua sõiduvõimalus ka hajaasustuses (nt nõudeliinid jms).

Kvaliteetsed ja kõigile kättesaadavad avalikud teenused

Heade elamistingimuste loomine on maakonna arengu põhieesmärke ja kvaliteetsed ning kättesaadavad avalikud teenused on selle oluline osa. Tähtis on nende kohapeal väljaarendamine korrastatud ja renoveeritud hoonetes või kasutades uudseid kaasaegseid meetodeid.

Loovusest pakatav kultuuriruum

Raplamaa on paljude tuntud kultuuriinimeste sünni- või elupaigaks. Neile inimestele tuleb anda võimalus oma potentsiaali rakendada kodumaakonna edendamiseks. Tugev huviharidussüsteem loob hea põhja, et läbi lüüa kultuurivaldkonnas. Maakonnas toimub ja sünnib mitmeid tuntud ja säravaid kultuurivaldkonna ettevõtmisi, mida tuleb toetada. Kõige tähtsam on soodustada igati isetegemist ja loomingulisust – seda aitab saavutada mitmekesine ja aktiivne huvitegevus kaunite kunstide, tehnika ja robootika ja muudes tegevusvaldkondades.

Maakonna haridusasutuste koostöövõrgustik, mis kaasab ettevõtjaid ja kõrgkooli

Koostöövõrgustik haarab kõiki maakonna haridusasutusi – erinevatel tasanditel ja erinevates omandivormides. Siia kuuluvad valdade põhikoolid ja gümnaasiumid, riigigümnaasium, erivajadustega laste kool, kutsekoolid (sh täiskasvatute üldharidusõpe), erakoolid jne. Koostöövõrgustikku tuleb kaasata kohalikud ettevõtjad. Tähtis on leida partnerid kõrgkoolides, kellega koostöös haridusmaastikku rikastada. Kõik see on vajalik iga inimese potentsiaali võimalikult täielikuks väljaarendamiseks ja tema võimaluste laiendamiseks.

Igale Raplamaa lapsele on tagatud kodulähedane lasteaia- või lastehoiukoht

Kasvav Raplamaa vajab tähelepanu peredele ja lastele. Igale lapsele tuleb tagada kodu lähedal sobiv isikukeskne vajadustele vastav lasteaia või -hoiu koht. Eesmärk on praegust head olukorda säilitada ja parandada tingimusi, aga kui vaja, siis ehitada ka kohti juurde.

Raplamaa on atraktiivne turismipiirkond

Arvestades huviväärsuste rohkest ja mitmekesisust peab Raplamaa muutuma turismivaldkonnas atraktiivseks ja tuntuks. Raplamaa rabavad rabad ja muud loodusväärtused, matkarajad, pereturismi ja tegevusturismi atraktsioonid, kultuurisündmused ja muu tuleb siduda toodeteks ja klientidele kättesaadavaks teha.

Neli kaasaegset tööstusala 40 minuti kaugusel Tallinnast

Hästi varustatud ja kaasaegsed tööstusala Järvakandis, Kohilas, Orgital ja Märjamaal ning Raplas, pealinna läheduses, kus on piisavalt ruumi uutele kõrget lisandväärtust loovatele ettevõtetele, mis loovad tasuvaid töökohti. Oluline on, et sellised võimalused oleksid igas maakonna piirkonnas. Loomulikult saab vajadusel tööstusala arvu ka suurendada.

Eesti Rasketehnika Innovatsiooni- ja Kompetentsikeskus

Kehtna Kutsehariduskeskus on juba praegu tegus ja kõrgelt hinnatud rasketehnika keskus. Järgmise sammuna tuleb kujundada välja üle-eestiline ja miks mitte rahvusvaheline kompetentsikeskus, kus tehtaks ka teadus- ja uurimistööd ehk loodaks uut teadmuse rasketehnika valdkonnas.

Rapla tervishoiulinnak

Raplasse kerkib ainulaadne tervishoiulinnak (tervishoiu- ja sotsiaalteenuste kompetentsikeskus), mis ühendab endal väga mitmeid erinevaid asutusi ja teenuseid – üldhaigla, mis osutab ambulatoorseid ja statsionaarseid tervishoiuteenuseid erialade laias valikus, esmatasandi tervisekeskus, sotsiaalteenuste keskus jm. Tervishoiulinnakus arendatakse välja kvaliteetsed ravi- ja hooldusteenused.

Järvakandi klaasiklaster

Järvakandis kui Eesti klaasipealinnas tuleb arendada erinevaid klaasiga seotud tegevusi tervikuna – alates klaasikunstist ja klaasimuuseumist kuni väiketootmise ja suurtööstuseni välja. Klaasi temaatikale peaks tuginema ka kogu piirkonna visuaalne kujundus.

Kohila Keskkonnahariduse Keskus

Puhas elukeskkond on Raplamaa üks tugevusi, mida tuleb hoida ja edendada. Seejuures on võtmetähtsusega inimeste hoiakud ja suhtumised, mida tuleb kujundada juba maast madalast. Kohila Keskkonnahariduse Keskus on sellega tegelenud, aga nüüd on vajalik teha järgmine samm. Koostöös strateegiliste partneritega (nt Riigimetsa Majandamise Keskus) tuleb keskuse haaret laiendada ja sellest peab kujunema oluline keskkonnateadlikkuse kujundaja regionaalsel, aga miks mitte ka üleriigilisel tasandil.

Sisukord

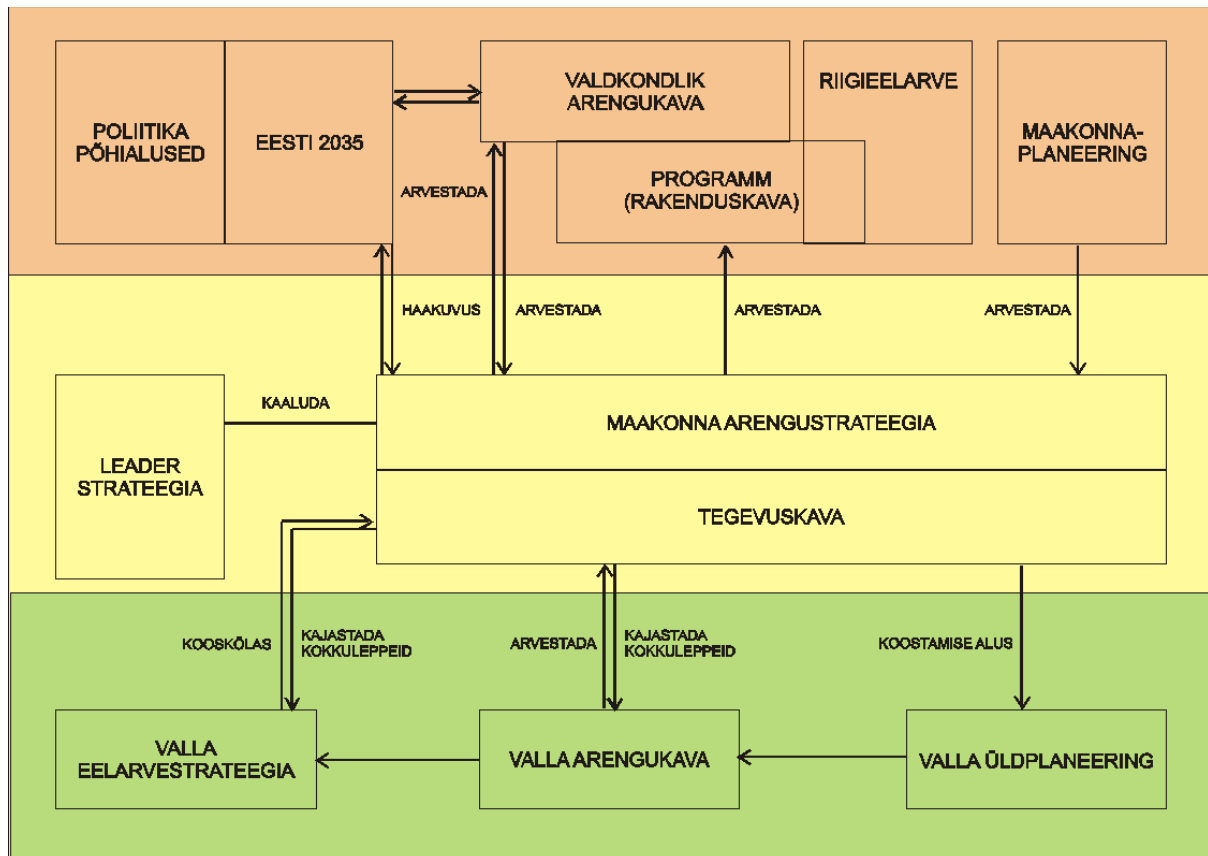
1. Olulisimad strateegilised kokkulepped.....	2
Sisukord.....	5
2. Protsessi kirjeldus	8
3. Lähteolukorra analüüs.....	13
3.1. Inimareng.....	13
3.1.1. Olulisemad suundumused Raplamaal inimarengu valdkondades.....	13
3.1.2. Raplamaa tugevused ja eripära inimarengu valdkondades.....	14
3.1.3. Raplamaa väljakutsed ja võimalused inimarengu valdkondades.....	15
3.2. Majandusareng.....	16
3.2.1. Olulisemad suundumused Raplamaal majandusarengu valdkonnas.....	16
3.2.2. Raplamaa tugevused ja eripära majandusarengu valdkonnas.....	17
3.2.3. Raplamaa väljakutsed ja võimalused majandusarengu valdkonnas.....	18
3.3. Tehniline taristu.....	19
3.3.1. Olulisemad tehnilise taristu ja liikuvuse suundumused Raplamaal.....	19
3.3.2. Raplamaa tehnilise taristu ja liikuvuse tugevused ja eripära.....	19
3.3.3. Raplamaa tehnilise taristu ja liikuvuse väljakutsed ja võimalused.....	19
3.4. Kestlik areng.....	21
3.4.1. Olulisemad kestliku arengu suundumused Raplamaal.....	21
3.4.2. Raplamaa tugevused ja eripära kestliku arengu valdkonnas.....	21
3.4.3. Kestliku arengu väljakutsed ja võimalused Raplamaal.....	22
4. Raplamaa visioon 2035+.....	23
5. Strateegilised valikud	24
5.1. Maakonna arengustrateegia ruumiline visioon.....	24
5.2. Inimareng.....	24
Strateegiline eesmärk 1: Kasvav elanikkond.....	24
Strateegiline eesmärk 2: Kättesaadavad ja kvaliteetsed avalikud teenused.....	26
Strateegiline eesmärk 3: Maakonna haridusasutuste koostöö tagab suuremad valikuvõimalused õppijatele ja parima ressursikasutuse koolidele.....	31
Strateegiline eesmärk 4: Kõigis haridusasutustes head õppimisvõimalused.....	32
Strateegiline eesmärk 5: Mitmekesine ja kättesaadav huviharidus.....	35
Strateegiline eesmärk 6: Toimiv laiapõhjaline nõustamisteenuste süsteem maakonnas.....	36
5.3. Majandusareng.....	37
Strateegiline eesmärk 7: Mitmekesine ettevõtluskeskkond, kus toimetavad kõrget lisandväärtust tootvad ettevõtted.....	37
Strateegiline eesmärk 8: Enam nutikat ettevõtlust.....	39

Strateegiline eesmärk 9: Heal tasemel ja mitmekesine toidusektor	42
Strateegiline eesmärk 10: Kättesaadavad ja kvaliteetsed teenused	42
Strateegiline eesmärk 11: Raplamaa on atraktiivne loodus-, kultuuri- ja elamusturismi sihtkoht ning oluline puhkusepiirkond	43
5.4. Tehniline taristu	44
Strateegiline eesmärk 12: Maakonna hea ligipääsetavus ja aeg-ruumiliste vahemaade vähenemine läbi heatasemelise transporditaristu ja kiirete välisühenduste	45
Strateegiline eesmärk 13: Hea kvaliteediga teedevõrk maakonnas	47
Strateegiline eesmärk 14: Nõudlusele vastav ühistransport maakonnas	48
Strateegiline eesmärk 15: Kiire ja kvaliteetne andmeside kõikjal maakonnas	50
Strateegiline eesmärk 16: Hajutatud taastuvatel ressurssidel põhinev energiatootmise süsteem ja tark elektrivõrk	51
5.5. Valdkond: Kestlik areng	54
Strateegiline eesmärk 17: Tugev keskuste võrgustik	54
Strateegiline eesmärk 18: Hästi planeeritud ja planeeringu alusel välja arendatud elukeskkond	54
Strateegiline eesmärk 19: Paranenud ühiskonna kerksus ja kriisideks valmisolek loovad turvatunde maakonna elanikele	57
Strateegiline eesmärk 20: Puhas looduskeskkond ja säästlik ressursside kasutamine	58
Strateegiline eesmärk 21: Tugevad ja sidusad paikkondlikud kogukonnad ning tugevad kodanikuühendused	60
Strateegiline eesmärk 22: Kompetentsed, tõhusad ja finantsiliselt võimekad vallad teevad tihedat koostööd maakonna tasakaalustatud arenguks	61
Strateegiline eesmärk 23: Raplamaa on eristuv, tuntud ja hea mainega	63
6. Seos teiste arengudokumentidega	64
6.1. Riigitasandi strateegilised dokumendid	64
Eesti pikaajaline strateegia „Eesti 2035“	64
Eesti julgeolupoliitika alused	64
Kliimapoliitika põhialused aastani 2050	65
Maapõuepoliitika põhialused aastani 2050	65
Kriminaalpoliitika põhialused aastani 2030	66
Eesti spordipoliitika põhialused aastani 2030	66
Üleriigiline planeering „Eesti 2030+“	66
Eesti Keskkonnanstrateegia aastani 2030	67
Eesti teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukava 2021–2035	67
Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukava aastani 2030	68
Transpordi ja liikuvuse arengukava 2021-2035	68
Energiamaajanduse arengukava aastani 2030	69

Eesti digiühiskond 2030	70
Heaolu arengukava 2016–2023	70
Rahvastiku tervise arengukava 2020–2030	70
Eesti keele arengukava 2021-2035	71
Haridusvaldkonna arengukava 2021-2035	71
Kultuuri arengukava 2021-2030	72
Noortevaldkonna arengukava 2021–2035	72
Sidusa Eesti arengukava 2030	73
Riigikaitse arengukava 2017-2026 (avalik osa)	73
Siseturvalisuse arengukava 2020–2030	73
Kokkuvõttes	73
6.2. Regionaalsed strateegiadokumendid	73
Rapla maakonnaplaneering 2030+	73
Harju maakonna arengustrateegia 2035+	74
Järvamaa arengustrateegia 2019-2035+	74
Lääne maakonna arengustrateegia aastani 2035+	74
Arengustrateegia „Pärnumaa 2035+“	74
6.3. Kohalikud strateegiadokumendid	74
Kehtna valla arengukava aastateks 2023-2026	74
Arengustrateegia „Kohila vald aastani 2025“ ja Kohila valla arengukava 2018-2027	74
Märjamaa valla arengukava 2018-2030	74
Rapla valla arengukava aastateks 2018 -2025	75
7. Raplamaa arengustrateegias seatud ootused riigitasandile	76
7.1. Üldist	76
7.2. Inimareng	76
7.3. Majandusareng	76
7.4. Tehniline taristu	77
7.5. Kestlik areng	78
7.6. Kasutatud lühendid	79
8. Elluviimise korraldus ja seire	81

2. Protsessi kirjeldus

Suur osa maakondliku arengustrateegia protsessist ja seostest on kirjeldatud kohaliku omavalitsuse korralduse seaduses. Rahandusministeeriumi poolt aprillis 2021 üllitatud juhendmaterjalis on toodud täpsem kirjeldus ja soovitusel, millest juhendada. Samas on igal maakonnal omapärad, mida tuleb arvestada ning seetõttu on mõnevõrra erinevad ka strateegia koostamise protsess ja ka sisu. Järgnevalt lühidalt Raplamaal tehtust.

Joonis 1. Maakonna arengustrateegia seosed teiste tasandite ja dokumentidega.

Raplamaa arengustrateegia **juhtrühmana** toimis Raplamaa Omavalitsuste Liidu täiskogu, mis ühendab endas kõik maakonna vallavolikogude esimehed ja kõik vallavanemad. Juhtrühm langetas vajalikud juhtimisotsused ning arutas läbi ja võttis vastu lõppdokumendi. Juhtrühm oli läbivalt informeeritud toimuvast ja kaasatud protsessi.

Juhtrühma koosseisu kuulusid: Tanel Viks (Kehtna Vallavalitsus), Katrin Anto (Kehtna Vallavolikogu), Allar Haljasorg (Kohila Vallavalitsus), Heiki Hepner (Kohila Vallavolikogu), Meelis Välis (Märjamaa Vallavalitsus), Urmas Kristal (Märjamaa Vallavolikogu), Gert Villard (Rapla Vallavalitsus), Kalle Toomet (Rapla Vallavolikogu). Asendusliikmetena on kirjas: Margit Pärna (Kehtna Vallavalitsus), Hendrik Ross (Kehtna Vallavolikogu), Andrus Saare (Kohila Vallavalitsus), Kaupo Männiste (Kohila Vallavolikogu), Ott Valdma (Märjamaa Vallavalitsus), Ottomar Linna (Märjamaa Vallavolikogu), Jüri Vaher (Rapla Vallavalitsus), Rene Kokk (Rapla Vallavolikogu).

Arengustrateegia valmimise protsessi toetas **strateegiatim**, kuhu kuulusid ROL büroo, RA EK SA ja Raplamaa Partnerluskogu MTÜ esindajad ning kõigi valdade arendusjuhid. Strateegiatim aitas operatiivselt suunata kogu protsessi, valmistas ette vajalikud juhtimisotsused juhtrühma jaoks, arutas

läbi strateegia põhimõtted, vaatas üle ja täiendas dokumendi tekstid. Strateegiatiiim oli kaasatud protsessi läbivalt kuni strateegia heakskiitmiseni valdade volikogudes.

Strateegiatiiimi moodustasid: Janek Kadarik (Sihtasutus RAEK), Tavo Kikas (ROL büroo), Ülle Laasner (ROL büroo), Kirsti Mau (Märjamaa Vallavalitsus), Silvi Ojamuru (ROL büroo), Herkki Olo (Kohila Vallavalitsus), Rita Triinu Peussa (Raplamaa Partnerluskogu), Age Tekku (ROL büroo), Reelika Vaabel (Sihtasutus RAEK), Heiti Vahtra (Rapla Vallavalitsus), Varri Väli (Kehtna Vallavalitsus).

Peamine sisuline töö toimus ülemaakonnalistes **teemarühmades**, kuhu kaasati nii avaliku sektori, kodanikuühenduste kui ka ettevõtjate esindajaid. Teemarühmades võeti lähtekohaks kehtiva maakonna arengustrateegia tekst, mida kriitiliselt analüüsiti ja täiendati. Rühmades analüüsiti valdkondades kujunenud uut olukorda ja trende, toodi välja probleemid ja strateegilised eesmärgid, täiendati olemasolevaid või kujundati uued meetmed ja lepiti kokku tegevuskava. Teemarühmi oli kolmeist.

Asustus, rahvastik, planeerimine, elamispinnad, kohaturundus. Teemarühma töös osalesid: Kristjan Aller (Rapla Vallavolikogu, Stipend Real Estate OÜ), Merle Beljäev (Kohila Vallavalitsus), Andres Jõessar (Märjamaa Vallavolikogu), Tavo Kikas (Raplamaa Omavalitsuste Liit), Piret Kivi (Rahandusministeerium), Jalmar Mandel (Kehtna Vallavalitsus), Margit Pärna (Kehtna Vallavalitsus), Tiina Martin (Rapla Vallavalitsus), Kirsti Mau (Märjamaa Vallavalitsus, Kodukant), Herkki Olo (Kohila Vallavalitsus), Andrus Pavelson (Rapla Vallavolikogu majandus- ja keskkonnakomisjon), Rita Triinu Peussa (Raplamaa Partnerluskogu), Olga Sokk (Raplamaa Omavalitsuste Liit), Valter Uusberg (Rapla Vallavolikogu), Heiti Vahtra (Rapla Vallavalitsus).

Kultuur, sport, noorsootöö, huvitegevus. Teemarühma töös osalesid: Kristjan Aller (Rapla Vallavolikogu), Helen Hints (Rapla Vallavalitsus), Kalju Idvand (Sillaotsa Talumuuseum), Gaili Ilisson (Märjamaa Vallavolikogu sotsiaalkomisjon, Märjamaa Gümnaasium), Toomas Jaaniste (Rapla Maakonna Spordiliit), Kalju Kalda (Kehtna Vallavolikogu, Valtu Spordimaja), Anne Kalf (Rapla Vallavolikogu, Raikküla Vabaajakeskus), Tavo Kikas (Raplamaa Omavalitsuste Liit), Anabell Kinkar (Rapla Vallavalitsus), Katrin Klæbo (Rapla Vallavolikogu kultuuri- ja spordikomisjon, Ettevõtlikud Naised Raplamaal MTÜ), Margit Kuhu (Eesti pärimusmuusika keskus, Kandlekoda), Heli Lints (Märjamaa Vallavalitsus), Kris Oliver Maiberg (Raplamaa Spordiakadeemia), Anu Nigesen (Kohila Vallavolikogu, Kohila Mõisakool), Rein Pajunurm (Rapla Maakonna Spordiliit), Sigrid Põld (Kohila Vallavalitsus), Triin Põri (Märjamaa Vallavolikogu, Märjamaa Valla Noortekeskus), Karin Ratas (Sihtasutus RAEK), Age Tekku (Raplamaa Omavalitsuste Liit), Taivo Tüvist (Kehtna Vallavalitsus), Anne Ummalas (Kehtna Kunstide Kool, Eesti Rahvakultuuri Keskus), Valter Uusberg (Rapla Vallavolikogu), Hannes Vald (Rapla Vallavolikogu, Kaiu Põhikool), Katrin Velleste (Kehtna Vallavalitsus), Birgit Villum (Kohila Vallavolikogu hariduskomisjon ning külade ja turvakomisjon, Haridus- ja Noorteamet), Triinu Ülemaante (Eesti Rahvakultuuri Keskus).

Kõrg-, kutse-, üld-, alus-, huvi- ja täiskasvanuharidus, HEV lapsed. Teemarühma töös osalesid: Tõnis Blank (Kehtna Vallavolikogu, Rapla Kesklinna Kool), Katri Buht (Märjamaa Vallavolikogu hariduskomisjon, Märjamaa Vallavalitsus), Meeri Ehandi (Kohila Vallavalitsus), Gaili Ilisson (Märjamaa Vallavolikogu sotsiaalkomisjon, Märjamaa Gümnaasium), Anu Kaar (Sihtasutus RAEK), Anne Kalf (Rapla Vallavolikogu, Raikküla Vabaajakeskus), Kaidi Kauffeldt (Kehtna Kutsehariduskeskus), Tavo Kikas (Raplamaa Omavalitsuste Liit), Aime Klandorf (Kehtna Vallavolikogu haridus- ja noorsootöökomisjon, Rapla Gümnaasium), Lea Leppik (Rapla Vallavalitsus), Riina Leppmaa (Kehtna Kutsehariduskeskus), Janne Liidik (Rapla Vallavolikogu hariduskomisjon, Lastehoiu ja tugiteenuste pakkumine), Ottomar Linna (Märjamaa Vallavolikogu, Valgu Põhikool, Märjamaa Gümnaasium), Ruth Lippus (Rapla Vallavalitsus), Marek Männik (Rapla Vallavalitsus), Anu Nigesen (Kohila Vallavolikogu,

Kohila Mõisakool), Silvi Ojamuru (Raplamaa Omavalitsuste Liit), Anette Ross (Helsinki Ülikool), Jane Schelejev (Rapla Vallavolikogu, Terve Pere Pesa MTÜ), Age Tekku (Raplamaa Omavalitsuste Liit), Anne Ummalas (Kehtna Kunstide Kool, Eesti Rahvakultuuri Keskus), Jüri Vaher (Rapla Vallavalitsus), Hannes Vald (Rapla Vallavolikogu, Kaiu Põhikool), Katrin Velleste (Kehtna Vallavalitsus), Lea Vendik (Rapla Vallavolikogu hariduskomisjon, Hagudi Põhikool), Anette Viin (Eesti Õpilasesinduste Liit).

Sotsiaalne turvalisus, tervishoid, tervisedendus. Teemarühma töös osalesid: Kaja Heinsaar (Raplamaa Haigla, Rapla Vallavolikogu sotsiaal- ja tervisekomisjon), Eili Herkel (Töötukassa Raplamaa osakond), Tavo Kikas (Raplamaa Omavalitsuste Liit), Anabell Kinkar (Rapla Vallavalitsus), Ülle Laasner (Raplamaa Omavalitsuste Liit), Janne Liidik (Rapla Vallavolikogu sotsiaal- ja tervisekomisjon, hariduskomisjon), Kadri Luga (Rapla Pearingstikeskus), Väino Maasalu (Kohila Vallavalitsus), Diana Mäng (Raplamaa Haigla, Rapla Vallavolikogu sotsiaal- ja tervisekomisjon), Monika Pavelson (Eesti Töötukassa, Rapla Vallavolikogu sotsiaal- ja tervisekomisjon), Anne-Ly Pedaja (Rapla Hooldekeskus, Rapla Vallavolikogu sotsiaal- ja tervisekomisjon), Rita Triinu Peussa (Raplamaa Partnerluskogu), Erika Reinumägi (Raplamaa Puuetega Inimeste Koda), Jane Schelejev (Terve Pere Pesa MTÜ, Rapla Vallavolikogu), Inna Tamm (Sotsiaalkindlustusamet, Rapla Vallavolikogu), Katrin Velleste (Kehtna Vallavalitsus), Villy Võrk (Kehtna Vallavolikogu).

Looduskeskkond, kliimamõjud, elurikkus, loodusressursside kasutamine. Teemarühma töös osalesid: Heiki Hepner (Kohila Vallavolikogu, Riigikogu), Sander Jahilo (Polestar AB), Tavo Kikas (Raplamaa Omavalitsuste Liit), Anna-Kaia Kikkas (Märjamaa Vallavalitsus), Piret Kivi (Rahandusministeerium), Rene Kokk (Rapla Vallavolikogu, Riigikogu), Erik Kosenkranius (Keskkonnaamet), Liis Lillemets (Rapla Vallavalitsus), Allar Läll (Kehtna Vallavolikogu), Silvi Ojamuru (Raplamaa Omavalitsuste Liit), Rita Triinu Peussa (Raplamaa Partnerluskogu), Märt Riisenberg (Kehtna Mõisa OÜ), Agnes Saks (Kohila Vallavalitsus), Külli Tammur (Keskkonnaministeerium), Irene Volk (Kohila Keskkonnahariduse Keskus), Varri Väli (Kehtna Vallavalitsus).

Majandus, ettevõtlus, tehniline areng, investeringud. Teemarühma töös osalesid: Kristjan Aller (Rapla Vallavolikogu, Stipend Real Estate OÜ), Ermo Brecher (Sihtasutus RAEK), Allar Haljasorg (Kohila Vallavalitsus), Andres Jõessar (Märjamaa Vallavolikogu, Eriosa OÜ), Mait Järvik (Kehtna Vallavolikogu), Janek Kadarik (Sihtasutus RAEK), Ülo Kannelmäe (Kehtna Kutsehariduskeskus), Tavo Kikas (Raplamaa Omavalitsuste Liit), Katrin Klæbo (Rapla Vallavolikogu kultuuri- ja spordikomisjon, Ettevõtlikud Naised Raplamaal MTÜ), Andra Liibek (Raplamaa Partnerluskogu), Jalmar Mandel (Kehtna Vallavalitsus), Triin Matsalu (Märjamaa Vallavolikogu, Rapla Vallavalitsus), Ülo Olm (Märjamaa Vallavolikogu, Raplamaa Ettevõtjate Ühing), Herkki Olo (Kohila Vallavalitsus), Andrus Pavelson (Rapla Vallavolikogu majandus- ja keskkonnakomisjon, Forstal OÜ), Margit Pärna (Kehtna Vallavalitsus), Märt Riisenberg (Kehtna Mõisa OÜ), Rain Terras (Rapla Vallavalitsus), Reelika Vaabel (Sihtasutus RAEK).

Liikuvus, transport, taristud. Teemarühma töös on osalenud: Valdo Jänes (Transpordiamet), Tavo Kikas (Raplamaa Omavalitsuste Liit), Urmas Kristal (Märjamaa Vallavolikogu), Gert Küling (Kohila Vallavalitsus), Jalmar Mandel (Kehtna Vallavalitsus), Triin Matsalu (Märjamaa Vallavolikogu, Rapla Vallavalitsus), Herkki Olo (Kohila Vallavalitsus), Margit Pärna (Kehtna Vallavalitsus), Riina Tamm (Põhja-Eesti Ühistranspordikeskus), Kalle Toomet (Rapla Vallavolikogu), Annika Urbel (Märjamaa Vallavalitsus), Heiti Vahtra (Rapla Vallavalitsus), Terje Villemi (Põhja-Eesti Ühistranspordikeskus).

Digitaliseerimine, targad lahendused, andmeside. Teemarühma töös on osalenud: Vjatšeslav Antipenko (Telia Eesti AS), Ain Ellam (Kehtna Kutsehariduskeskus), Allar Haljasorg (Kohila Vallavalitsus), Heikko Kallaste (Telia Eesti AS), Villu Karu (Märjamaa Vallavalitsus), Tavo Kikas (Raplamaa Omavalitsuste Liit), Peeter Normak (Tallinna Ülikooli digitaaltehnoloogiate instituut), Silvi

Ojamuru (Raplamaa Omavalitsuste Liit), Rain Terras (Rapla Vallavalitsus), Kalle Toomet (Rapla Vallavolikogu), Gert Villard (Rapla Vallavalitsus).

Energia tootmine, energiataristu, energiasääst. Teemarühma töös on osalenud: Arvi Hamburg (Eesti Teaduste Akadeemia energeetika komisjon), Märt Helmja (Energiaühistu TÜ), Mait Järvik (Kehtna Vallavolikogu), Tavo Kikas (Raplamaa Omavalitsuste Liit), Jaanus Kivirand (TMV Green OÜ), Allar Läll (Kehtna Vallavolikogu), Silvi Ojamuru (Raplamaa Omavalitsuste Liit), Andus Saare (Kohila Vallavalitsus), Hans-Jürgen Schumann (Kehtna Vallavalitsus), Gert Villard (Rapla Vallavalitsus).

Puhkemajandus, turism, piirkonna turundus. Teemarühma töös osalesid: Merle Beljäev (Kohila Vallavalitsus), Eve Burmeister (Märjamaa Vallavolikogu, Wäega Wärk MTÜ), Kalju Idvand (Sillaotsa Talumuuseum), Anneliis Jool (Harju Ettevõtlus- ja Arenduskeskus SA), Karmel Jõesoo (Raikküla mõis), Anu Kaar (Sihtasutus RAEK, Sooserva retked MTÜ), Tavo Kikas (Raplamaa Omavalitsuste Liit), Allan Kima (Järvakandi Klaasimuuseum), Ivo Lambing (Raikküla mõis), Andra Liibek (Raplamaa Partnerluskogu), Kristel Luige (Atla mõis), Maria Mettas (TaevaniMaani OÜ), Maigi Novak (Raplamaa Giidid MTÜ), Margit Nurmeots-Oras (Tohi Distillery külastuskeskus), Silvi Ojamuru (Raplamaa Omavalitsuste Liit), Herkki Olo (Kohila Vallavalitsus), Karmen Paju (Harju Ettevõtlus- ja Arenduskeskus SA), Ilvi Pere (Eesti Töötukassa Raplamaa osakond, Raplamaa Turism MTÜ), Sigrid Pöld (Kohila Vallavalitsus), Jaune Riim (Sihtasutus RAEK), Tiiu Susi (Raplamaa Turism MTÜ), Epp Sussen (Raplamaa giid), Rain Terras (Rapla Vallavalitsus), Alar Tool (Parvematkad OÜ, Raplamaa Turism MTÜ), Tiia Tulp (Woodloggers OÜ, Laukataguse puhkeküla), Reelika Vaabel (Sihtasutus RAEK), Varri Väli (Kehtna Vallavalitsus), Virve Õunapuu (Hageri Muuseum).

Avalikud ja erateenused. Teemarühma töös osalesid: Tavo Kikas (Raplamaa Omavalitsuste Liit), Aare Lenk (Eesti Maksu- ja Tolliamet), Kirsti Mau (Märjamaa Vallavalitsus), Silvi Ojamuru (Raplamaa Omavalitsuste Liit), Teele Ojasalu (Sihtasutus RAEK), Herkki Olo (Kohila Vallavalitsus), Kain Ratas (Sihtasutus RAEK), Väino Sassi (Rapla Tarbijate Ühistu), Moonika Schmidt (Kehtna Vallavolikogu), Heiti Vahtra (Rapla Vallavalitsus), Varri Väli (Kehtna Vallavalitsus).

Siseturvalisus, elanikkonna kaitse, kriisideks valmisolek. Teemarühma töös osalesid: Allar Haljasorg (Kohila Vallavalitsus), Eno Hermann (Kehtna Vallavolikogu, Kehtna Vabatahtlik Päästekomando), Valdo Jänes (Transpordiamet), Indrek Jürgenson (Kaitseliit), Tavo Kikas (Raplamaa Omavalitsuste Liit), Raivi Laaser (Märjamaa Vallavolikogu), Ülle Laasner (Raplamaa Omavalitsuste Liit), Pille Mukk (Raplamaa Haigla), Raul Mölder (Kehtna Vallavolikogu kultuuri- ja sporditöökomisjon, Lumider MTÜ), Irita Raismaa (Eesti Punane Rist), Janno Ruus (Politsei- ja Piirivalveamet), Andrus Saare (Kohila Vallavalitsus), Alar Smirnov (Politsei- ja Piirivalveamet), Valjo Tooming (Kaitseliit), Toomas Tõnisson, Tanel Vahter (Päästeamet), Tanel Viks (Kehtna Vallavalitsus), Gert Villard (Rapla Vallavalitsus), Meelis Väli (Märjamaa Vallavalitsus), Veiko Ülejõe (Märjamaa päästekomando, Laukna Pritsumeeste Selts).

Riigiasutuste ja omavalitsuste toimimine, kodanikuühiskond, koostöö. Teemarühma töös osalesid: Merle Beljäev (Kohila Vallavalitsus), Heiki Hepner (Kohila Vallavolikogu, Riigikogu), Helen Hints (Rapla Vallavalitsus), Anne Kalf (Rapla Vallavolikogu, Raikküla Vabaajakeskus), Kalev Kaljuste (Rahandusministeerium), Tavo Kikas (Raplamaa Omavalitsuste Liit), Leaanyka Leisson (Kehtna Vallavolikogu), Aare Lenk (Eesti Maksu- ja Tolliamet), Andra Liibek (Raplamaa Partnerluskogu), Toivo Matkevicius (Kehtna Vallavolikogu külade komisjon, Arendusselts Koduaseme MTÜ), Silvi Ojamuru (Raplamaa Omavalitsuste Liit), Teele Ojasalu (Sihtasutus RAEK), Maire Pettai (Kehtna Vallavalitsus), Sigrid Pöld (Kohila Vallavalitsus), Seily-Sögel Raid (Kehtna Vallavalitsus), Karin Ratas (Sihtasutus RAEK), Anu Suviste (Kohila Vallavalitsus), Age Tekku (Raplamaa Omavalitsuste Liit), Valter Uusberg (Rapla Vallavolikogu), Hannes Vald (Rapla Vallavolikogu), Meelis Väli (Märjamaa Vallavalitsus).

Töö kõigis teemarühmades toimus 2022. aasta kevadel ja sügisel kahe arutelupäevana, kus analüüsiti kehtivat arengustrateegiat ja tegevuskava, analüüsiti uusi suundumusi, toodi välja probleemid, strateegilised eesmärgid ja lahendused. Lõpuks lepidi kokku strateegia uues sõnastuses ning töötati välja tegevuskava aastateks 2023-2026.

Arengustrateegia koostamise lihtsustatud ajakava:

05.-06.2020 – Elanike rahuloluküsitlus ja uuelanike küsitlus

09.2020-05.2021 – Liikuvusuuring

08.-10.2021 – Analüüsidokumendi koostamine ja strateegia seire

02.-03.2022 – Ettevalmistustööd

01.2021-05.2022 – Avalike- ja erateenuste uuring

03.-06.2022 – Teemarühmade töö (olukorra analüüs, probleemid, strateegilised eesmärgid, lahendused)

05.2021-10.2022 – Majandus- ja ettevõtluskeskkonna uuring

08.2021-11.2022 – HEV laste hariduskorralduse uuring

09.-11.2022 – Teemarühmade töö (strateegilised eesmärgid, lahendused, seirenäidid, tegevuskava)

11.2022 – Eelmise tegevuskava seire ja uue tegevuskava koostamine

12.2022 – Strateegia mustandi koostamine

01.2023 – Arutelud volikogudes ja komisjonides

02.2023 – Strateegia vastuvõtmine (ROL täiskogu otsus)

03.2023 – Strateegia ja tegevuskava heakskiitmine kõigis volikogudes

08.2022- 05.2023 – Kliima- ja energiakava koostamine

3. Lähteolukorra analüüs

Lähteolukorra – tugevuste ja väljakutsete – ning trendide analüüs on oluline alus selleks, et kavandada realistlikke ja tõhusaid samme maakonna arengu suunamiseks.

3.1. Inimareng

3.1.1. Olulisemad suundumused Raplamaal inimarengu valdkondades

1. jaanuari 2022 seisuga elas Raplamaal 33529 elanikku, sh Kehtna vallas – 5407, Kohila vallas – 7525, Märjamaa vallas – 7368 ja Rapla vallas – 13229 elanikku.

Eesti **elanikkond kahaneb** taasiseseisvumisele järgnenud perioodil iga-aastaselt kuni 2017. aastani (nt 2010-2017 kahanemine keskmiselt 0,3% aastas). Sama trend oli iseloomulik ka Raplamaale (nagu pea kõigile Eesti maakondadele, v.a Harjumaa). Alates 2017. aastast on Eesti elanikkond iga-aastaselt kasvanud (keskmiselt 0,24% aastas). Raplamaa on Eestis üks aeglasemalt kahanevaid maakondi ning kahanemine ei toimu mitte igal aastal (nt 2018 ja 2021 rahvaarv kasvas), mis tähendab, et maakonna teenused ja töökohad ei ole päris nii tugeva surve all kui mõned teises Eesti piirkonnas.

Statistikaameti koostatud tulevikuprognosis rahvaarvu osas aastani 2045 näitab, et Raplamaa rahvaarv langeb 33311 elanikult (2019) 27091 elanikuni – alla 1% aastas. Statistikaamet on prognoosi korrigeerinud enamiku maakondade jaoks negatiivsemas suunas, kuid Raplamaa puhul ei pruugi langemiskõver olla teistega päris sarnane – erinevalt varem prognoositud rahvastiku vähenemisest on reaalsuses viimase nelja aasta jooksul toimunud hoopis kasv 230 elaniku võrra.

Loomulik iive on pikaajaliselt miinuses – see trend on olnud iseloomulik pea kogu teise iseseisvusperioodi alates 1993. aastast. See trend iseloomustab nii Eestit üldiselt (loomulik iive nt 2021. a -4,00 promilli) kui ka Raplamaad (-4,83 promilli).

Rände puhul on märgatav aktiivsuse kasv. **Rände intensiivsuse kasvu** on näha ka Raplamaa puhul – 2000. a 316 väljarändajat ja 371 sisserändajat ning sealtmaalt üles umbes 800-1100 väljarändaja ja 700-900 sisserändajani. Eesti puhul on viimastel aastatel pööranud pikalt **negatiivne välisrände trend positiivseks** – Eestisse tulijaid on enam kui siit lahkujaid. Selle trendi ajaline kestus ei ole praegu ette ennustatav. Rände näitajad loomuliku iibe puudujääki maakonnas päris igal aastal ei kompenseeri, kuid viimasel mõnel aastal on olnud juurde tulijaid enam kui lahkujaid.

Rahvastiku vananemine on arenenud riikidele iseloomulik suundumus, mis Eestis ja Raplamaalgi täheldatav. Selle osaks on keskmise **oodatava eluea tõus** sünnihetkel, mis Raplamaal on 2006/2007 72,7 eluaastalt nihkunud 2018/2019 78,1 eluaastani. Rahvastiku vananemise osaks on aga ka tööealise rahvastiku vähenemine ja eakate osakaalu suurenemine. See kõik eeldab paindlikumat lähenemist eakamate tööhõivele.

Kogu maailmale iseloomulik ja ka Eestis täheldatav suundumus on **linnastumine, sh eeslinnastumine**. Nii Raplamaa kui ka Eesti puhul on üha enam linnalist eluviisi harrastavaid inimesi, kuigi statistiliselt elab tervelt 83% Raplamaalastest maalises asustuspiirkonnas ja vaid 17% väikelinnalises asustuspiirkonnas (võrdluseks – Eestis tervikuna 61% linnalises, 9% väikelinnalises ja 30% maalises asustuspiirkonnas). Tallinna eeslinnastumine mõjutab Kohila valda otseselt. Ka maakonna keskuste ümber on eeslinnastumine väiksemas matus märgatav. Üle pika aja on täheldatav ka Rapla kui maakonna keskuslinna rahvaarvu mõningane kasv.

Rahvastikku ja asustust mõjutavaks trendiks on ka üldise ja igapäevase **liikuvuse kasv** – kui 1999. aastal töötas elukohajärgses vallas veel kolmveerand hõivatutest, siis 2017. aastal vaid 40%. Raplamaa puhul võib see soodustada Tallinna eeslinnastumise jätkuvat laienemist Raplamaale, kuna

töökohad ja elamiskohad võivad – liikumisvõimaluste olemasolul – paikneda teineteisest eemal (nt töökoht Tallinnas ja selle lähiümbruses ning elukoht Raplamaal).

Suundumusena on võimalik välja tuua, et **tööjõus osalemise määr** – olgu nad siis hõivatud või töötud – on kasvanud ning on Eestis praegu üks Euroopa kõrgemaid. Sama on toimunud ka Raplamaal. Tõenäoliselt ei kesta see kasv siiski pikalt.

3.1.2. Raplamaa tugevused ja eripära inimarengu valdkondades

Raplamaa eripäraks üldise rahvastikusituatsiooni võtmes on see, et – eriti viimaste aastate valguses – **elanike arv märgatavalt ei vähene**. Ka varasematele aastatele iseloomulik kahanemine ei olnud nii kiire kui enamikus Eesti maakondades (alla 1% aastas). Prognoosi kohaselt kahanemine küll jätkub, aga on võimalik, et tulevikus tuleb prognoosi lähtealused Raplamaa osas üle vaadata, sest tegelikud numbrid ei ole enam sellega kooskõlas. Suhteliselt stabiilne rahvaarv annab maakonnale teatavaid arengueeliseid Eesti kontekstis – nii teenuste kui töökohtade loomiseks ja säilitamiseks.

Seda toetab ka asjaolu, et Raplamaa **rahvastik on Eestis üks nooremaid**. Eriti selgelt on seda näha Kohila valla, aga ka Rapla puhul. **Lastega perede suhteliselt suur sisseränne** Raplamaale, mida tõendas ka 2020 läbi viidud maakonna uuselanike küsitlus, toetab seda samuti. Viimane rõhutab veel kord ka jätkuvat vajadust lastehoiu- ja haridusteenuste järele.

Raplamaalased on keskmise oodatava **eluea poolest** (77,5 eluaastat) maakondade seas keskmisel positsioonil (8.), samuti meeste ja naiste **eluea erinevuse** osas (9,0 eluaastat). See viimane näitaja on viimastel aastatel pisut halvenenud meeste eluea languse tõttu, aga kaugemaid järeldusi sellest ei saa teha. Veel mõni aasta tagasi oli Raplamaa maakondade tipus.

Rahvastiku tervisenäitajate poolest paistab Raplamaa silma pigem positiivses võtmes – sünnihetkel tervena elada jäänud aastate poolest (58,2) on maakond Eestis kolmandal kohal. Seda mõjutab terve tingimuste kompleks, sh puhas keskkond, tervislikud eluviisid (sh sport), tervisedenduse alane töö.

Raplamaa on suhteliselt **ühtlaselt asustatud**, mistõttu on olemas võimalused luua ja säilitada mõõdukal hulgal töökohti igal pool maakonnas, neid liigselt kontsentreerimata. Rahvuslikult homogeenne rahvastik loob stabiilsust ja vähendab võimalikku probleemide hulka.

Sotsiaalse sidususe ja kogukondade seisundi osas on Raplamaa suhteliselt heas seisus. Absoluutne vaesus on langenud Eestis kui tervikuga samas taktis ja 2015. aastal oli Rapla paremas seisus kui teised maakonnad, v.a Harjumaa. Ka **suhtelise vaesuse** osas paistab maakond Eestis silma pigem positiivses mõttes (5.), kuigi jääb napilt alla Eesti keskmisele. **Demograafiline tööturusurve indeks** (0,87) näitab, et Raplamaa tööturg küll ei taastooda ennast, aga on siiski kolmas Harju- ja Tartumaa järel. Ka **ülalpeetavate määr** on Eesti keskmine.

Hõiveseisund on Raplamaal reeglina aasta-aastalt paranenud. 15-64 aastaste tööjõus osalemise määr oli 2020. aastal Raplamaal 80,6% ja tööhõive määr 75,5%, millega maakond oli Eestis kolmandal kohal.

Keskmise **brutokuusissetuleku** poolest oli Raplamaa 2020. aastal maakondade seas 4. positsioonil – kuu keskmine brutosissetulek oli 1319,10 eurot, mis jääb vaid pisut maha Eesti keskmisest. Eriti positiivselt paistab silma Kohila vald, mille elanike brutosissetulek (1460,97 eurot) ületab selgesti ka Eesti keskmist.

Laste arv Raplamaa koolieelsetes lasteasutustes on alates 2005. aastast olnud kerges tõusutrendis. Kui 2005. aastal käis maakonna koolieelsetes lasteasutustes 1376 last, siis 2020. aastal juba 1624. Viimasel mõnel aastal on selles osas olnud küll ka väike tagasilangus. Rändeandmed kinnitavad seda,

et Raplamaale (eriti Kohila valda) tuleb juurde rohkem lapsi kui neid maakonnas lahkub. Reeglina on ka maakonnas **piisavalt lasteaiakohti**. Erandiks on nt Kohila valla Aespa alevik, kus kasvava rahvaarvu tingimustes vastavad teenused on alles välja arendamisel.

Maakonna **üldhariduskoolide võrk** on suuresti optimeeritud. Samas on üldhariduskoolid olemas siiski kõigis maakonna piirkondades. See puudutab ka gümnaasiume – II taseme haridust pakutakse nii Raplas, Kohilas kui Märjamaal. Veel mõni aasta tagasi langustrendis olnud **koolilaste arv** maakonnas on viimastel aastatel taas pööranud väikesele tõusule – 3635 lapselt 2014. aastal 4023 lapseni 2020. aastal. Rahvastikuprognoozi kohaselt hakkab õpilaste arv maakonna üldhariduskoolides siiski pisitasa taas langema alates 2025. aastast. Laste arvu dünaamikat tuleb jätkuvalt jälgida, et kohendada koolivõrku vajadustele vastavalt.

Raplamaal on olemas haridusvõimalused ka **erivajadustega lastele** – Rapla vallas toimib Raikküla Kool ja õppimisvõimalusi on loodud ka teistel koolides. Vajaduses leida parim haridus- ja sotsiaalteenuste lahendus hariduslike erivajadustega lastele maakonnas on veendunud kõik maakonna kohalikud omavalitsused ning need lahendused tuleb järgnevatel aastatel leida.

Toimiva **kutseharidussüsteemi** maakonnas moodustavad kaks kooli – Kehtna Kutsehariduskeskus ja Vana-Vigala Tehnika- ja Teeninduskool. Mõlemad tegutsevad omas nišis edukalt.

Huvikoolid tegutsevad kõigis omavalitsustes ning pakuvad huvilistele erinevaid võimalusi. Õppurite arv on olnud **kasvutrendis**. Eriti järsk kasv alates 2012/2013 õppeaastast on olnud spordi valdkonnas – 273 õppurilt praeguse 879 õppurini. Laienenud on vanusskaala – mõnevõrra on lisandunud täiskasvanud õppijaid, aga eriti massiliselt on juurde tulnud eelkooliealisi. Huviharidus ja huvitegevus on ka valdkonnad, mille võimalustega maakonna elanikud on üsna rahul. Viimase mõne aastaga on märgatavalt paranenud erinevad sportimisvõimalused kõigis piirkondades.

Kogukondade tugevust näitavad ka mitmed **pikaajaliste traditsioonidega üritused** (nt laulu- ja tantsupidu, Rapla kirikumuusika festival, Märjamaa Folk, Kaparock, Hard Rock Laager, Miss Raplamaa jt), tugevad **spordiklubid** (nt korvpallikool, jalgpallikool jt) ning suur **kodanikuaktiivsus** ja laialdane **vabatahtlike töö** (tuletõrje, Kaitseliit, külaliikumine jt). Raplamaa kogukondades on kasvanud rida tuntud inimesi – eriti nt muusikuid ja teatritegelasi.

3.1.3. Raplamaa väljakutsed ja võimalused inimarengu valdkondades

Raplamaal on suhteliselt palju **vanemate tööeas inimesi** ja maakonda lisandub ka **pensioniealisi**. See ei ole midagi Raplamaale eripärast, kuna samuti on asjad ka mujal Eestis. Mida aga selle ja üldise **rahvastiku vananemise** puhul tuleb silmas pidada, on vajadus nii ettevõtjatel, ametiasutustel kui ka teistel tööandjatel hakata tulevikus paindlikumalt suhtuma eakamate vanuserühmade võimalikku panusesse tööturul.

Rändesuundumisi jälgides näeme, et **noored ja nooremad tööealised lahkuvad** suurel hulgal maakonnast. 20-29-aastased on rändes kõige aktiivsem inimgrupp ja nende osas on kadu kõige suurem – 2020. aastal lahkus nt 138 selle ealist inimest rohkem kui siia saabus. Ühest küljest on see küll loomulik, sest paljus minnakse mujale edasi õppima, aga mitte ainult. **Noori tööeas naised** on samuti Raplamaal vähe, nagu ka enamikus teistes maakondades. Tõenäoliselt ei ole neid suundumusi võimalik pöörata muud moodi, kui uute eripalgeliste töökohtade loomise soodustamisega.

Raplamaa **rahvaarv on küll suhteliselt stabiilne**, aga maakond on **väga hõreda asustusega** – rahvastiku tihedus 12 inimest km² kohta on üks madalamaid Eestis. Lisaks **ei ole maakonnas suuri linnu** – suurim on maakonnakeskus Rapla 5254 elanikuga, lisaks veel vaid 5 asulat on üle 1000 elaniku. Kõik see võib mingil hetkel tähendada ebapiisavat inimressurssi mõne teenuse osutamiseks

või ka ebapiisavat kliendibaasi. Samuti on selge, et suurte ettevõtete või ametiasutuste maakonda toomine on seetõttu raskendatud. Raplamaal tuleb teha panus enam väikeettevõtlusele, milleks on kõik võimalused olemas. Samuti on oluline läbi mõelda paindlikud viisid erinevate teenuste osutamiseks, et säilitada inimestele mõistlik elukvaliteet. See viimane on oluline ka seetõttu, et ka Raplamaal toimub mõningane keskustesse koondumine ja maapiirkondade tühjenemine, mis tekitab **piirkondlikku ebavõrdsust**.

Üks suuremaid väljakutseid ja arengutakistusi Raplamaal on elanikkonna suhteliselt **madal haridustase** – maakond on ses osas Eestis üks kehvamaid, kuigi 2014. aasta absoluutne madalseis on ületatud. Kõrg- ja keskharidusega inimeste osakaal 15-74-aastaste seas Raplamaal on vaid 71,8%. Selle näitajaga on Raplamaa maakondade seas tagantpoolt kolmas. See on tõsine arengutakistus, mis mõjutab nii inimeste hakkamasaamist kui ka nt kõrgemat lisandväärtust loova ettevõtluse arengut.

Raplamaal ei ole kõrgkoole. Lähimad neist on Tallinnas. See ei ole aga kindlasti ainus põhjus, miks ettevõtjad, avalik sektor ja kutsekoolid teevad **kõrgkoolidega väga vähe koostööd. Koostöö on probleemiks ka maakonnas endas paiknevate õppeasutuste vahel** – üld-, kutse-, huviala- ja karjääriharidus puutuvad vähe omavahel kokku. Olukord on paranenud haridusvõrgustiku koostööd mõtestanud maakonna ühisprojekti mõjul, aga olukorra parandamiseks on minna veel pikk tee.

Koolides on **puudus erinevatest tugispetsialistidest. Vananeb õpetajate kaader** – alla 30-aastaseid õpetajaid on koolieelsetes lasteasutustes ja üldhariduskoolides vaid 7%. Kutseõppeasutustes neid 2020/2021 õppeaastal enam ei olnud.

Iga inimese võimete välja arendamine on väga oluline. Selle valguses on **koolist väljalangevus** suureks väljakutseks. Kuigi Raplamaa kohta eraldi andmeid ei leia, siis võib arvata, et suundumused on sarnased muu Eestiga. Kui üldhariduses üldiselt on see saadud kontrolli alla, siis sama ei saa öelda mittestatsionaarse õppevormi kohta, kus väljalangevus on endiselt suur. Kutsehariduses on väljalangevus olnud pigem isegi kasvav trend. Asjaolu, et Raplamaal puudub järjepidev **perenõustamise süsteem**, ei toeta kuidagi probleemi lahendamist.

Raplamaal on tugev **hoolekandevõrgustik** (nt Camphilli küla, Katikodu jt) ja toimib **maakonnahaigla**. Raplamaa **riskirühmad on väikesed** ja neid on võimalik hoida kontrolli all.

3.2. Majandusareng

3.2.1. Olulisemad suundumused Raplamaal majandusarengu valdkonnas

Eesti majandus (sh Raplamaa) on väike ja tihedalt seotud maailmamajandusega. Seetõttu mõjutab **globaalse majanduse tsüklilisus** ja majanduskriisid Eestis ja maakonnas toimuvat üsna palju. Samuti avaldavad majandusele mõju mitmed ajutised (nt sõjategevus, pandeemiad) või püsivamad suundumused (energiasisendite kallinemine), mis mõjutavad kas turgusid või majanduse sisendeid.

Järgnevatel aastatel tuleb arvestada sellega, et üsna märgatavalt on **vähenenud Euroopa Liidu vahendite sissevool** Eestisse. Sellel on üsna otsene mõju meie majandusele, eriti nt sellistele sektoritele nagu ehitus, põllumajandus jt.

Eesti majanduse mahus, SKP-s ja ekspordis on **Tallinna ja Harjuma osakaal väga suur**. Viimase paarikümne aasta jooksul ei ole see vähenenud, vaid aasta-aastalt suurenenud – kui 2000. aastal toodeti Harjumaal 57,1% kogu Eesti SKP-st, siis 2019. aastal juba 65,0%. Praeguste teadmiste järgi näib, et pealinnaregiooni mõju majanduse mootorina ja ka töandjana aina kasvab.

See ei tähenda, et mujal ettevõtlus ei areneks – Raplamaalgi on selge trend **ettevõtete arvu** pidevaks kasvuks (2010. aastal 72,1 statistilisse profiili kuuluvat ettevõtet 1000 elaniku kohta ja 2020. aastal

juba 92,5) – lihtsalt Harjumaal toimub see teistest piirkondadest kiiremini. Seetõttu on ka graafikud, mis kajastavad teiste maakondade osakaalu dünaamikat Eesti majanduses üldises langustrendis.

Palkade kasv kogu Eestis on trend, millega kindlasti peavad arvestama nii ettevõtjad kui ka avalik sektor. Selles ei ole iseenesest midagi halba – oluline on vaid, et saavutataks enam tulemusi **tööjõu tootlikkuse** osas. Vaatamata ajutisele tagasilangusele mõningatel aastatel (2015) on üldine suundumus olnud positiivne – kui 2010. aastal moodustas Eesti tööjõu tootlikkus 70,9% Euroopa Liidu keskmisest, siis 2020. aastal juba 82,7%.

3.2.2. Raplamaa tugevused ja eripära majandusarengu valdkonnas

Raplamaa majandus üks eripära on **mitmekesine (väike)ettevõtlus**. Maakonnas ei ole ühtegi domineerivat majandusharu ega tegevusvaldkonda. Majanduse tervikliku stabiilsuse seisukohalt võib seda pidada kindlasti tugevuseks ja sama suunda on põhjust järgida ka tulevikus.

Minevikus on Raplamaa olnud üks nn põllumajandusmaakondadest. Ka praegu tuleb suhteliselt suur osa SKP-st **primaarsektorist** (9,9%) ja seal on tegevad ka pooled füüsilisest isikust ettevõtjatest. Samas on seal hõivatud vaid 6,5% (võrdluseks – 1992. aastal oli 36,6%), mida on poole vähem kui nt Põlvamaal. Tootlikkus Raplamaa põllumajanduses on seega suhteliselt hea.

Raplamaa üheks eripäraks on kindlasti **soodne geograafiline asukoht**, eeskätt just **Tallinna ja Harjuma vahetus naabruses** (Rapla on Tallinnale lähim maakonnakeskus). See loob keskmisest paremad eeldused ettevõtluse arenguks ja töökohtade tekkimiseks, sh ka nt puhkemajanduses. Samuti on lühikese sõidu kaugusel pealinnaregiooni mitmesugused tippspetsialistid – potentsiaal, millest ka Raplamaal oleks võimalik osa saada. Suhteliselt lähedal on Eesti suurimad sadamad, rahvusvaheline lennuväli, maakonda läbib raudtee (tulevikus ka Rail Baltic kiirraudtee) ja Via Baltica maantee.

Raplamaa majanduse üldpilt on selline, et kuulume pea kõigi oluliste näitajate poolest maakondadest **keskmiste hulka** Eestis, aga potentsiaali oleks enamaks ja osad **positiivsed suundumused** seda ka kinnitavad – Eesti keskmise suhtes on SKP väärtus elaniku kohta peale 2008-2012 madalseisu olnud tõusutrendis ja lähenenud Eesti keskmisele (2019 – 57,7%), ka eksportivate ettevõtete arv on kasvanud kiiremini riigi keskmisest (2004. aastal 123 ettevõtet, 2020. aastal – 254).

Raplamaal oli Äriregistri 2020. aasta andmetel registreeritud 95 üle ühe miljoni euro suuruse müügituluga ettevõtet, kes moodustavad 8% ettevõtete koguarvust, kuid annavad 71% müügitulust ja 94% ekspordist.

Raplamaa ettevõtluses tegutsevad mitmed **oma valdkonna tipptegijad** Eestis, nagu nt Salutaguse Pärmitehas AS, Vindor OÜ, Kohila Vineer OÜ, O-I Estonia AS, Saarioinen Eesti OÜ, Akzo Nobel Baltics AS – kui nimetada vaid mõnda. See võiks olla visiitkaardiks ka teistele ettevõtetele, kes kaaluvad, kas Raplamaal on võimalik majandustegevust arendada. Rapla ja eriti Kohila piirkondades on esimesi märke pealinnaregiooni ettevõtete ümberpaigutumiseks sinna. Maakonnas on planeeritud ka uusi **ettevõtlusalad**, aga nende maht ei ole siiski väga suur.

Teenused on maakonnas suhteliselt hästi kättesaadavad, kuigi kehtivas Raplamaa maakonnaplaneeringus püstitatud ülesanne soovivat teenustevõrku säilitada ei ole kindlasti kerge, kuna juba praegu tuleb teha mööndusi.

Raplamaa on rikkalik nii **loodus- kui kultuuriturismi väärtuste** (mõisad jm) poolest, aga seni ikka veel turistide poolt paljus avastamata.

3.2.3. Raplamaa väljakutsed ja võimalused majandusarengu valdkonnas

Raplamaa – nagu ka enamik teisi maakondi – on **Eesti majanduses alaesindatud**. Meie majanduse maht on väike – SKP vaid 1,4% Eesti mahust (samal ajal on meil 2,6% rahvastikust) ja 57,7% Eesti keskmisest elaniku kohta ei ole ka kõrge näitaja. Raplamaa on **turuna väike** ja liiga riskantne, et äri sellele rajada. Seda kompenseerib suurel määral pealinnaregiooni naabus.

Muret tegev on **tööjõu madal tootlikkus** Eestis ja Raplamaal veelgi enam. Viimasel mõnel aastal on toimunud siiski märgatav tootlikkuse kasv Eestis võrreldes Euroopa Liidu keskmisega. Ka on töövõljakuse kasvutempo olnud Raplamaal viimasel paaril aastal Eesti kiiremaid. Selle mõju üldisele tasemele on näha aga ehk alles aastate pärast. Ettevõtlus maakonnas tervikuna – seda loomulikult positiivsete eranditega – on suhteliselt **väheinnovatiivne**. Seegi mõjutab otseselt tootlikkust ja kasumlikkust. Järgmisele tasandile jõudmiseks peab maakonnas toimuma nihe **nutikama ettevõtluse** suunas.

Tallinn ja Harjumaa omavad Raplamaa majandusele nii positiivset kui negatiivset mõju. Ühest küljest tõmbab **Harjumaa gravitatsioon** ligi ettevõtjaid, investeeringud, spetsialiste ning Raplamaal on sellega väga raske võistelda. Teisest küljest aga võib tulevikus see „gravitatsiooniväli“ laieneda sedavõrd, et ettevõtjaid-investoreid hakkab jaguma ka Raplamaale. Mõnevõrra on seda juba ka näha. Praegu on aga olukord ikka veel suhteliselt keeruline – raske on leida investoreid ning ka nt ettevõtluspiirkondade väljaarendamine on keeruline. Seda viimast eeskätt ebasoodsate kinnisvara arendamise tingimuste (sh laenuraha ebasoodsad tingimused) tõttu.

Raplamaal on kahtlemata potentsiaali turismi- ja puhkusepiirkonnana, aga meil **puuduvad „säraavad“ turismiobjektid** (tegevusturism, sündmusturism, kultuuriturism jne). Kindlasti on probleemiks Rapla maakonna **vähene tuntus** turismi sihtkohana – maakond ei ole tuntud ei negatiivses ega positiivses võtmes, pigem ei teata Raplamaast üldse peaaegu mitte midagi. Probleemiks on ka **vähene voodikohtade arv**. Viimane küll kasvas aastatel 2005-2017 180 kohalt 981-ni, kuid jäi siiski peaaegu kõige väiksemaks Eestis. Ka ööbimisi oli vähe (2017. aastal 42567 ööbimist, sh 94% Eestist) ja kasvutempo väike. Peale Käru valla liitumist Järvamaaga kukkus Raplamaa nendes arvestuses maakondade seas konkurentsilt viimasel kohale – 2020. aastal oli alles vaid 695 voodikohta ja loendati vaid 24515 ööbimist. Viimast võis mõjutada ka COVID pandeemia.

Kahanev elanike arv Raplamaa keskustes ja eriti maapiirkondades survestab **teenuste pakkumise võimalusi ja nende kättesaadavust** maakonnas. Raplamaa maakonnaplaneeringus esitatud soovituslikku teenuste jaotust on raske täita. Kui maakondliku keskuse (soovituslikult vähemasti 15000 elanikku keskuses ja tagamaal) ja kahe piirkondliku keskuse – Märjamaa ja Kohila – (vähemasti 4500 elanikku) puhul on paljude teenuste (mitte kõigi) tasuvus tagatud, siis nt Järvakandi jääb sellest kriteeriumist kaugele. Probleemne on tulevikus (osadel juhtudel juba praegu) tasuvuskriteeriume täita ka enamiku kohalike keskuste (Juuru alevik, Kaiu alevik, Kehtna alevik, Kivi-Vigala küla; soovituslik vähemasti 1500 elanikku) ning lähikeskuste puhul. Viimasel paaril aastal on erateenuste kohapealse kättesaadavuse osas olnud mitmed tagasilöögid.

Mitmete avalike **rajatiste seisund** ei ole piisvalt hea, et pakkuda kvaliteetset teenust – nt on mõned spordirajatised kas kehvast seisusest või puuduvad hoopis. Mõne viimase aasta jooksul on spordirajatiste osas küll olukord mõnevõrra paranenud.

Mitmete avalike teenuste kättesaadavuse puhul on oluliseks probleemiks tegevuse **ebapiisav koordineerimine ja vähene koostöö**. Seda on esile toodud nii spordi, kultuuri, hariduse, sotsiaalhoolekande kui mõnede teiste valdkondade puhul. Omavaheline koostöö ja tööjaotus võimaldaksid tõsta teenuste kvaliteeti ja parandada nende kättesaadavust. Koostöös Rapla

Korvpallikooliga Rapla Gümnaasiumi juurde loodud Korvpalliakadeemia oli esimene samm, millele on järgnenud teisigi. Noortespordi koostöö laiendamine 2021-2022 läbi Raplamaa Spordiakadeemia tegevuse käivitamise ei osutunud esmakatsel piisavalt edukaks, kuid soodsamate tingimuste tekkides – käivitamise perioodil toimus oluline riigi poolne huvihariduse ja huvitegevuse rahastuse vähendamine – on tegevus võimalik taaskäivitada.

3.3. Tehniline taristu

3.3.1. Olulisemad tehnilise taristu ja liikuvuse suundumused Raplamaal

Selge suundumus on olnud inimeste **liikuvuse kasv** – seda nii üldiselt (ränne ja turism) kui ka igapäevaselt (pendelränne). Inimeste elu- ja töökohad paiknevad varasemast kaugemal ja see on kindlasti ka jätkuv trend. Samal ajal on täheldatavad suured **muutused transpordi valdkonnas**, kus uued tehnilised lahendused paljus on juba olemas ja koguvad populaarsust. Liikuvus kui teenus, isejuhtivad autod, elektri- ja hübriidautod arenevad, aga muutuste ulatus ja lõpptulemus on veel lahtised.

Euroopa Liidus ja Eestis on olnud tugev suundumus **keskkonnanõuete tõusu** suunas, mis omakorda nt elektri tootmises tähendab suunda **hajutatuma (taastuv)energeetika ja tarkade elektrivõrkude** arendamise suunas. Keskkonnanõuded mõjutavad ka tuleviku valikuid liikuvuse lahenduste osas.

3.3.2. Raplamaa tehnilise taristu ja liikuvuse tugevused ja eripära

Raplamaal on suhteliselt **tihe teedevõrk**. Maakonda läbib Tallinn-Rapla-Türi-Viljandi **raudtee**, mis vähendab olulisel määral aeg-ruumilisi vahemaid suurele osale elanikkonnast. Tulevikus rajatav **Rail Baltic kiirraudtee** viib võimalused uuele tasemele. Kõigis maakonna raudteejaamades on rakendatud **pargi ja reisi süsteem**. Maakonnas ja lähistel on suured **teetrassid** (Via Baltica, Tallinn-Tartu-Luhamaa), mis samuti võimaldavad paremat ligipääsu Tallinna erinevatele võimalustele. Raplamaal on olemas toimiv **lennuväli**, mille kasutuspotentsiaali on võimalik oluliselt tõsta.

Ühistranspordi arenguvõimalusi laiendab see, et Raplamaa on osaks laiemast piirkonnast, kus on sama teenuse korraldaja – Põhja-Eesti Ühistranspordikeskus.

Andmeside baasvõrk on Raplamaal suuresti olemas, samuti **hea katvusega 4G** võrk. Järk-järgult toimub maakonna **5G võimekuse** väljaarendamine. Suuremates asulates on planeeritud ja paljus ka välja ehitatud **vee- ja kanalisatsioonisüsteemid**. Maakonda läbib Tallinn-Vireši **magistraalgaasitrass** loob potentsiaalselt lisavõimalusi tööstuse arenguks.

Maakonnas on laienenud ja laienemas **taastuenergia** tootmisvõimsused – tekkinud on mitmeid päikeseparke ja valmistatakse tuuleenergia laiemaks kasutuselevõtuks.

3.3.3. Raplamaa tehnilise taristu ja liikuvuse väljakutsed ja võimalused

Ülejäänud Eestiga füüsilist sidusust loovate **peamiste teetrasside** (Via Baltica ja Tallinn-Rapla-Türi) üldine seisund ei ole küll halb, kuid on jäänud selgelt ajale jalgu läbilaskevõime ja liiklusohutuse poolest. Riigi põhimaantee Tallinn-Pärnu-Ikla (Via Baltica) liiklussagedus oli 2020. aastal maakonna piires keskmiselt 7000-8000 autot ööpäevas. Selle maantee eripäraks on väga suur autorongide osakaal liikluses (1500-1600 ööpäevas), mis oluliselt raskendab liiklust trassil. Riigi tugimaantee Tallinn-Rapla-Türi on liiklussagedus Tallinna ja Rapla vahel üsna samas kategoorias (maakonna piiril 7200 sõidukit ööpäevas) ning perioodiliselt on maantee üle koormatud ja siin on vähe turvalisi möödaskõigivõimalusi.

Raplamaal paiknevate riigiteede pikkusest alla 20,9% moodustavad põhi- ja tugimaanteed – selle näitaja poolest on maakond Eestis eelviimane. Riigiteede ehitamise ja parandamise prioriteetideks on aga just põhi- ja tugimaanteed, kõrvalteede kvaliteedi tõstmiseks vahendeid ei jagu, keeruline on

hoida isegi senist taset. Seetõttu hinnatakse ka teede üldist olukorda maakonnas halvaks, eriti halb on olukord kruusateedel.

Raplamaa teed vajavad suures mahus **rekonstrueerimist**. Transpordiameti poolt aastateks 2021-2024 välja toodud kattega riigimaanteed rekonstrueerimisobjektide seas on Raplamaa objekte vähe – 2022. aastaks 7,5 km ulatuses ja 2024. aastaks lisaks 24,8 km ulatuses. Riigiteede tolmuwabade katete alla viimise kavas aastateks 2021-2024 on Raplamaal vaid kaks objekti, mille maht on 2021. aastaks 1,7 km ja 2023. aastaks 4,2 km.

Üldises plaanis on Eestile omane **pidev mahajäämus teede parandamisel**, kuna valdkond on pidevalt alarahastatud – seda nii riigiteede kui kohalike teede osas. Kokkuhoiupoliitika tõttu jätab ka teede projekteerimise ja ehitamise kvaliteet soovida – kavandatakse juba algselt madaldate normidele vastavalt ega arvestata tegeliku koormusega.

Riigiteedele lisandub Raplamaal pisut üle 1300 km kohalikke teid – Märjamaa vallas – ligi 600 km, Rapla vallas ligi 380 km, Kehtna vallas 210 km ja Kohila vallas vaid pisut üle 140 km. Neist 82,9% on katteta teid.

Kergliiklusteid on maakonnas ebaühtlaselt ja raplamaalased ootavad selles valdkonnas kindlasti edasist arengut – eriti selles osas, mis puudutab inimeste igapäevaseid liikumisvajadusi (tööle või kooli liikumine).

Kuusiku lähistel paikneb munitsipaalomandis olev Rapla **lennuväli**, mille võimalusi ei ole suudetud piisavalt ära kasutada. Paljus on selle takistuseks lennuvälja ebapiisav ohutus, arvestades võimalikke uusi kasutusviise.

Maakonnasisene **ühistransport** põhineb bussiliiklusel. Raplamaal on praeguse seisuga 42 avaliku teenindamise lepinguga väljastatud liiniluba – see on 8 võrra enam kui aastal 2018. Liinikilomeetreid tuleb kokku ligikaudu 1,4 miljonit km (2018 – 1,2 miljonit km). Sellel lisanduvad 14 Kohila valla liini. Praegune maakondlik ühistranspordisüsteem ei vasta endiselt päris lõpuni kaasaja nõuetele ega inimeste muutunud vajadustele. Rahulolematuse põhjusteks on, et sõiduplaanid ei vasta inimeste vajadustele (sõidugraafik on liiga harv või sõidukid käivad valedel aegadel), ühistransport ei sõida vajalikku kohta või võtab sellega liiklemine liiga palju aega. Samas tuleb siiski esile tuua, et viimastel aastatel on Põhja-Eesti Ühistranspordikeskus suutnud olukorda maakonna oluliselt parandada.

Pikemateks sõitudeks kasutab märgatav osa elanikest ka rongi. 2018. aasta lõpus suleti reisiliiklus Lelle-Pärnu raudteelõigul, mis olukorda halvendas. Lõik on väga halvas olukorras ja riik ei kavatse sinna enam investeerida.

Ühistranspordi kasutus on maakonnas üsna madal (mõningate eranditega). Maakonna elanike maksevalmidus liikuvusteenuste eest on samuti võrdlemisi madal – vaid kuni 50 eurot kuus.

Maakonna valdade teenustasemete keskmine pilt (minuomavalitsus.ee) näitab, et liikuvuse osas (2,5 palli) on maakond Eesti keskmisest märksa kehvemas seisus, piirdudes vaid baastasemega. Ka Statistikaameti poolt ja maakonnas endas 2020. aastal läbi viidud rahuloluküsitlused toovad esile elanike suure rahulolematuse teede ja ühistranspordi olukorraga.

Raplamaal, nagu mujalgi Eestis, esineb jätkuvalt **elektrivoolu** kõikumist ja katkestusi. Elektri põhivõrgu võimsused maakonnas on peaaegu ammendunud ja lähiaastatel ei kavandata olukorda parandada. Ka jaotusvõrgus on viimastel aastatel toimunud võimsuste allapoole toomine. See kõik pärsib nii tarbimist (sh tööstuse ja elamuehituse investeeringud) kui taastuvatest allikatest elektri

tootmist. Mitmed valminud päikesepargid on endiselt võrguga ühendamata. Hajaenergeetika arengut pärsib ka tarkvõrgu puudumine.

Kuigi olukord maakonnas on paranenud, ei ole **kiire andmeside** endiselt piisavalt kättesaadav kõigile lõppkasutajatele. Kahetsusväärne on, et ei toimu võrgurajatiste ühiskasutust – see pärsib konkurentsi turul. Nn viimase miili probleem on endiselt lahendamata.

3.4. Kestlik areng

3.4.1. Olulisemad kestliku arengu suundumused Raplamaal

Üks suundumusi, mida maakonnas on võimalik täheldada on see, et **elukeskkond pidevalt kallineb** – suuresti kindlasti Tallinna mõju tõttu.

Teine, üldisem suundumus on **keskkonnateadlikkuse** kasv ja sellega kaasnevad kõrgemad nõuded elukeskkonnale – see mõjutab nii ehitust kui ka erinevaid elu korralduse aspekte.

Halduse arengus on viimaste aastate olulisemad suundumused olnud seotud kohalike omavalitsuste **haldusterritoriaalse reformiga** ja regionaaltasandi reformiga. Kohalike omavalitsuste ühinemine võib olla veelgi jätkuv protsess, kuna praegused valdade suurused on Eestis kujunenud väga varieeruvaks.

Maavalitsuste kaotamine vähendas oluliselt riigi kohalolu maakondades ning nihutas regionaalse jõukeskme omavalitsuste ühistegevuse suunas. See on nõrgestanud ka regionaalset tasandit Eestis. Praegu on suur osa funktsioone antud omavalitsustele ühiseks täitmiseks, aga **maakondade staatuse nõrgenemine** on juba mitmel pool Eestis näha.

Oluline suundumus, mis mõjutab kohaturundust on jätkuv **areng kommunikatsioonisektoris** ja erinevate teabekanalite lisandumine – nt nn sotsiaalmeedia võidukäik. See esitab uusi väljakutseid, aga loob ka uusi võimalusi.

3.4.2. Raplamaa tugevused ja eripära kestliku arengu valdkonnas

Raplamaa tugevuseks on kindlasti **puhas loodus ja turvaline keskkond**, mis muudavad maakonna atraktiivseks elukeskkonnana. Maakonna elanike rahuloluküsitluse (2020) kohaselt hindavadki inimesed üle kõige rahulikku, vaikset, stressivabata, looduslähedast, maalähedast, heakorrastatud, privaatset ja turvalist elukeskkonda. Sama kinnitab ka Statistikaameti rahuloluküsitlus (2020), mille kohaselt maakonnas ollakse rahul üldise elukeskkonna, rohealade¹ piisavuse ja ligipääsetavuse, välisõhu kvaliteedi², mürataseme, jäätmeveo, jäätmete liigiti sorteerimise võimaluste, avalike alade³ ning arhitektuuri ja miljööga. Need on tugevused, mida maakonnas tuleb kindlasti hoida.

Rapla maakond paikneb nn Tallinna „kuldse ringi“ serval ja see avaldab arengutele otsest mõju. Raplamaal on olemas osaliselt toimiv **kinnisvaraturg**, kus nõudlus ületab pakkumist ning maakonna kinnisvarahinnad on üle Eesti keskmise.

Valdade poolt hangitud **jäätmekäitlussüsteem** toimib kogu maakonnas (sh taaskasutatavate jäätmete kogumine).

Raplamaa tugevuseks kommunikatsioonivaldkonnas on kindlasti oma **raadio** (TRE) ja tugeva **maakonnalehe** (Raplamaa Sõnumid) olemasolu.

¹ Rohealad on nt haljasalad, pargid jms.

² Välisõhu kvaliteedi alla käivad nt lõhnaäiringud, õhusaaste jms.

³ Avalikud alad on nt väljakud, turud, jalakäijate alad, pargid jms.

3.4.3. Kestliku arengu väljakutsed ja võimalused Raplamaal

Raplamaa üheks kitsaskohaks on **elamispindade vähesus**. Elamispind jaotub ka maakonnas ebaühtlaselt – puudus on suurim seal, kus oleks nõudlust. Mitmetest päringutest vaid mõnele on võimalik positiivselt vastata. Eriti on probleemiks vastuvõetava hinnaga elamispindade vähesus (sh üüripinnad). Elamuturg Eestis on selgelt koondunud vaid paari maakonda – Harjumaal oli 2020. aastal uusehitistena kasutusloa saanud eluruumide pind 471592 m², Tartumaal – 129711 m², Pärnumaal – 34768 m². Mujal olid mahud kaduvväikesed – nt Raplamaal oli see number 7559 m².

Kohalikel omavalitsustel ei ole õnnestunud tihti kavandada **terviklikku head elukeskkonda**, kuna planeerimisse on suhtunud pealiskaudselt ning tegelik arendamine on toimunud eraldi väiksete lappidena. Probleemaatilised on ka endised **suvilapiirkonnad**, kus ei ole siiani veel välja kujunenud püsiasustusele loomuliku elukeskkonda, kuigi püsielanikke on seal juba arvukalt. Praegu kõigis omavalitsustes koostatavates uutes üldplaneeringutes on võimalik teha vajalikud parandused.

Elukeskkonna turvalisust mõjutab negatiivselt see, et riik on maakonnas järk-järgult vähendanud oma **turvastruktuure** ja kohalolu (politsei, kiirabi) ning suunanud teraviku rohkem **vabatahtlike** ühenduste suunas. Sageli ei lange aga riigi kujutus vabakonna arvukusest ja võimekusest kokku tegelike kohapealsete võimalustega.

Kodanikuühiskond on kahtlemata väga oluline kohaliku elu suunajana, kuid kohati võib täheldada riigi poolset liiga suurt survet kodanikuühendustele, milleks igal pool ei ole piisavat valmisolekut või võimekust. Ka ei ole tagatud kodanikuühenduste pikaajaline stabiilne tegevus.

Enamik väljakutseid halduse valdkonnas maakonnas tulenevad riigi poliitikatest ja valikutest. Esmalt paistab silma riigi **nõrk regionaalpoliitika** – hoolimata tehtud jõupingutustest, on kiirenenud inimeste, ettevõtjate jm koondumine Tallinnasse ja selle lähiümbrusse, vähem Tartusse. Raske on oodata märgatavaid muutusi, kui kogu **valdkondlik poliitika** toimub ilma regionaalseid aspekte arvestamata. Eesti on regionaalselt killustunud eri ametkondade jaotuste vahel.

Kohapeal oleme tunnetanud tihti regionaalselt ebavõrdset kohtlemist riigi poolt – üsna tihti ei ole Raplamaa Eestis **prioriteetses** positsioonis. Raplamaa jaoks on **toetusmeetmeid** olnud üsna vähe. Eestile on iseloomulik ka poliitilise mõtte **ebastabiilsus** ja langetatud ootamatud otsused – nt tasuta transport maakonnaliinidel. See kõik ei muuda kavakindlat piirkonna arendamist kergemaks.

Maakonna **kuvand ja märgid** on vähetuntud ning vajavad kindlasti laiemat kasutamist või siis ka ümbermõtestamist. Probleemina on tõstatatud ka ühise maakondliku **identiteedi** nõrkust, aga samas peituvad ka mitmekesisuses omad võimalused. **Kohaturundus** maakonnas on väga nõrk.

Selgelt on üheks väljakutseks kujunenud toimiva **turundus- ja kommunikatsioonistrateegia** puudumine. Olemasolev dokument seda rolli rahuldavalt ei täida. **Infoliikumine** maakonnas on ebapiisavalt koordineeritud.

4. Raplamaa visioon 2035+

Raplamaa on sisemiselt hästi seostatud ja ühiseid väärtusi hoidev omanäoline koostööpiirkond, mis kasutab koostöös pealinnaregiooniga edukalt ära oma arenguvõimalused Läänemere piirkonnas. Teistest eristuv, tuntud ja mainekas Raplamaa on ligitõmbav külastuskeskkonnana ja investeerimispiirkonnana ning eelistatud elamispaigaks praegustele ja tulevastele raplamaalastele.

Raplamaa on kasvava rahvastikuga piirkond pealinna lähistel, kus sünnib palju lapsi ja kuhu soovitakse elama asuda. Raplamaa 35 000 elanikku on õnnelikud ja hindavad kõrgelt oma kodukohta.

Puhas, turvaline ja heade teenustega varustatud elukeskkond võimaldab igal inimesel leida tema eluviisile sobiv kodu. Raplamaa on Eesti üks kõige puhtamaid ja turvalisemaid piirkondi – peredele parim paik laste kasvatamiseks. Raplamaa hoiab ja kasutab oma pärandit ning maakonna kultuuriruum pakatab loovusest. Raplamaa on väga populaarne pealinnalähine puhkusepiirkond, kus puhkajal on huvitav.

Raplamaa mitmekesine ja kaasaegne majandusstruktuur tagab inimestele võimaluse ennast tööturul realiseerida soovitud valdkonnas ja kõrge sissetulekute taseme. Nutikas ja ekspordile orienteeritud ettevõtlus loob kõrget lisaväärtust ja pakub raplamaalastele häid valikuid eneseteostuseks. Elujõuline ettevõtlus pealinnast vaid mõnekümne minuti kaugusel on tasakaalus puhta elukeskkonnaga ega ohusta seda. Selline keskkond on atraktiivne uutele investeeeringutele.

Raplamaa koostöövõrgustikuna toimiv kaasaegne ja mitmekesine haridussüsteem võimaldab elukestva õppe käigus omandada inimestel kaasaegseid teadmisi ja oskusi, mis tagavad nende konkurentsivõime tööturul ja võimaluse parimal viisil realiseerida oma isiklik potentsiaal. Raplamaalaste kasvav haridustase laiendab oluliselt arenguvõimalusi igas valdkonnas.

Maakonnasisene ja -väline füüsiline sidusus tagab töökohtade ja elutähtsate teenuste kättesaadavuse ning koostööks vajalikud inimeste vahelised kontaktid. Igapäevased eriliigilised transpordiühendused – nii raudteel kui maanteel – Tallinna ja teiste suurte keskustega on sagedased, kiired, sujuvad ja mugavad ning sama puudutab ka maakonnasiseseid ühendusi. Heas korras olevatel teedel liikuv ühistransport ja paindlikud liikuvuslahendused maal on kasvava populaarsusega ning kõigi Raplamaa paikkondade inimeste jaoks sobivad.

Raplamaa kohalike omavalitsuste kompetentne tegutsemine ja sujuv toimimine saab olulist tuge paindlikust ja aktiivsest koostööst omavalitsuste vahel, aga ka koostööst erasektori ja kodanikuühendustega – kõik selleks, et võimaldada elanikele parimaid avalikke teenuseid ning efektiivselt ära kasutada olemasolevaid ja tekkivaid rahalisi ning muid võimalusi. Tugevad kohalikud kogukonnad on omavalitsuste olulisim tugi ja paikkondade elujõulisuse tagatis.

Tallinna piirkonnaga tihedais sidemetes, kuid samas siiski selgelt eristuv ja isepäine Rapla linn on tugev ja arenev keskus, mille tasuvate töökohtade mitmekesine valik, meeldiv elukeskkond ja tipptasemel haridusasutused annavad linna ja ümbruskonna elanikele kindlustunde tulevikuks. Maakonnakeskust toetav kogu maakonda kattev eri tasandi keskuste võrgustik tagab elukvaliteedi – töökohad, teenused – igas piirkonnas.

5. Strateegilised valikud

5.1. Maakonna arengustrateegia ruumiline visioon

Raplamaa olulised koostöosuunad ja kõige olulisemad strateegilised tegevuskohad on kantud joonisele 2.

Objektidest on tingmärkidega tähistatud:

1. Märjamaal (ja Orgital): gümnaasium, spordikompleks, tööstusala;
2. Varbola linnus;
3. Vana-Vigala TTK;
4. Kohilas: gümnaasium, keskkonnahariduse keskus, tööstusala, spordikompleks;
5. Raplas: gümnaasium, tööstusala, spordikompleks, tervishoiulinnak;
6. Rapla lennuväli;
7. Paluküla Hiiemägi;
8. Kehtnas (ja Kaereperes): Kehtna KHK, spordikompleks, raskemasinate kompetentsikeskus;
9. Järvakandis: tööstusala, spordikompleks, klaasiklaster;
10. Mukre raba.

5.2. Inimareng

Arukad, tegusad ja tervist hoidvad raplamaalased elavad hoolivas ja arendavas keskkonnas. Kesksne idee on selles, et igal inimesel on võimalused end arendada, hästi hakkama saada muutuvmas maailmas ning püsida terve ja erk kogu elukaare jooksul, et panustada viljakalt ja rahuldust pakkuvalt enda ja teiste healulisse. Hooliv, koostöömeelne ja avatud keskkond peab seda toetama.

Arukas ja hooliv raplamaalane hindab teadmisi, hoiab ennast, teisi ja elukeskkonda ning suhtub hoolivalt kõikidesse ühiskonnarühmadesse. Tegus raplamaalane saab hästi hakkama ning on aktiivne ja vastutustundlik, panustades terve elukaare jooksul. Tervist hoidev raplamaalane on terviseteadlik ning enda ja teiste elu ja keskkonda hoidev. Hooliv ühiskond loob igäühele võimalused ja toe eneseteostuseks terve elukaare ulatuses.

Raplamaa puhas, turvaline ja heade teenustega varustatud elukeskkond võimaldab igal inimesel elada talle meelepärast ja viljakat elu. Avalikud teenused on kvaliteetsed ja kättesaadavad sõltumata elukohast ning suurendavad inimeste healolu ja turvalisust. Kaasaegne ja mitmekesine haridussüsteem võimaldab elukestva õppe käigus omandada inimestel kaasaegseid teadmisi ja oskusi, mis tagavad nende konkurentsivõime tööturul ja võimaluse parimal viisil realiseerida oma isiklik potentsiaal. See on peredele parim paik laste kasvatamiseks. Raplamaa hoiab ja kasutab oma pärandit ning maakonna kultuuriruum pakatab loovusest. See kõik loob eeldused rahvaarvu kasvuks ja inimeste rahuloluks.

Strateegiline eesmärk 1: Kasvav elanikkond

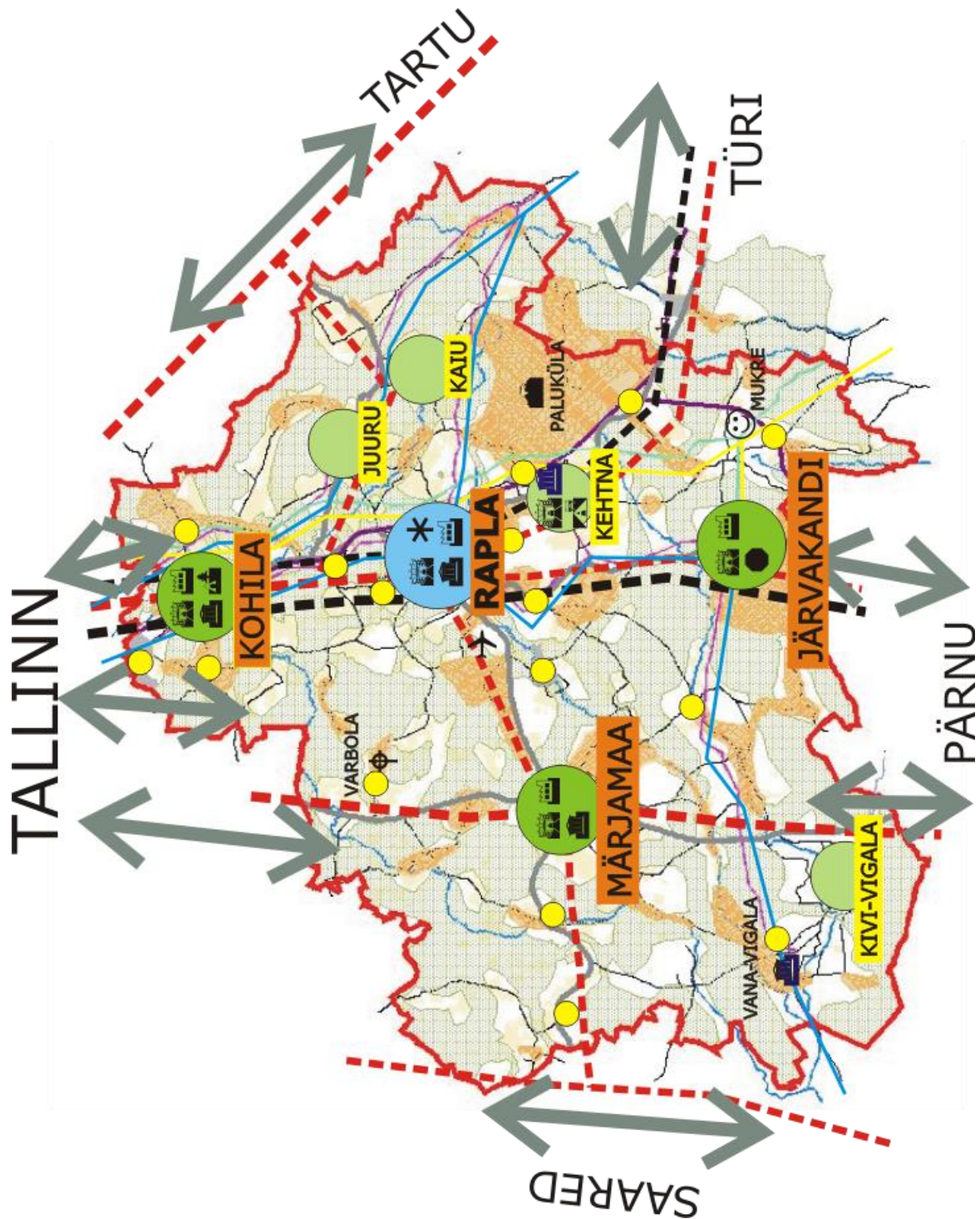
Eesmärgi põhisuund on maakonna elujõulisuse säilitamine ja arenguvõimaluste parandamine.

Seda soodustaks maakonna elanikkonna mõõdukas kasv, mis looks eeldusi nii majanduskasvaks kui ka erinevate teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamiseks.

Tegevussuund 1.1: Positiivne loomulik ja mehaaniline iive

Eesmärgiks on, et maakonnas on positiivne nii loomulik iive (sünnib rohkem inimesi kui sureb) kui ka mehaaniline iive ehk ränne (maakonda saabub rohkem inimesi kui siit lahku). See tagab rahvastiku

mõõduka kasvu. Seejuures on oluline pöörata tähelepanu eriti lastega peredele, kelle lisandumine noorendab maakonna rahvastiku koosseisu ja loob paremad eeldused rahvastiku taastootmiseks.

Joonis 2. Raplamaa arengustrateegia ruumiline visioon.

Selle eesmärgi poole liikumine toimub üldreeglina läbi teiste tegevussuundade, millega luuakse rahvastiku kasvuks eeltingimusi. Maakonda sisse- ja välisliikumise soodustamisel on väga oluline roll üldise elukeskkonna parandamisel, sh lasteaiakohtade tagamisel, koolihariduse kättesaadavusel ja kvaliteedil, teenuste kättesaadavusel ning paindlikel liikuvuslahendustel.

Vajaduse ja võimaluste tekkides saab tulevikus kavandada ka konkreetseid tegevusi (nt erinevad kampaaniad vms), mis on suunatud otseselt sisserände soodustamisele või loomuliku iibe tõstmisele.

Möödikud ja sihtväärtused aastaks 2035

1. *Elanike arv (algfase: 2022 33529 elanikku; sihtfase: 2035 35000 elanikku) (allikas: ESA)*
2. *Rahvaarvu muutuse kordaja (algfase: 2021-2022 101,25% (Eesti keskmine 100,13%); sihtfase: iga-aastaselt üle Eesti keskmise) (allikas: ESA)*
3. *Rändesaldo (algfase: 2021 plussis ja viimasel 4 aastal kokku 65 plussis; sihtfase: iga-aastane keskmine juurdekasv 123 inimest) (allikas: ESA)*
4. *Sisserände saldo (algfase: 2021 -40 inimest; sihtfase: iga-aastane keskmine juurdekasv 123 inimest eeldusel, et välisränne on tasakaalus) (allikas: ESA)*
5. *Loomuliku iibe kordaja (algfase: 2021 -4,83 promilli; sihtfase 2035: positiivne) (allikas: ESA)*
6. *Meeste oodatav eluiga sünnimomendil ehk keskmine eluiga (algfase: 2020/2021 73,0 eluaastat (EL keskmine 78,5 eluaastat); sihtfase: 2035 79,0 eluaastat) (allikas: ESA)*
7. *Naiste oodatav eluiga sünnimomendil ehk keskmine eluiga (algfase: 2020/2021 82,1 eluaastat (EL keskmine 81,3 eluaastat); sihtfase: 85,0 eluaastat) (allikas: ESA)*
8. *Laste (0-14-aastased) osatähtsus vanusstruktuuris (algfase: 2020 17,1% (Eesti keskmine 16,4%); sihtfase: praeguse taseme säilitamine) (allikas: ESA)*
9. *Eakate (üle 65-aastased) osatähtsus vanusstruktuuris (algfase: 2020 20,7% (Eesti keskmine 20,3%); sihtfase: mitte üle Eesti keskmise) (allikas: ESA)*

Strateegiline eesmärk 2: Kättesaadavad ja kvaliteetsed avalikud teenused

Eesmärgi põhisuund on tagada vajalike kvaliteetsete avalike teenuste kättesaadavus kõigile maakonna elanikele.

Avalike teenuste valdkond on lai. Praeguses dokumendis on siia eesmärgi alla koondatud eeskätt kultuuri-, spordi-, vabaaja-, sotsiaal- ja terviseteenused. Teenuste osas on olulised nii riigi kui ka kohalike omavalitsuste poolt osutatavad teenused. Sageli võivad viimaseid toetada ka erinevad lahendused, mis kaasavad kohalikku kogukonda. Lahendusi avalike teenuste kättesaadavuse tagamiseks on mitmeid – teenuse olemasolu kohapeal, mobiilsed ja e-teenused, aga ka erinevaid liikuvuslahendusi kasutades (nt ühistransport) teenuseni jõudmine. E-teenuste laiem kasutamine eeldab suuremat tähelepanu küberturvalisusele. Kohapeal osutatavate teenuste osas on – eriti väiksemates asulates – mõistlik kaaluda nende konsolideerimist ja koondamist sama katuse alla, teenuskeskustesse. Kasuks tuleks omavalitsuste ülemaakonnaline koostöö erinevate teenuste väljaarendamisel ja osutamisel, et tekiks ühiselt väljajoonistatud teenuste võrgustik. Tähtis on isikukesksete proaktiivsete teenuste⁴ väljaarendamine ja käivitamine riigis ja kohalikus omavalitsuses (kratid⁵ jms).

Möödikud ja sihtväärtused aastaks 2035

1. *Raplamaa maakonnaplaneeringus määratud avalike teenuste pakkumise soovituslik tase keskustes (algfase: 2020 enamik olemas (puudustega); sihtfase: 2035 avalikud teenused maakonnaplaneeringus soovitatud tasemel kättesaadavad) (allikas: Rahandusministeerium)*
2. *Avalike teenuste kvaliteedi ja kättesaadavusega rahulolu (algfase: selgitamata; sihtfase: pidevalt paranev) (allikas: küsitlused)*

⁴ Avalik teenus, mida asutus osutab oma initsiatiivil, isikute eeldataval tahtel ja riigi infosüsteemi kuuluvate andmekogude andmete alusel. Proaktiivne teenus osutatakse automaatselt või isiku nõusolekul. Teenuse tarbija saab sellisel puhul pakkumuse ametiasutuselt automaatselt ning ei pea ise riigiga kontakti otsima.

⁵ Kratt on tehisintellekti tehnoloogiatel põhinev praktiline rakendus. Kratt põhineb tarkvaralisel algoritmil, mis on autonoomne ja õppimisvõimeline ning täidab traditsiooniliselt inimese poolt tehtavaid toiminguid.

3. *Avalike ja üldhuviteenuste hulk, mille puhul on määratletud ruumilise kättesaadavuse kriteeriumid või aluspõhimõtted (algfase: selgitamata; sihtfase: 2035 100%) (allikas: KOV)*

Tegevussuund 2.1: Heal tasemel spordi-, kultuuri- ja vabaaja-taristu

Eesmärgiks on kaasaegne, jätkusuutlik ja heakorrastatud taristu ning head tingimused spordi, kultuuri ja vabaaja tegevustega tegelemiseks kõigis piirkondades.

Eesmärgi saavutamiseks tuleb korrastada juba olemasolevad vastavate valdkondade objektid, vajadusel neid laiendada ja kaasaegse sisseadega varustada. Lisaks tuleb välja ehitada seni puuduolevad objektid. Maakondliku ja piirkondliku tähtsusega spordi-, kultuuri- ja vabaaja-objektide korrastamine, käigushoidmine ja ehitamine nõuab maakondlikku kokkulepet, sh ressursside jaotamise kohta. Oluline on, et kõik investeeringud maakonnas ei koonu ainult ühte punkti, vaid järgitakse tasakaalustatumat arengumudelit ning luuakse võimalusi erinevates piirkondades.

Spordiobjekte on eesmärgipärane arendada eriti seal, kus need moodustavad ühtsed kompleksid (mitmed objektid, koolid jm). Spordi suurobjektide (staadionid⁶, spordihooned, ujulad) kõrval oluline ehitada ja kaasajastada ka väiksemaid suure kasutusega objekte – tennise- ja hokiplatsid, koolide spordiväljakud ja teised. Liikumisharrastuse laiema leviku seisukohalt on olulised erinevat tüüpi virgestusalad⁷, nt tervise- ja matkarajad. Spordiobjektide puhul tuleb tagada nende jätkusuutlik majandamine ja arendamine.

Kultuuritaristu väljaarendamisel tuleb pidada silmas piirkondlikku eripära ja sellest tulenevaid vajadusi. Oluline on ka meie arhitektuuri-, kultuuri- ja ajaloopärandi – mõisad, kirikud, pargid jm – säilitamine ning sellele kasutuse leidmine.

Kohaliku tähtsusega objekte ehitavad ja hoiavad korras reeglina kohalikud omavalitsused, aga väheolulised ei ole ka teised partnerid – riik, kodanikuühendused, eraettevõtjad. Objekti omanik võib seejuures kaasata ka toetusvahendeid väljastpoolt.

Möödikud ja sihtväärtused aastaks 2035

1. *Rahulolu liikumis- ja sportimisvõimalustega (algfase: 2020 11,5% küsitletutest täiesti rahul, 53,8% pigem rahul (Eesti keskmine 22,2%, 50,6%); sihtfase: 2035 rahulolu vähemalt Eesti keskmisel tasemel) (allikas: Rahandusministeeriumi ja ESA üleriigiline rahulolu uuring)*

Tegevussuund 2.2: Heatasemeline sotsiaal- ja tervise teenuste võrgustik

Eesmärgiks on mitmekesine kvaliteetsete ja kättesaadavate sotsiaal- ja tervise teenuste võrgustik, millest saavad osa kõik abivajajad.

Raplamaal on laialdane ja mitmekesine valik sotsiaal- ja tervishoiuasutusi. Arendamist vajab aga omavaheline koostöö ja koostöö kohalike omavalitsustega, mida on võimalik teha senisest tihedamalt ja tõhusamalt. Koostöö puudutab kõiki võrgustiku osapooli: tervise teenuste osas nt Raplamaa Haigla ja esmatasandi tervise teenuste osutajate vahel või sotsiaalhoolekandes kokkuleppeid partnerite vahel erinevate teenuste pakkumisel (nt dementsusega inimeste

⁶ Staadion on suur spordirajatis, kus on harilikult kaheksa jooksurajaga 400 m pikkune ovaalne jooksuring ning hüppe-, tõuke-, heite- ja viskealade kohad ning mille keskel on reeglina normaalmõõtmega jalgpalliväljak. Väiksematel staadionidel võib olla ka vähem jooksuradasid (minimaalselt neli). Lisaks sellele on spetsialiseeritud staadionid (nt jalgpallistaadion, vibustaadion). Ülejäänud juhtumitel kasutatakse nimetust spordiväljak.

⁷ Virgestusalad seonduvad aktiivse puhkuse, spordi ja liikumisharrastuse erinevate võimalustega.

Virgestusalade puhul peab olema tagatud avalik kasutus, ligipääsetavus, multifunktsionaalsus ja spetsiaalsete rajatiste olemasolu.

hooldusteenus ja nende lähedaste toetamine). Koostöö ja omavaheline tööjaotus on võti suhteliselt väikese kliendibaasi puhul pakkuda kvaliteetsemat ja mitmekesisemat teenust ning vähendada omavahelist teenuste dubleerimist.

Maakonna tuleviku jaoks on väga tähtis koostöös Põhja-Eesti Regionaalhaiglaga toimiv positiivse kuvandiga Raplamaa Haigla. Oluline on maakonda juurde tuua uusi tervishoiu valdkonna spetsialiste. Rapla tervishoiulinnakus tuleb luua vajalikud kaasaegsed diagnostikavõimalused (nt MRT), teenindamiseks nii haiglat kui perearstikeskust – see tagaks teenuste kvaliteedi ja spetsialistide arenguvõimalused.

Lisaks haiglale tuleb arendada ka teisi olulisi tervishoiu- ja sotsiaalteenuseid. Oluline on toetada sõltuvusprobleemidega inimeste rehabilitatsiooni süsteemi toimimist. Tuleb leida lahendus, kuidas ka tulevikus on perearsti teenus kättesaadav maapiirkondades. Soodustada tuleb töötervishoiu teenuse teket maakonnas. Tähtis on vaimse tervise tugisüsteemide arendamine ja kvaliteetse teenuse kättesaadavuse tagamine (psühholoogid, psühhoteraapidid, loovterapeudid jt).

Kohalike omavalitsuste vaates on oluline turvaliste, majanduslikult vastuvõetava hinnaga ning toetatud teenusega majutusüksuste rajamine ja kohandamine (sh sotsiaalelamispinnad).

Möödikud ja sihtväärtused aastaks 2035

- 1. Absoluutse vaesuse määr (algfase: 2015 3,3% (hilisemad maakondlikud andmed ei ole ESA andmebaasis kättesaadavad) (Eesti keskmine 4,3%); sihtfase: aasta-aastalt vähenev ja alla Eesti keskmise) (allikas: ESA, sotsiaaluuringud)*
- 2. Suhtelise vaesuse määr (algfase: 2021 24,3% (Eesti keskmine 22,8%); sihtfase: aasta-aastalt vähenev ja alla Eesti keskmise) (allikas: ESA)*
- 3. Materiaalse ilmajätuse määr (algfase: 2018 5,8% (hilisemad maakondlikud andmed ei ole ESA andmebaasis kättesaadavad) (Eesti keskmine 9,9%); sihtfase: aasta-aastalt vähenev ja kolmandiku võrra alla Eesti keskmise) (allikas: ESA, sotsiaaluuringud)*
- 4. Palgatöötajate kuukeskmise brutotulu erinevus omavalitsuste vahel (algfase: 2020 20,1% (madalaima ja kõrgeima sissetulekuga KOV vahe); sihtfase: 2035 alla 15%)*
- 5. Tervishoiuteenuste olemasolu ja kättesaadavus (nimekirja alusel) (algfase: selgitamata; sihtfase: 2035 selgitada)*

Tegevussuund 2.3: Tervise edendamine ja haiguste ennetamine

Eesmärgiks on elule ja tervisele turvaline keskkond, milles elavad terviseteadlikud ja tervislike eluviisidega inimesed.

Tervisedenduse seisukohalt on oluline vältida ja ennetada surmasid. Vältitavad surmad on need, mida on võimalik ära hoida pärast haiguse ilmnemist ning ennetatavad need, mille puhul surma vältimiseks on tõhusad enne haiguse ilmnemist kasutatavad meetmed.

Esmatasandi tervishoiusüsteemi – perearstiabi, koolitervishoid, töötervishoid, hambaravi jne – koostöös on terviseriskide vähendamiseks oluline arendada varase sekkumise süsteemi ning tähtsustada tervisekontrolli kogu elukaare jooksul, aga eeskätt tööealiste inimeste, sh eriti meeste seas. Maakonnas tuleb kaasa aidata vaksineerimise ja söeluuringute hõlmatuse suurendamisele läbi parema kommunikatsiooni.

Väga tähtis on avalikus sektoris (koolid, lasteaiad, hooldekodud jne) tõsta toitlustamise kvaliteeti läbi koolituste, nõustamise, seire, tunnustamise ja edulugude esiletoomise kaudu, samuti suurendada kohaliku toidu osakaalu seal pakutavas. Ülekaalususe vähendamiseks tuleb tegeleda tervisliku toitumise põhimõtete tutvustamise ja propageerimisega terve elukaare jooksul. Oluline on

täisväertusliku koolitoidu toetamine kohalike omavalitsuste poolt. Ka erasektoris pakutavat toitlustust tuleb läbi koostöö suunata.

Toitumisega koos peab käsitlema ka liikumist. Järgnevatel aastatel tuleb paljude erinevate osapoolte koostöös saavutada liikumispööre nii laste kui täiskasvanute seas.

Tervise edendamine kõikides koolides ja lasteaedades peab olema prioriteet. Kuna töörealised inimesed veedavad päevast kolmandiku tööd tehes, siis on vajalik arendada tervist edendavate töökohtade võrgustikku ja tähtsustada tervislikku keskkonda ning inimeste tervise eest hoolitsemist ettevõtetes ja asutustes. Väga tähtis on tervisedenduse süsteemne arendamine kõikides kohalikes omavalitsustes – struktuuride loomine ja käiguhoidmine, andmete kogumine, tegevuste kavandamine.

Tervisealast infot on maakonnas küll palju, kuid seda saab paremini viia inimesteni läbi kohalike eestkõnelejate ja usaldusväärsete kanalite.

Kui üleriigilised andmed ei anna maakonnas toimuvast piisavat pilti (nt uimastikasutuse, kiusamise, erinevate terviseõjurite vms kohta), siis tuleb maakonnas läbi viia vastavad tervise ja turvalisuse alased uuringud. Jätkata tuleb maakonna tervise- ja heaoluprofiili koostamise traditsiooni – järgmine on aastateks 2023-2026. Profiilis kajastatud andmetele tuginedes on vajalik käivitada eri sihtrühmi toetavaid uusi tervise ja turvalisuse valdkonna programme ja projekte. Oluline on jätkata erinevate olemasolevate ennetusprogrammide rakendamist maakonnas.

Tervise ja turvalisuse tähtsustamiseks tuleb neid valdkondades tegutsevaid inimesi järjepidevalt toetada ja tunnustada.

Möödikud ja sihtvärtused aastaks 2035

- 1. Tervena elatud aastad naistel ja meestel (algfase: 2021 naistel 60,3 ja meestel 51,8 eluaastat; sihtfase: aasta-aastalt kasvav, 2035 naistel 65,0 ja meestel 62,0 eluaastat (meeste osas lähtub TAI Eestile 2030 seatud eesmärgist) (allikas: ESA)*
- 2. Positiivne tervise enesehinnang (üle 16-aastastel) (algfase: 2022 56,1% (Eesti keskmine 57,9%); sihtfase: 2035 vähemalt Eesti keskmisel tasemel) (allikas: ESA)*
- 3. Tervisest tingitud piirangud (üle 16-aastastel) (algfase: 2022 30,9% (Eesti keskmine 31,2%); sihtfase: vähenev ja 2035 alla Eesti keskmise) (allikas: ESA)*
- 4. Varajane suremus (alla 65-aastastel) (algfase: 2020 289,9 juhtu / 100000 el (Eesti keskmine 288,2); sihtfase: vähenev ja 2035 alla Eesti keskmise) (allikas: TAI)*
- 5. Õnnetusjuhtumite, mürgistuste ja traumade tagajärjel hukkunud (suremuse üldkordaja) (algfase: 2020 84,3 juhtu / 100000 el ja 2021 57,0 juhtu / 100000 el (Eesti keskmine 2021 71,8); sihtfase: vähenev ja 2035 alla Eesti keskmise) (allikas: TAI)*
- 6. Rinnavähi sõeluuringule kutsutavate naiste hõlmatus (algfase: 2021 62,1% (Eesti keskmine 58,7%); sihtfase: kasvav ja pidevalt üle Eesti keskmise) (allikas: TAI)*
- 7. Emakakaelavähi sõeluuringule kutsutavate naiste hõlmatus (algfase: 2021 54,0% (Eesti keskmine 50,9%); sihtfase: kasvav ja üle Eesti keskmise) (allikas: TAI)*
- 8. Ülemäärase kehakaaluga lapsed 4. klassis (WHO meetoodika järgi) (algfase: 2018/2019 38,9% (Eesti keskmine 32,7%); sihtfase: vähenev ja 2035 Eesti keskmisega vähemalt võrdne) (allikas: TAI)*
- 9. Spordiharrastajate osakaal rahvastikus (19-aastased ja nooremad ning 20-aastased ja vanemad) (algfase: 2020 noori 29,2% ja täiskasvanuid 9,8% (Eesti keskmised 33,4% ja 13,3%); sihtfase: kasvav ja 2035 vähemalt Eesti keskmisel tasemel) (allikas: ESA)*
- 10. Liikumistundide arv koolides (1.-9. klass) (algfase: selgitamata; sihtfase 2035 5 tundi nädalas) (allikas: koolid)*

Tegevussuund 2.4: Kultuuri- ja sporditegevuse toetamine

Eesmärk on aktiivne kultuuri- ja spordielu igas Raplamaa kandis.

Selleks on vajalik motiveerida ja väärtustada kultuuritöötajate (koorijuhid, tantsujuhid, rahvapillid jne) ja treenerite tegevust – nii läbi konkurentsivõimelise palga kui tunnustamise. Motiveerida ja väärtustada tuleb rahvamajade, raamatukogude ja muuseumide tegevust.

Tähtis on toetada Raplamaale olulisi ja märgilisi kultuurivaldkonna uuringuid ja tegevusi – pärimus- ja rahvakultuur, laiema tähtsusega kultuurisündmused jne. Tähtis on kultuurilise mitmekesisuse säilitamine maakonnas, toetades ajalooliselt väljakujunenud piirkondlikke eripärasid.

Oluline on ülemaakonnalise koostöö toetamine kultuurivaldkonnas. Üheks oluliseks selle rolli kandjaks on maakonna kultuuri nõukoda. Tähtis on paremini sihitatud kommunikatsioon – teave kultuuriürituste ja teiste sündmuste kohta peaks olema maakonnas kättesaadav samal platvormil ja sihtrühmadele sobival kujul.

Oluline on toetada maakonna mitmekesisest spordielu ning piirkondlikke eripärasid sporditegevuses. Tähtis on maakonna tähtsusega või maakonna piire ületava tähtsusega spordisündmuste toetamine. Tähtis on Rapla Maakonna Spordiliidu tegevuse laiendamine liikumisharrastuse ja spordi edendamisel ning maakondliku spordiorganisatsiooni tegevuse ja rahastuse põhimõtete ülevaatamine. Vajalik on kokku panna liikumisharrastuse ja spordi valdkonna pikaajaline strateegiline kava. Üldhariduskoolide esimestes astmetes on vajalik tõsta kehalise kasvatuse tundide arvu, et lastel tekiks liikumis- ja sportimisharjumus.

Möödikud ja sihtväärtused aastaks 2035

- 1. Kultuurielus osalemine viimase 12 kuu jooksul (vähemalt 15-aastased) (algfase: 2020 73,0% (Eesti keskmine 73,8%); sihtfase: aasta-aastalt kasvav ja 2035 80,0% (lähtub kultuuri arengukava möödikust Eestile aastaks 2030) (allikas: ESA)*
- 2. Rahulolu vaba aja kultuurse veetmise võimalustega (algfase: 2020 10,5% küsitletutest täiesti rahul, 48,3% pigem rahul (Eesti keskmine 13,5%, 49,3%); sihtfase: 2035 rahulolu vähemalt Eesti keskmisel tasemel) (allikas: Rahandusministeeriumi ja ESA üleriigiline rahulolu uuring)*
- 3. Laulu- ja tantsupeo protsessis osalevate kollektiivide ja osalejate arv (algfase: selgitamata; sihtfase: selgitada) (allikas: LTP kuraator maakonnas)*
- 4. Kutsekvalifikatsiooniga kultuuritöötajate ja treenerite arv (algfase: selgitamata; sihtfase: kasvav) (allikad: KOV ja Rapla Maakonna Spordiliit)*

Tegevussuund 2.5: Noorsootöö ja noorte huvitegevuse toetamine

Eesmärk on mitmekesised võimalused noortele vaba aja veetmiseks ja isiksuse arenguks.

Peamiselt on tegemist kohalike omavalitsuste vastutusallas olevate tegevustega, mida toetatakse ka riigieelarvest.

Noortekeskuste ja muude noorsootöö vormide võrgustiku arendamine maakonnas eeldab noorsootöö kvaliteedi hindamise riikliku mudeli rakendamist kohalikes omavalitsustes ning laiemat kokkulepet noortega töötavate spetsialistide tasustamise osas. Vajalik on leida võimalused kaasata ka väliseid toetusi, et laiendada huvitegevuse võimalusi ja osalejate ringi. Tuleb hoolitseda selle eest, et huvitegevuse võimalused oleksid noortele kättesaadavad.

Möödikud ja sihtväärtused aastaks 2035

- 1. Huviringide arv (algfase: selgitamata; sihtfase: selgitada) (allikas: KOV)*
- 2. Huvitegevuses osalevate noorte arv (algfase: selgitamata; sihtfase: vähemalt praegusel tasemel) (allikas: KOV)*

3. Noorsootöös osalejate arv (algfase: selgitamata; sihtfase: selgitada) (allikas: KOV)
4. Kohalike omavalitsuste osakaal, kus noorsootöö teenused on vähemalt „edasijõudnu“ tasemel (algfase: 2020 0% (kõik on baastasemel); sihtfase: 2035 75% (lähtub noortevaldkonna arengukava sihttasemest Eestile) (allikas: Minuomavalitsus)
5. Noorsootöö teenustega rahul olevate noorte osakaal (algfase: selgitamata; sihtfase: 2035 90% (lähtub noortevaldkonna arengukava sihttasemest Eestile) (allikas: Minuomavalitsus)
6. Huvikoolis õppivate noorte osakaal kõikide 7–26-aastaste noorte hulgas (algfase: 2021 25,7%; sihtfase: 2035 35% (lähtub noortevaldkonna arengukava sihttasemest Eestile) (allikas: ESA)
7. 15-29-aastaste osakaal, kes ei tööta, ei õpi ega osale koolitusel (NEET-staatuses noored): (algfase: selgitamata; sihtfase: vähenev ja 2035 8,5% (lähtub noortevaldkonna arengukava sihttasemest Eestile) (allikas: selgitada)

Tegevussuund 2.6: Täiskasvanute huvitegevuse toetamine

Eesmärk on mitmekesised võimalused täiskasvanutele vaba aja veetmiseks ja isiksuse arenguks.

Vajalik on laiendada huvitegevuse võimalusi ja osalejate ringi. Sellesse saavad panustada nii kohalikud omavalitsused kui ka kodanikuühendused. Tähtis on omavalitsuste poolne toetus ühendustele.

Möödikud ja sihtväärtused aastaks 2035

1. Huvitegevuses osalejate arv (algfase: selgitamata; sihtfase: 2035 praegusega vähemalt samal tasemel) (allikas: selgitada)
2. Huviringide ja kollektiivide arv (algfase: selgitamata; sihtfase: 2035 praegusega vähemalt samal tasemel) (allikas: selgitada)

Strateegiline eesmärk 3: Maakonna haridusasutuste koostöö tagab suuremad valikuvõimalused õppijatele ja prima ressursikasutuse koolidele

Eesmärgi põhisuund on luua võimalused kõigile õpilastele arendada vastavalt nende võimetele täielikult välja oma potentsiaal.

Rapla maakonna elanike haridustase (vähemalt teise taseme haridus) on viimase paarikümne aastaga märgatavalt tõusnud, kuid endiselt on veel palju ära teha, et piirkond positiivselt silma paistaks. See on oluline, kuna kõrgem haridustase tagab inimeste paremad võimalused tööturul ja on ka eeltingimuseks, et maakonda saaks tulla enam nutikat, kõrgema lisandväärtusega ettevõtlust. Üldise haridustaseme tõstmiseks tuleks kaaluda Eestis kohustusliku kesk- või kutsekeskhariduse (st teise taseme haridus) sisse seadmist. Maakonnas tuleb koostöös ära kasutada olemasolevate haridusasutuste – olenemata nende omandist – potentsiaal.

Tegevussuund 3.1: Maakonna haridusasutuste koostöövõrgustik

Eesmärk on maakonna haridusasutuste terviküsteem, milles kõik koolid toimivad tihedas koostöövõrgustikus, eesmärgiga tagada kõigile õpilastele võimetekohane areng ja sujuv üleminek ühest haridusasutusest teise ja eelmiselt tasemelt järgmisele.

Võrgustikku kuuluvad kõik maakonnas paiknevad haridusasutused, olenemata nende omandivormist (riiklikus, munitsipaalses või eraomandis), kooli poolt lahendatavatest hariduse ülesannetest (üld-, kutse- või huviharidus) või koolis pakutava hariduse tasemest (alus-, põhi-, kesk-, kõrg- või täiendusharidus). Koostöövõrgustik peab olema üles ehitatud selliselt, et iga õpilase (ka täiskasvanu) vajadustest lähtumine on selle keskne ülesanne. Selle lähenemise loomulikuks osaks on töö erivajadustega lastega. Koostöö ja tegevuste koordineerimine koolide vahel võimaldab leida ühiseid lahendusi ja paremini kasutada ressursse.

Raplamaal paiknevad gümnaasiumid ja kutsekoolid peavad senisest aktiivsemalt oma tegemistest ja võimalustest teavitama, et põhikoolide lõpetajad teeksid valiku õppetöö jätkamiseks maakonnas. Kutse- ja üldhariduskoolide omavaheline tihedam koostöö aitab kaasa ka õpilaste kutsevalikule.

Kuna kohaliku omavalitsuse ülesanne on kõigile õpilastele tagada transport kooli või õpilaskodu koht, siis tuleb koolidevahelises koostöös säilitada ja edendada õpilaskodu teenust vajaduspõhises kvaliteedis ja mahus.

Tegevussuund 3.2: Erivajadustega laste hariduskorraldus

Eesmärk on erivajadustega lastele võimetekohast arengut pakkuv hariduskorraldus koos vajaliku tugisüsteemiga.

Erivajadustega lastele (sh hariduslike erivajadustega (HEV) lastele) võrdsete võimaluste loomine igakülgselt arenguks on oluline. Selleks tuleb toetada HEV lastega tegelevate haridusasutuste tegevust ning arendada erinevaid HEV lapsi toetavaid teenuseid. Olulise muudatusena tuleb Raplasse rajada erivajadustega laste kompetentsi- ja teenuste keskus, mis pakub integreeritud teenuseid.

Vajalik on tugiteenuste osutamise süsteemi korrastamine ja ühtse tugiteenuste süsteemi loomine. Kõigi haridusasutuste vajadusi arvestades ja teenuste kättesaadavuse põhimõttest lähtudes tuleb luua igas kohalikus omavalitsuses esmatasandi tugiteenuste – eripedagoog, logopeed, psühholoog, sotsiaalpedagoog – keskused (nn tugipesad). Oluline on ka teise tasandi tugiteenuste pakkumise – Rajaleidja keskus, HEV laste kool, rehabilitatsiooniteenused – säilimine ja arendamine maakonnas.

Eesti keelest erineva koduse keelega laste kaasamine haridussüsteemi toimub läbi individuaalsete õppekavade. Kõigile muukeelsetele lastele võimaldatakse hariduse omandamine. Lapsi toetatakse ja juhendatakse – sh vajaduspõhised keelõppe lisatunnid – kuni eakohase hariduse omandamiseks vajaliku eesti keele taseme saavutamiseni. Selliseid lapsi õpetades tuleb meele pidada, et neil on õigus saada ka oma keele ja kultuuri õpet, nt pühapäevakoolis, distantsõppes, valikainena.

Möödikud ja sihtväärtused aastaks 2035

- 1. Erivajadustega laste haridusasutus (algtase: haridusasutus olemas ja toimiv; sihttase: 2035 laienenud teenustega haridusasutus olemas ja toimiv) (allikas: KOV)*

Strateegiline eesmärk 4: Kõigis haridusasutustes head õppimisvõimalused

Eesmärgi põhisuund on tagada kõigile lastele võimalus õppida tema vajadustele vastavas haridusasutuses ning luua kõigis neis lapse arengut toetav õpikeskkond.

Selleks, et tagada kõigis haridusasutustes kaasaegne ja kvaliteetne õpe, on üheks väga oluliseks komponendiks õpikeskkond. Kui tervislik, kaasaegne ja arengut toetav füüsiline keskkond loob kvaliteetseks õppetööks teatavad eeldused, siis motiveeritud õpetajaskond ja vajalikud tugisüsteemid on need, kes selle keskkonna parimal viisil saavad rakendada õppeprotsessis.

Haridus peab olema kõigile kättesaadav, mistõttu võiksid haridusasutused paikneda võimalikult kodu lähedal, kuid – olenevalt spetsiifikast – tuleb vajadusel leida ka teistsugused lahendused.

Tegevussuund 4.1: Tagatud kvaliteetne lasteaiateenus kõigile

Eesmärk on kõigile lastele igas Raplamaa piirkonnas kindlustatud kvaliteetne isikukeskne lasteaiateenus.

Üldiselt on Raplamaal lasteaiakohti piisavalt ja järk-järgult on vallad parandanud sealseid tingimusi. Seetõttu on peamine suund olemasolevate lasteaiarühmade tingimuste parandamine, sh

investeeringud olemasolevate hoonete renoveerimiseks ja rekonstrueerimiseks. Vajadusel tuleb avada ka uusi lasteaiakohti ning teha investeeringud uute hoonete ehitamiseks ja olemasolevate laiendamiseks. Hoonetega koos toimub kaasaegsete ja turvaliste mänguväljakute rajamine ja korrastamine ning lasteaedade õpikeskkonna parandamine.

Lasteaiateenus on kohaliku omavalitsuse ülesanne, kuid on ka tegevusi, millel on laiem mõju ja mis vajavad toetust väljastpoolt. Maakondlik mõõde on olemas kindlasti alushariduse kättesaadavuse tagamisel erivajadustega lastele. Lisaks oma koolieelsetele lasteasutustele, saab omavalitsus toetada ka lastehoiuteenus (ka eraettevõtluse vormis) osutamist, sh – võimaluse korral – vastavaid investeeringuid. See kõik parandab perede võimalusi leida just neile sobivaim teenus.

Möödikud ja sihtväärtused aastaks 2035

- 1. Haridusasutuste renoveerimine (algfase: selgitamata; sihtfase: 2035 kõik haridusasutused renoveeritud) (allikad: KOV ja HTM)*
- 2. Rahulolu lasteaedade teenusega (algfase: selgitamata; sihtfase: rahulolu kasvab aasta-aastalt) (allikas: HARNNO)*
- 3. Lasteaiakohtade arvu vastavus laste arvule (algfase: selgitamata; sihtfase: 2035 täielikus vastavuses) (allikas: KOV)*
- 4. Erivajadustega laste lasteaiakohtade olemasolu (algfase: selgitamata; sihtfase: 2035 lasteaiakohad igas omavalitsuses olemas) (allikas: KOV)*
- 5. 3-aastaste kuni kooliealiste laste osalus alushariduses (algfase: selgitamata (Eestis 2019 91,1%); sihtfase: 2035 95% (lähtub haridusvaldkonna arengukavas seatud eesmärgist Eestile) (allikas: selgitada)*

Tegevussuund 4.2.: Kaasaegne füüsiline õpikeskkond haridusasutustes

Eesmärk on iga õpilase arengut ja haritud inimeseks kujunemist toetav füüsiline õpikeskkond maakonna haridusasutustes.

Kuigi haridusasutusi on jõukohaselt pidevalt renoveeritud ning sisustust ja õppevahendeid kaasajastatud, on vajalik sellega kindlasti jätkata. Selleks, et koolides oleks võimalik kõrgel tasemel läbi viia õppeprotsesse, tuleb tulevikuski renoveerida ja edasi arendada nii riigi omanduses kui ka munitsipaal- või eraomanduses olevaid koolihooneid.

Koolivõrgu korrastamine tulevikus toimub vastavalt vajadusele ja vaid läbi hoolika kavandamise. Kaasaegse ja vajadustele vastava õpikeskkonna loomine tähendab – lisaks koolihoonetele – ka pidevaid investeeringuid sisustusse, inventari ja kaasaegsetesse IKT lahendustesse, mis on vajalikud erinevate õppeainete käsitlemiseks. Eraldi tuleb rõhutada õpitingimuste parandamise vajadust hariduslike erivajadustega lastele ja noortele, kuna sel on oma spetsiifika.

Möödikud ja sihtväärtused aastaks 2035

- 1. Teise ja kolmanda taseme haridusega (vähemalt keskharidusega) inimeste osakaal töötajus (algfase: 2019 71,7% (Eesti keskmine 83,5%); sihtfase: 2035 90,0%) (allikas: ESA)*
- 2. Täiskasvanute elukestvas õppes osalemise määr formaal- ja mitteformaalõppes (algfase: 2019 selgitamata (Eestis keskmiselt 20,1%); sihtfase: kasvab aasta-aastalt ja 2035 25% (põhineb haridusvaldkonna arengukavas Eestile seatud sihttasemel) (allikas: selgitada)*
- 3. 16–65-aastaste elanike funktsionaalne lugemisoskus eesti keeles (algfase: PIAAC uuringust 2022/2023; sihtfase: selgitada) (allikas: HTM)*
- 4. Baastasemest kõrgema taseme digioskustega 16–24-aastaste osakaal (algfase: 2019 selgitamata (Eestis keskmiselt 76,2%); sihtfase: 2035 90,0% (põhineb haridusvaldkonna arengukavas Eestile seatud sihttasemel) (allikas: selgitada)*

5. *Tiip tasemel oskustega (PISA uuringus 5. ja 6. taseme saavutanud) õpilaste osakaal (algtaase: 2018 maakonnas selgitamata (Eestis funktsionaalne lugemisoskus 13,9%, matemaatiline kirjaoskus 15,5%, loodusteaduslik kirjaoskus 12,2%); sihttaase: 2035 vastavalt 20,0%, 25,0% ja 20,0%) (põhineb haridusvaldkonna arengukavas Eestile seatud sihtasemetel) (allikas: HARNO)*
6. *PISA uuringus alla kolmanda taseme⁸ saavutanud õpilaste osakaal (algtaase: 2018 maakonnas selgitamata (Eestis funktsionaalne lugemisoskus 32,0%, matemaatiline kirjaoskus 31,0% loodusteaduslik kirjaoskus 30,2%); sihttaase: 2035 vastavalt 27,0%, 26,0% ja 25,0%) (põhineb haridusvaldkonna arengukavas Eestile seatud sihtasemetel) (allikas: HARNO)*
7. *Õppeprotsessis osalejate subjektiivne rahulolu (algtaase: 2018-2019 maakonnas selgitamata (Eestis kooliga pigem rahul või täiesti rahul olevate õpilaste osakaal (8. klass) 24,5%, kooliga pigem rahul või täiesti rahul olevate õpilaste osakaal (11. klass) 33,6%, kooliga pigem rahul või täiesti rahul olevate õpilaste osakaal (kutsekeskharidus) 52,4%, tööga pigem rahul või täiesti rahul olevate õpetajate osakaal 83,7%); sihttaase: 2035 kasvab) (allikas: HARNO)*
8. *Transport kooli või õpilaskodu koht (algtaase: selgitamata; sihttaase: 2035 kõigile õpilastele on üks või teine tagatud) (allikas: KOV)*

Tegevussuund 4.3: Õpetajate, tugispetsialistide ja õppijate motiveeritus

Eesmärk on motiveeritud ja aasta-aastalt uuenev õpetajate ja tugispetsialistide kaader, kes pidevalt arendaks enese võimeid, innustuks ise ning suudaks innustada õpilasi.

Selleks on vajalik aktiivne personalipoliitika koolides ja omavalitsustes – tuleb kaaluda võimalusi valdades luua stipendiumide maksmise süsteem, mis võimaldaks õpetajaid ja vajalikke tugispetsialiste – peale ettevalmistust kõrgkoolis – tulevase töödajaga Raplamaal siduda. Vajalik on suurendada riiklikku tellimust tugispetsialistidele ning laiendada Tallinna Ülikooli ja Tartu Ülikooli pedagoogiliste erialade lõpetajate praktikat maakonna koolides.

Kohalikud omavalitsused saavad oma võimaluste piires üsna palju teha selleks, et tulla vastu õpetajate ja tugispetsialistide vajadustele ning teha nende tööle asumine ja tööil püsimine kergemaks – konkurentsivõimeline töötasu, eluaseme pakkumine või selle leidmisele kaasa aitamine, mingite kulude osaline kandmine, transpordi tagamine, spordirajatiste vabapääse vm. Kaaluda võiks asendusõpetajate süsteemi väljakujundamist maakonnas.

Õpetajate toetamine enesearendamise võimalustest – nt kolleegilt õppimise võimalused või erinevad täienduskoolitused (nt uudsete õpimeetodite ja töövahendite kasutamise või eripedagoogiliste teadmiste ja oskuste omandamiseks) – osasaamisel on oluline igas eas pedagoogidele ning innustab paremini ja innovatiivsemalt töötama. Nutikate lahenduste laiem kasutamine õppes – nt veebipõhised loengud või praktikumid laiemale kuulajaskonnale (sh mitmele koolile korraga) – aitaks paremini ära kasutada tippõpetajate potentsiaali ja leevendada õpetajate puudust.

Õpetajad vajavad kindlasti oma töö eest ka tunnustamist – selleks peaks, lisaks omavalitsuste poolse tunnustamise looma ka ülemaakonnalise tunnustamise süsteemi ja – koostöös ettevõtjatega – vastava fondi.

Eesmärgiks on haridussüsteem, milles õppijad saavad kaasa rääkida oma heaolu kujundamisel haridusasutuses, kus nende arvamust küsitakse ja seisukohtadega arvestatakse ning lähtutakse isikukesksest lähenemisest ja arvestatakse õppijate eripäradega. Kui õpilased saavad endale ise valida võimetekohaseid tegevusi, siis suureneb nende heaolu ja see omakorda tagab tõhusama õppimise.

⁸ Mõõdetakse skaalal 1-6, kus 1 tähistab madalamaid ja 6 tipposkuseid.

Möödikud ja sihtväärtused aastaks 2035

1. *Noorte õpetajate (alla 30-aastaste) osakaal haridusasutustes (algfase: 2017/2018 6% (Eestis keskmiselt 9%); sihttase: 2035 vähemalt Eesti keskmisel tasemel) (allikas: HaridusSilm)*

Strateegiline eesmärk 5: Mitmekesine ja kättesaadav huviharidus

Eesmärgi põhisuund on kujundada Raplamaal huviharidussüsteem, kus kõigil soovijatel on võimalik saada kvaliteetne haridus ja piisav ettevalmistus edasiõppimiseks valitud erialal.

Huviharidus on õppevorm, mille aluseks on riiklikult kinnitatud õppekava. See erineb seetõttu põhimõtteliselt huvitegevusest, mille puhul inimesed vabamates vormides tegelevad koos või individuaalselt mõne neid huvitava tegevusega. Huviharidus on maakonnas viimastel aastatel jõudsalt arenenud – kasvanud on õppijate arv, vanuseline skaala, õppesuundade arv, elanikkonna rahulolu jne. Mida laiemad on huvikoolide pakutavad võimalused ja mida kvaliteetsem õpe, seda suuremad on raplamaalaste võimalused edasi õppida ja tõusta tippu omas valdkonnas.

Tegevussuund 5.1: Huvihariduse võrgustiku ülesehitus ja sisu

Eesmärk on arenev huvikoolide võrgustik, milles pakutav mitmekesine ja kvaliteetne õpe tagab lõpetajate harituse ja konkurentsivõime oma erialal.

Valik maakonna huvihariduses peab olema laiapõhjaline. Valdade vahelises koostöös tuleb keskenduda huvihariduse võimaluste laiendamisele ja kättesaadavuse parandamisele kõigis Raplamaa piirkondades, mis eeldab nii huvikoolide vahelist koostööd kui ka nende koostööd erinevate partneritega. Eri huvikoolide vahelisele koostööle ja ühistele projektidele (nt maakonna puhkpilliorkester) tuleb tagada laialdasem avaliku sektori poolne toetus. Tähtis on huvikoolide hea koostöö üldhariduskoolidega, leidmaks võimalusi, kuidas õppetööd neis koolides paremini omavahel integreerida.

Väga oluline on, et ühegi õppija arenguvõimalusi ei lõikaks ära kas sotsiaalsed (nt rahaliste vahendite puudus) või ruumilised (nt sobimatu ühistransport) probleemid.

Oluline on tagada võimalused viia õppetööd läbi kõrgel tasemel selleks kohandatud ruumides, kasutades kaasaegseid ja kvaliteetseid õppevahendeid. Koostöös tuleb paremini ära kasutada kohalike tegijate-meistrite potentsiaali, aga tuua sisse ka kvalifitseeritud ja motiveeritud tipposkustega õpetajaid ja treenereid väljastpoolt maakonda. Huviharidus vajab spetsiifilise ja pikaajalise ettevalmistusega kvalifitseeritud õpetajad ja treenereid, keda tuleb ka vastavalt tasustada.

Tegevussuund 5.2: Spordiakadeemia

Eesmärk on kõrgtasemel spordiharidust pakkuv süsteem maakonnas.

Spordiakadeemia eesmärgiks on pakkuda kõrgtasemel ja mitmekesist spordiharidust maakonnas. Akadeemia ühendab ühtsesse süsteemi kõik maakonna spordialase kompetentsi keskused (Rapla, Kohila, Järvakandi, Märjamaa, Kehtna jt) ja annab võimaluse tõsta õpetamise kvaliteeti läbi ühise arengu kavandamise ja rahastamise, tuues maakonda tipptasemel õpetajaid ka väljastpoolt ning hoolitsedes selle eest, et õppijad saaksid õppida just neid huvitaval spordialal. Seda viimast saab tagada läbi transpordivõimaluste parandamise või koostöös koolidega ka nt läbi õpilaskodu teenuse.

Erinevate osapoolte koostöös, lähtuvalt olukorra ja tulevikusuundade analüüsist töötati 2020-2021 välja Raplamaa spordiakadeemia kontseptsioon ja selle alusel alustas spordiakadeemia 2021. aastast tööd, mis takerdus 2022 erinevatel põhjustel – riigipoolne huvihariduse rahastamise vähendamine, millele lisandus kohapealsete partnerite (koolid, spordiliit, spordiklubid ja -koolid) leige huvi.

Saadud õppetundidele tuginedes ning olukorra paranedes (riigi toetuse suurenemine) tuleb kaaluda võimalusi uuendada järk-järgult spordiakadeemia tegevus. Selleks on vaja seda selgem fookus noorte saavutusspordile, sh keskendudes vähemale arvule spordialadele, kus on olemas suur potentsiaal ja kõrge sportlik tase. Õppe- ja treeningtöö paremaks ühitamiseks on vajalik märksa tihedam koostöö üldharidus- ja kutsekoolidega. Akadeemia töö saab olla tõhus, kui selleks on selged fikseeritud kokkulepped kõigi osapoolte vahel ja kui olulisemad spordiklubid on tegevusse aktiivselt kaasatud.

Möödikud ja sihtväärtused aastaks 2035

1. *Õppurite koguarv maakonna huvikoolides (algfase: 2020/2021 – 1801 õppurit; sihttase: kasvab iga-aastaselt) (allikas: HaridusSilm)*

Strateegiline eesmärk 6: Toimiv laiapõhjaline nõustamisteenuste süsteem maakonnas

Eesmärgi põhisuund on tagada maakonnas toimiv aktiivne nõustamisteenuste süsteem, mis on kõigile abivajajale kättesaadav.

Nõustamine on oluline erinevates valdkondades – nt õppenõustamine, karjäärinõustamine, perenõustamine – ja erinevatel tasanditel. Nõustamissüsteem peab tagama, et abi jõuaks iga konkreetse abivajajani. Seda saab teha vaid eri osapoolte (koolid, omavalitsused, Töötukassa, Rajaleidja jt) tihedas koostöös. Eesmärgiks on, et igal juhtumil leitakse lahendus abivajaja jaoks, mis võimaldab tal elus edasi liikuda.

Tegevussuund 6.1: Täiskasvanute nõustamis- ja koolitussüsteem

Eesmärk on nõustamis- ja koolitussüsteem maakonnas, mis võimaldaks täiskasvanud õppijail oma võimete kohane potentsiaal välja arendada ja avardada tema võimalusi leida tasuvat ja rahuldust pakkuvat tööd.

Selleks on tarvis luua laiapõhjaline nõustamissüsteem, mis võimaldaks ennetada täiskasvanud õppijate koolist väljalangemist ja toetaks õigeaegselt vajalike õpi- ja karjääriotsuste tegemist. Töö täiskasvanud õppijatega on oluline, et toime tulla suure väljalangevusega kutseharidusest ja üldhariduskoolide mittestatsionaarsest õppest. Väga oluline on järjepidev nõustamisalane koostöö erinevate osapoolte vahel – omavalitsused, Rajaleidja keskus, Töötukassa jt.

Oluline on toetada täiskasvanuharidust selle kõigis vormides, sh erivajadustega täiskasvanute elukestvate õpet (mh toimetulekualased koolitused).

Möödikud ja sihtväärtused aastaks 2035

1. *Väljalangevus üldhariduskoolide mittestatsionaarses õppes (algfase: maakonna kohta selgitamata; sihttase: vähendada iga-aastaselt) (allikas: selgitada)*
2. *Väljalangevus kutseõppeasutustes (algfase: maakonna kohta selgitamata; sihttase: vähendada iga-aastaselt) (allikas: selgitada)*
3. *Madala haridustasemega mitteõppivate 18-24 aastaste osakaal (algfase: maakonna kohta selgitamata (Eestis 2019 keskmiselt 9,8%); sihttase: 2035 7,5% (Eesti keskmisel tasemel) (põhineb haridusvaldkonna arengukavas Eestile seatud sihttasemel) (allikas: HTM)*
4. *Osakaal õppuritest, kes on põhikooli 3. kooliastmes saanud tugimeetmest karjääriinfot ja/või individuaalnõustamist ning peale põhihariduse lõpetamist järgneva kalendriaasta 10. novembri seisuga osalevad järgmise taseme õppes (algfase: maakonna kohta selgitamata (Eestis 2013 93%); sihttase: kasvav ja 2035 Eesti keskmisel tasemel (allikas: selgitada)*
5. *Hariduslike erivajadustega tegelemiseks koolitust saanud spetsialistide arv (algfase: selgitamata; sihttase: kasvav) (allikas: koolid, Töötukassa, Rajaleidja)*

5.3. Majandusareng

Raplamaa majanduskeskkond on mitmekesine ja konkurentsivõimeline ning siin toimetavad tugevad, uuendusmeelsed ja vastutustundlikud ettevõtted. Keskne idee on selles, et mitmekesine arenev ettevõtlus kasvatab vastutustundlikult ühiskondlikku rikkust ning pakub piisavas mahus ja erinevas valikus tasuvaid töökohti Raplamaalastele enese teostamiseks.

Ettevõtlus Raplemaal on tugev, konkurentsivõimeline ja paindlikult struktuurimuutustega kohanev. Ta on uuendusmeelne ja teadmispõhine, kasutades uusi tehnoloogiaid ja ärimudeleid ning paindlikke töövorme. Ettevõtlus Raplemaal on ka vastutustundlik inimeste ja looduse suhtes. Seejuures on oluline töökohtade ja arenguvõimaluste pakkumine kõigis piirkondades.

Raplamaa majanduskeskkonna mitmekesisus on tuleviku võti erinevat tüüpi töövõimaluste pakkumisel maakonna elanikele. See tagab inimestele võimaluse ennast tööturul realiseerida soovitud valdkonnas ja kõrge sissetulekute taseme. Tähtis on see, et elujõuline ettevõtlus on tasakaalus puhta elukeskkonna vajadustega, sest viimane on Raplamaa üks olulisemaid trumpe. Selline keskkond on atraktiivne investoritele, elanikele ja puhkajatele.

Strateegiline eesmärk 7: Mitmekesine ettevõtluskeskkond, kus toimetavad kõrget lisandväärtust tootvad ettevõtted

Eesmärgi põhisuund on luua Raplemaal atraktiivne ettevõtluskeskkond, kus saaksid tegutseda ja areneda väga mitmete valdkondade ettevõtted, millel on hea ekspordivõimekus ja kus luuakse kõrget lisandväärtust.

Raplamaale on läbi aegade olnud iseloomulik mitmekesine majandusstruktuur. See on maakonna tugevus, kuna majandus on seetõttu tervikuna vähem haavatav ja areng seevõrra järjepidevam. Majandus mitmekesisus on ka tuleviku võti. Raplamaa majanduselus on ruumi kõigile ettevõtetele, mis pakuvad elanikele tasuvat tööd – eeldusel, et tegevus ei ohusta maakonna peamist väärtust, puhast elukeskkonda. Mitmekesisus tähendab ka seda, et Raplamaa elanikel on laiem valik töökohti, millest endale sobiv leida.

Möödikud ja sihtväärtused aastaks 2035

1. *Maakonnas toodetud SKP, mõõdetuna jooksevhindades (algase: 2021 454,69 MEUR; sihttase: iga-aastane kasv) (allikas: ESA)*
2. *Maakonnas toodetud SKP elaniku kohta kasv (algase: 2021 13541,64 EUR; sihttase: iga-aastane kasv) (allikas: ESA)*
3. *Maakonnas toodetud SKP elaniku kohta võrdluses Eesti keskmisega (algase: 2021 57,3%; sihttase: iga-aastaselt läheneb Eesti keskmisele) (allikas: ESA)*
4. *Eksportivate ettevõtete arv (algase: 2020 254; sihttase: kasvav) (allikas: ESA)*
5. *Kaupade ekspordi koguväärtus kolme aasta keskmisena (algase: 2020 236,7 MEUR; sihttase: kasvav) (allikas: ESA)*
6. *Teenuste ekspordi koguväärtus kolme aasta keskmisena (algase: 2020 20,8 MEUR; sihttase: kasvav) (allikas: ESA)*
7. *Ettevõtlusaktiivsus (statistilise profiili kuuluvate ettevõtete arv 1000 el kohta) võrreldes Eesti keskmisega (algase: 2020 89,1%; sihttase: 2035 kasv Eesti keskmisele tasemele) (allikas: ESA)*
8. *Ettevõtete iive kolme aasta keskmisena (algase: 2018-2020 +25; sihttase: vähemalt +30) (allikas: ESA)*
9. *Töökohtade arv (algase: selgitamata; sihttase: kasvav) (allikas: ESA)*
10. *Tööjõus osalemise määr (algase: 2021 64,5% (2020 71,3%); sihttase: kasvav ja 2035 vähemalt Eesti keskmise tasemel) (allikas: ESA)*

11. Tööhõive määr tööealiste (15-64-aastased) seas (algfase: 2021 73,1% (Eesti keskmine 74,0%; sihttase: vähemalt võrdne Eesti keskmisega) (allikas: ESA)
12. Noorte (15-24-aastased) tööhõive määr (algfase: 2020 34,2% (Eesti keskmine 34,7%); sihttase: vähemalt võrdne Eesti keskmisega) (allikas: ESA)
13. Töötuse määr kolme aasta libiseva keskmisena (Algtase: 2015-2017 7,1% (Eestis keskmiselt 6,2%); sihttase: väiksem Eesti keskmisest) (allikas: Töötukassa)
14. Kolmanda taseme haridusega (kõrgharidusega) inimeste osakaal töäjõus (algfase: 2019 24,6% (Eesti keskmine 36,3%); sihttase: 2035 vähemalt Eesti keskmisel tasemel) (allikas: ESA)
15. Töäjõu tootlikkus hõivatu kohta lisandväärtuse alusel (algfase: maakonna tasandil selgitamata; sihttase: kasvav) (allikas: selgitada)
16. Keskmine brutokuupalk maakonnas (algfase: 2021 1389,49 EUR (Eesti keskmine 1475,11 EUR); sihttase: vähemalt võrdne Eesti keskmisega) (allikas: ESA)

Tegevussuund 7.1: Ettevõtjatele järelkasvu ja töäjõu tagamine

Eesmärgiks on aktiivsete ja ettevõtlike inimeste olemasolu ja juurdevool ning maakonnas loodud vajalikud tingimused toimivate ja loodavate ettevõtete edukaks tegutsemiseks.

Tulevaste ettevõtjate suunamisega on vajalik alustada juba kooliõppingis – majandusõpe koostöös kohalike ettevõtjatega, erinevad noorte ettevõtlikkust tõstvad programmid ja projektid (õpilasfirmad jm), samuti laste ja noorte elukutsevaliku suunamine läbi karjääriõppe ja -nõustamise. Oluline on pakkuda majandusõpet koolides eraldi distsipliinina, sest see tekitab aine vastu suurema huvi. Uudsete õppevormide kasutamine juba alates lasteaedadest – näiteks STEM-haridus⁹ – võimaldab muuta õppimise huvitavamaks ja tuua enam lapsi tehniliste alade juurde.

Tulevaste ettevõtjate või ka töövõtjate jaoks on oluline juba aegsasti saadav töökogemus läbi praktikakohtade, suvetöökohtade või õpilasmaleva tegevuste. Kõiki erinevaid noorte töötamise vorme tuleb toetada ja vastavaid tegevusi laiendada, sh toetades läbi koostöö nt ka ettevõtjaid praktikakohtade loomisel.

Ettevõtetele kvalifitseeritud töäjõu tagamiseks on vajalik töötada toimub mitmel suunal korraga. Töövõtjate sidumiseks on võimalik ettevõtete poolt maksta mõne eriala õppuritele stipendiumeid, töökohtadel laiendada õpipoisi õpet, avalikus sektoris on võimalik maksta ka teatavaid lisatoetusi (nt noore spetsialisti toetus vm).

Väga oluline on noorte aktiivne kaasamine tööturule (nt läbi Töötukassa), kusjuures tuleb arvestada, et see nõuab hoopis teistsugust lähenemist, kui nt pikaajaliste töötute kaasamine. Spetsiifilist lähenemist nõuab ka hariduslike erivajadustega noorte tööturule toomine. Tööandjad peavad arvestama sellega, et üha enam tuleb vajalike töötajate saamiseks kasutada paindlikumat lähenemist – töökohtade ja tööaja kohandamine on töäjõu koosseisu (vanemaealised, erivajadustega inimesed jne) muutudes tulevikus möödapääsmatu.

Tegevussuund 7.2: Maakondlike ja piirkondlike ettevõtlusalade väljaarendamine

Eesmärk on sobivates paikades maakonna erinevates piirkondades võimaluste olemasolu töökohtade säilimiseks ja uute tekkimiseks.

Selleks on oluline esmajärjekorras täielikult välja arendada ning varustada vajalike tehniliste taristute ja kommunikatsioonidega (elekter, andmeside jne) juba olemasolevad ettevõtlusalad Rapla,

⁹ Teaduse, tehnoloogia, inseneeria ja matemaatika põimitud õpe, milles rõhutatakse nende valdkondade vastastikust seotust. STEM-haridus on kõikehaarav ja kompleksne, keskendub tegeliku elu probleemidele ja võimaldab õpilastel ise mõelda neile lahendused.

Märjamaa, Kohila ja Järvakandi piirkondades, kuid vajadusel tuleb rajada ka uusi ettevõtlusalasid. Samuti tuleb arendada edasi ettevõtlusalasid ka teistes asulates. Oluline on, et ettevõtlusalade arendamine ja töökohtade loomine toimub üle terve maakonna, kõigis valdades.

Kohalikel omavalitsustel peab läbi maa riigilt mõistlikel tingimustel võõrandamise tekkima võimalus ka ise aktiivselt suunata ettevõtlusalade rajamist ja väljaehitamist. See ei tähenda, et omavalitsus peab tingimata ise ettevõtlusalasid arendama, aga ta saab suunata ja toetada arengut läbi taristute rajamise ja teiste tegevuste. Ettevõtlusalade edukaks toimimiseks ei piisa ainult nende füüsilisest väljaarendamisest, vajalik on ka võrgustikutöö – koolitused, tootarendus, ühisturundus jm.

Tegevussuund 7.3: Ettevõtjate tugisüsteemide väljakujundamine maakonnas

Eesmärk on, et ettevõtjatele on nende tegevuses vajalik tugi maakonnas kättesaadav.

Selleks on väga oluline erinevate osapoolte vaheline koostöö. Sisse tuleb seada süsteemne ja perioodiline kohalike omavalitsuste ja ettevõtjate vaheline suhtlus läbi konkreetsete kontaktisikute – kohtumised ja infovahetus. See võimaldab välja selgitada ja kokku leppida, millist tuge ettevõtjad enim vajavad, millised on omavalitsuse võimalused ettevõtjaid toetada ja kuidas ettevõtjad saavad enam kaasa lüüa kohalikus arengus. Kõige enam ootavad ettevõtjad kohalikult omavalitsuselt kiiret ja sujuvat asjaajamist ning panustamist elu- ja ettevõtluskeskkonda – teed, andmeside, ühistransport, elamispiinad.

Omavalitsusteülene koordineerimine ja infovahetus ettevõtluse valdkonnas maakonnas toimub peamiselt läbi sihtasutuse RAEK. Jätkuvalt on vajalik alustavate ja tegutsevate ettevõtjate nõustamine ja koolitamine. Väga tähtis on olemasolevate ja uute investeeringute teenindamine (investorteenindus) maakonnas. Väikeettevõtjad vajavad ekspordituge ja ühisturundust, et jõuda välisurgudele. Eksporditurgude leidmisel saab toetada mitmel viisil ka suuremaid ettevõtteid – väliskülaliste või Eesti välisesinduste kaudu, läbi organiseeritud ettevõtjate välisviisitide ja messidel osalemise jne. Jätkata tuleb maakonna investeerimisvõimaluste veebiportaali arendamist ja kasutuse laiendamist ning üldist ettevõtlusteadlikkust tõstvate sündmuste korraldamist.

Oluline on ettevõtjate eneste ühistegevuse edendamine ja maakonna ettevõtjate võrgustike tegevuse toetamine.

Strateegiline eesmärk 8: Enam nutikat ettevõtlust

Eesmärgi põhisuund on muuta maakonnas olevad töökohad senisest nutikamaks ja väärtuslikumaks ning tuua Raplamaale sisse uusi teadmisi ja uusi tegijaid nutikates majandusharudes¹⁰.

Raplamaa töökohad tuleb tulevikus muuta enam tasuvaks ja suuremat lisandväärtust loovaks. Selleks on vajalik luua enam töökohti n-ö nutikates majandusharudes, aga ka viia läbi innovatsioon praegustes ettevõtetes. Vajalik on aktiivselt otsida ja tuua maakonda uusi nutikaid töökohti läbi soodsate ettevõtlustingimuste loomise ja puhta elukeskkonna reklaami. Vähemalt sama oluline on olemasolevate ettevõtete toetamine läbi koolituste, nõustamise, teabevahetuse ja

¹⁰ Nutika ettevõtluse (nutika majanduse) alla võivad käia: IKT ja (kõrg)tehnoloogiliste lahenduste laialdane kasutus; koostöö (sektorite vahel, ettevõtete, avaliku võimu ja teadusasutuste vahel); teadmussiire ja olulises mahus teadus-arendustegevus; uudsed lahendused juhtimises, tootmises, tehnoloogias jm; oluline koht (rahvusvahelises) väärtusahelas; regiooni suurimate eeliste parem ära kasutamine; suurema lisandväärtusega tooted. Nutikate majandusharudena võib käsitleda maailma tuleviku majanduskasvu (tõenäolises) fookuses olevaid valdkondi – kõrgtehnoloogiline tootmine, tervise- ja biomeditsiini valdkond, linnakeskkonna lahendused, digimajandus, kestlikkust toetavad teenused, rohemajandus.

vahendustegevuse – vajalik on, et ettevõtted kõigis valdkondades oleksid võimelised tegema sammu edasi innovatiivsema tootmise ja suurema lisandväärtuse loomise suunas.

Tegevussuund 8.1: Ettevõtjate ja haridusasutuste koostöövõrgustikud

Eesmärk on enam ettevõtjate ja haridusasutuste koostöös välja arendatud ja ellu viidud nutikaid ettevõtlusideid ning teadus- ja arendustöö saavutuste laiem rakendatus tootmises.

Maakonna vaates on oluline kaasata arendustöösse kõrgkoole ja teadusasutusi, kasutades selleks erinevaid koostöövorme. Selleks tuleb luua kontaktid erinevate kõrgkoolidega ja suunata neis tehtavat teadus- ja uurimistööd maakonna arengu ja ettevõtluse jaoks oluliste teemade suunas. Kõrgkoolidele tuleb vahendada ettevõtjate ja avaliku sektori vajadustest lähtuvaid teemasid (nt magistratöödeks), et tekiks koostöö kõrgkooli ja ettevõtjate või kõrgkooli ja avaliku sektori asutuste vahel. Selline tegevus peab olema järjepidev. Samuti tuleb aidata kaasa ettevõtete ja kõrgkoolide otsekontaktide vahendamisele.

Oluline on edasi arendada ja ettevõtete arenguks ära kasutada maakonnas tegutsevate haridusasutuste (nt kutsekoolid) potentsiaali, nt rajades meie kutsehariduskeskuste baasil maakonda kõrgkoolide praktikabaasid maakonnas või välja arendades üleriigilise või rahvusvahelise haardega kompetentsikeskused koolide tugevusalaadel. Vana-Vigala Tehnika- ja teeninduskooli tugevus ja kompetents on hariduslike erivajadustega noorte ettevalmistamises ja tööturule abistamises. Kehtna Kutsehariduskeskuses tuleb välja ehitada ja sisustada Eesti rasketehnika innovatsiooni- ja kompetentsikeskus. Vajalik on toetada koole konkreetsete koostöökohtade ja -võimaluste väljaselgitamisel.

Soodustada tuleb ettevõtjate klastrilaadset koostööd seal, kus selleks on vajadust ja võimalust. Väikeseid ja keskmise suurusega ettevõtteid ning avaliku sektori asutusi tuleb julgustada sisse ostma spetsiifilist teadmist IKT juhtimise, küberturbe ja teistes valdkondades, et kasvatada tootlikkust ja efektiivsust.

Möödikud ja sihtväärtused aastaks 2035

- 1. Ettevõtete investeringud mittemateriaalsesse põhivarasse osakaaluna SKP-st (algfase: 2019 maakonna tasandil selgitamata (Eestis 2,7%); sihtfase: kasvav ja 2035 6%) (lähtub Eesti teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukavas Eestile seatud sihttasemest) (allikas: selgitada)*
- 2. Kulutused teadus- ja arendustööle ettevõtluses ja avalikus sektoris (algfase: maakonna tasandil selgitamata; sihtfase: kasvav) (allikas: selgitada)*
- 3. Erasektori teadus- ja arendustöö kulutuste tase SKP-st (algfase: 2019 maakonna tasandil selgitamata (Eestis 0,9%); sihtfase: kasvav ja 2035 2,0%) (lähtub Eesti teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukavas Eestile seatud sihttasemest) (allikas: selgitada)*
- 4. Ettevõtjate ning kõrg- ja kutsekoolide koostööprojektide arv (algfase: selgitamata; sihtfase: kasvav) (allikas: Eesti Teaduse Agentuur)*
- 5. Osalejate arv erinevates teadus- ja arenduskoostöö võrgustikes (ADAPTER, INNOVATSIOONIOSAK jt) (algfase: selgitamata; sihtfase: kasvav) (allikas: vastavad platvormid)*

Tegevussuund 8.2: Nutikate ettevõtlusideede edendamine

Eesmärk on laiemad võimalused uusi nutikaid äriideid välja töötavate ja ellu viivate innustunud ettevõtlike inimeste enesearendamiseks.

Selleks on vaja läbi noorte ettevõtluskoolituse ja konkursside välja selgitada parimad äriideed ning aidata need ka teoks teha, viies kokku ideede autorid ja võimalikud rahastajad. Sellist „Ajujaht“-tüüpi tegevust võib läbi viia maakonnakeskselt, aga tuleb kaasa aidata ka sellele, et kandvad ideed jõuaksid laiemale areenile (nt „Ajujaht“ üleriigiline voor), kus rahastamisvõimalused on suuremad. Väga vajalik on toetada mitte ainult ideede väljatöötamist, vaid ka oma ideede „mahamüümist“ rahastajatele ja klientidele – seda nt läbi vastavate koolituste. Selline tegevus võimendaks maakonna renomeed nutikate ideede ja lahenduste toetajana, muutes sellega Raplamaa atraktiivsemaks elu- ja töökohaks digivaldkonna inimestele.

Eraldi saab välja tuua kohalikele identiteedile põhinevate uut tüüpi koostöövormide väljaarendamist, nagu nt Järvakandi klaasiklaster.

Tegevussuund 8.3: Ringmajanduse arengu toetamine

Eesmärgiks on vähenenud jäätmete, suurenenud materjali ringlusse võtmine ja jäätmete liigiti kogumine maakonnas ning ringmajanduse põhimõtete laialdane rakendamine erinevates majandussektorites.

Ringmajanduse arengu toetamine maakonnas on oluline suund ning selles valdkonnas on võimalik ellu viia mitmeid erinevaid tegevusi. Tegevuste ring täpsustub maakonna ja kohalike omavalitsuste kliima- ja energiakava koostamise käigus.

Ringmajanduse võtmes tuleb ressursse kasutada vastutustundlikult ja läbimõeldud ning viia jäätmete miinimumini. Eelistada tuleb keskkonnahoidlike tooteid ja teenuseid. Soodustada tuleb parandustöökodade ja teiste sarnaste ettevõtete tegevust, mis võimaldab pikendada oluliselt asjade kasutamisperioodi.

Vajalik on aidata kaasa ettevõtete tarneahelate koostöövõimekuse suurendamisele, et laiendada teiste ressursside kasutamist. Oluline on jagamismajanduse soodustamine ning erinevate jagamis- ja koostööplatvormide juurutamine (nt teiste materjalide vahendamiseks).

Tulevikus peab kasvama kohalike omavalitsuste jäätmemajanduse alane võimekus. Jäätmete sorteerimine ja kogumine tuleb muuta lihtsaks ja hästi toimivaks ning senisest märksa täpsemaks (sh pakendite täpsem sorteerimine). Ka järelevalve sorteerimise üle peab olema tõhusam. Laienema peab jäätmete jätkuväärindamine maakonnas.

Paremini tuleb lahendada ehitusjäätmete sorteerimine. Hoonete lammutamine tuleb jätta sertifitseeritud ettevõtetele, kes sorteerivad ja utiliseerivad jäätmed vastavalt nõuetele. Ettevõtjatele tuleb luua taaskasutatavate ehitusjäätmete tasuta äraandmise võimalus, et tuua soodsalt müüki ja kasutusse teise ringi ehitustooted ning tekitada võimalused materjale uustöödelda.

Tulevikus tuleb kasutada laiemalt ära tehnilise arengu võimalusi, nt reovee kasutamine soojuse tootmiseks või jahutamiseks, muda kasutamine väetisena jne. Oluline on soodustada *cleantech*¹¹ sektori ja rohetehnoloogiate arendamist, mis võimaldab üle minna puhastele tehnoloogiatele. Selleks on vajalikud koolitused ning koostöö teadus- ja haridusasutustega.

¹¹ *Cleantech* tähistab puhtaid tehnoloogiaid, mis on väiksema keskkonnamõjuga ja efektiivsema ressursikasutusega, kuid samas majanduslikult konkurentsivõimelised konventsionaalsete tehnoloogiatega. *Cleantech* hõlmab taaskasutust, taastuvaid energiaallikaid, infotehnoloogia, keskkonnasõbralik transport, elektrimasinad, roheline keemia ja palju muid tehnoloogiaid, mis on keskkonnasäästlikud.

Strateegiline eesmärk 9: Heal tasemel ja mitmekesine toidusektor

Eesmärgi põhisuund on tagada maakonna jaoks olulise toidusektori terviklik areng.

Toidusektor on väga lai ja mitmekesine, haarates erinevaid tegevusvaldkondi – toidu kasvatamine (põllumajandus), toidu tootmine (toiduainetööstus), toidu valmistamine ja serveerimine. Kvaliteetse lõpptoote, toidu eelduseks on kvaliteedi tagamine kõigis eelnimetatud tegevusetappides. Puhta tooraine tagab mahetootmislike võtete rakendamine põllumajanduses.

Tegevussuund 9.1: Kohalik toit

Eesmärgiks on kvaliteetne ja puhas kohalik toit ning lai valik maakonna elanikele ja külalistele pakutavaid Raplamaale eripäraseid maitseid.

Põllumajandus ja toidutootmine on toidujulgeoleku kindlustajana maakonna jaoks tähtsad majandusharud. Maakonnas on piisav maa- ja veeressurss ning teadmiste- ja kogemustega põllumehed ja toidutootjad. Oluline on tagada nende sektorite jätkusuutlik areng ning soodustada mahepõllumajanduse ja mahemajanduse arengut maakonnas.

Selleks, et toit oleks võimalikult värske on vajalik kujundada võimalikult lühikesed tarneahelad toidu tootmises ja lõpptarbijani viimises – nt otse tootjalt tarbijale (O.T.T.), taluturg, tootmine-töötlemine-müük samas ettevõttes jms. Sellised praktikad on Raplamaal olemas, kuid peaksid laiemalt levima terves maakonnas.

Värske toit on maitsev ja tervislik, mistõttu on oluline läbi koolituste, seminaride jm ühiste tegevuste omavahel kokku viia toidu tootjad toidu pakkujad.

Tuleb analüüsida võimalusi Raplamaa toiduprogrammi käivitamiseks, mille raames tuua välja maakonna omad ja erilised maitseid, neid kohalike ja külaliste seas populariseerida, viies läbi nt kohaliku toidu festivali või erinevaid toidukonkursse. Eesti rahvustoidukeskuse rajamine Raplamaale võiks kanda samu eesmärgi. Asjakohane oleks Raplamaa märgise edasi arendamine ja laiem kasutamine kohalike toodete esiletoomiseks. Toidutalentide koolitusprogramm on üks toidu valmistamise ja pakkumise kvaliteedi tõstmise moodus.

Möödikud ja sihtväärtused aastaks 2035

- 1. Kasutuses oleva põllumajandusmaa pindala (ha) (algtase: 2021 65307 ha; sihttase: säilib või suureneb mõõdukalt) (allikas: ESA)*

Strateegiline eesmärk 10: Kättesaadavad ja kvaliteetsed teenused

Eesmärgi põhisuund on tagada kõigile maakonna elanikele vajalike teenuste kättesaadavus.

Teenuste valdkond on üsna lai ja võib hõlmata kultuuri, sporti, vabaaja harrastusi, kaubandust, toitlustust ning erinevaid elukondlikke teenuseid. Olulised on seejuures nii era- kui avalikud teenused, aga kindlasti ka kogukonnateenused. Lahendusi kättesaadavuse tagamiseks on mitmeid – teenuse olemasolu kohapeal, mobiilsed ja e-teenused, aga ka ühistransport vm muu teenuseni jõudmise vahend.

Tegevussuund 10.1: Teenuste pakkumise toetamine ja uued lahendused teenustes

Eesmärgiks on kvaliteetsete teenuste kättesaadavus elanikkonnale. Selleks tuleb leida ja kasutada ära kõik erinevad võimalused.

Põhimõtteline soovitatav teenuste pakkumise tase¹² eri tasandi keskuste osas on kokku lepitud Raplamaa maakonnaplaneeringus. Suund peab olema selle kokkuleppe elluviimisele, kuigi see on mitmete teenuste osas aasta-aastalt muutunud üha keerulisemaks. Teenused muutuvad ja traditsioonilisel viisil ei ole mitmeid neist enam igal pool võimalik pakkuda. Sellisel juhul tuleb leida alternatiivsed teenuste pakkumise võimalused, et tagada kättesaadavus. Tuleb kaaluda kasutajasõbraliku teenuste andmebaasi loomist, mille abil tarbijad leiaksid lihtsalt teavet erinevate teenuste olemasolu ja kättesaadavuse viisi kohta.

Teenuste säilitamiseks saab vajadusel rakendada erinevaid väikeettevõtete toetuskeeme. Kohalik omavalitsus ja riigisektor saavad suunata avalikke teenuseid, kuid saavad toetada ka erateenuste pakkumist, tulles turutõrkepiirkondades teenindajale mõnes asjas vastu (nt soodsatel tingimustel ruumide pakkumine vm). Tuleb ära kasutada erinevaid toetuskeeme, nt LEADER-tüüpi tegevuste ja kogukonnateenuste osas. Soodustada tuleb erinevate jagamismajanduse algatuste ja rendilahenduste levikut.

Oluline on ära kasutada võimalused, mida pakub tehnika areng – mobiilsed teenused, erinevad neti- ja nutilahendused. Kogukonnateenusena või omavalitsuse poolt võiks pakkuda kogukonnale lähedal nõuandeteenust digilahenduste turvaliseks kasutamiseks (nt raamatukogudes).

Seal, kus on rajamisel uued teenused, on mõistlik erinevate teenuste pakkumine viia sama katuse alla või paigutada lähestikku, moodustades teenuskeskused. Väiksemates asulates on mõistlik teenuste konsolideerimine – avalikud teenused koos erateenustega või erinevad erateenused omavahel (kas omavalitsuste vahendusel või otse) – et saavutada teenuste laiem valik ja kulude kokkuhoid.

Kasuks tuleks ülemaakonnaline koostöö erinevate teenuste väljaarendamisel ja osutamisel, et tekiks ühiselt väljajoonistatud teenuste võrgustik ning oleks võimalik kohalikel omavalitsustel läbi viia ühishankeid selle võrgustiku väljaarendamiseks (nt pakiautomaatide soetamine suurtes ja väikestes asulates ühe pakulina, et teenuse kättesaadavus saaks tagatud maakonnas laiemalt vm).

Möödikud ja sihtväärtused aastaks 2035

- 1. Raplamaa maakonnaplaneeringus määratud teenuste pakkumise soovituslik tase keskustes (algfase: 2020 enamik olemas (puudustega); sihtfase: 2035 teenused maakonnaplaneeringus soovitatud tasemel kättesaadavad) (allikas: Rahandusministeerium)*
- 2. Teenuste kvaliteedi ja kättesaadavusega rahulolu maakonnas (algfase: selgitamata; sihtfase: pidevalt paranev) (allikas: küsitlused)*

Strateegiline eesmärk 11: Raplamaa on atraktiivne loodus-, kultuuri- ja elamusturismi sihtkoht ning oluline puhkusepiirkond

Eesmärgi põhisuund on Raplamaa väljaarendamine turismi sihtkohana ja pealinnalähedase puhkuse piirkonnana.

Selleks tuleb maakonna mitmekesisel võimalusel vormistada toodeteks, mida on võimalik siis suunatud pakkumisega müüa erinevatele sihtrühmadele. Maakonna rikkus ongi väärtuste ja võimaluste mitmekesisuses. Pealinna lähedus loob soodsad tingimused nii turismi kui puhkuse veetmise vaatekohast.

¹² Lähikeskustes kättesaadav toidu- ja esmatarbekaupade kauplus. Kohalikes keskustes kättesaadavad kõik lähikeskuste teenused ning lisaks postipunkt või -kontor, autokütuste müügikoht, sularaha automaat või postipank. Piirkondlikes keskustes kättesaadavad kõik kohalike keskuste teenused ning lisaks apteek ja ehituskaupade kauplus. Maakondlikes keskustes kättesaadavad kõik piirkondliku keskuste teenused ning lisaks pangakontor.

Tegevussuund 11.1: Puhke- ja turismitaristu ja -tooted ning teenindus

Eesmärk on lai valik turule toodud ja atraktiivselt välja pakutud erinevaid turistidele ja puhkajatele suunatud kvaliteetseid tooteid.

Lähtuvalt kohalike väärtuste ja võimaluste mitmekesisusest tuleb pakkuda erilaadseid tooteid erinevatele külastajasegmentidele. Maakonnas on väga suur mõisate kontsentratsioon, mitmed linnusekohad ja erinevad loodusturismi atraktsioonid. Raplamaal toimub erinevaid tunnustatud kultuuri- ja spordiüritusi ning on loodud mitmeid aktiivse tegevuse atraktsioone, mida on võimalik juba praegu paketeerida erinevateks turismitoodeteks. Rapla maakonnas on puhkemajanduse valdkonnas head eeldused keskenduda kultuurile, toidule-joogile ja loodusele, millega saab siduda erinevaid teenuseid.

Tuleb jätkata tööd erinevate olemasolevate ja uute atraktsioonide väljaarendamisel. Eriti oodatud on eri laadi aktiivset tegevust pakkuvad atraktsioonid. Võimalik on mõne uue suursündmuse loomine. Oluline on tagada maakonnas juba toimivate maineürituste jätkusuutlikkus ja toetamine, koha- ja teemamuuseumide tegevuse toetamine ning nende arendamine, kultuuri- ja ajalooliste isikutega seotud pärandi säilitamine ning nimeliste tegevuskeskkondade ja sündmuste väljaarendamine, loodus-, tervise- ja matkaradade ning nendega seotud ehitiste rajamine ja korrastamine jne. Loodusturismis tuleb käivitada tegevusmudel, mis läbi erinevate teenuste müügi toodab senisest oluliselt enam tulu.

Vajalik on Raplamaa Mälukeskuse tegevuse jätkamine ja laiendamine. Kaaluda tuleks maakonna muuseumi rajamise vajadust ja võimalusi.

Tähtis on loodus- ja kultuuriväärtuste viidastamine ja infotahvlid ning nende ligipääsetavuse ja vaadeldavuse tagamine. Lugusid maakonna eri paikade kohta, loodus-, ajaloo- ja kultuuriteadmisi ning kvaliteetset teenust turistidele peab pakkuma koolitatud kohalike giidide võrgustik. Lisaks on vajalik koolitada mujalt pärit spetsialiseeritud giide, pakkudes neile teadmisi maakonna väärtuste kohta.

Eraldi sihtrühm (või sihtrühmad) on puhkajad, kes ei kajastu ööbimiste statistikas – osa neist on ühepäeva-puhkajad ja osa elab sugulaste juures või suvilates. Raplamaa on juba praegu üsna oluline puhkusepiirkond Tallinna inimestele, aga peab seda tulevikus olema palju enam. Puhkajate seltskond on väga kirju ja nende ootused väga erinevad. Kindlasti tuleb tegeleda meie puhkealade ja puhkemajanduslikult oluliste objektide korrastamise ja hooldamisega, vajadusel uute väljaarendamisega.

Möödikud ja sihtväärtused aastaks 2035

- 1. Voodikohtade arv majutusasutustes (algtase: 2020 695; sihttase: kasvav) (allikas: ESA)*
- 2. Ööbimiste arv majutusasutustes (algtase: 2020 24515; sihttase: iga-aastaselt kasvav) (allikas: ESA)*
- 3. Muuseumide külastatavus (algtase: 2021 7,41 tuh (2020-2021 langes oluliselt); sihttase: iga-aastaselt kasvav) (allikas: ESA)*

5.4. Tehniline taristu

Raplamaa on väliselt ja sisemiselt hästi ühendatud ning kvaliteetne ja keskkonnasäästlik tehniline taristu toetab arengut maakonnas. Keskne idee on selles, et kvaliteetne ja kaasaegne liikuvustaristu ja muu tehniline taristu loovad hea keskkonna ning arengueeldused nii ettevõtetele kui Raplamaa elanikele.

Head, mitmekesised ja inimeste vajadustele vastavad liikuvusvõimalused igas piirkonnas tagavad keskkonnasäästlikul viisil töökohtade ja elutähtsate teenuste kättesaadavuse ning koostööks vajalikud inimeste vahelised kontaktid. Kaasaegne energiasüsteem ja andmeside stimuleerivad ettevõtlust maakonnas ning loovad raplamaalastele võimalused kvaliteetseks eluks ja eneseteostuseks.

Strateegiline eesmärk 12: Maakonna hea ligipääsetavus ja aeg-ruumiliste vahemaade vähenemine läbi heatasemelise transporditaristu ja kiirete välisühenduste

Eesmärgi põhisuund on ühendada Raplamaa ja selle olulisemad asustatud punktid hästi maakonnast väljaspool paiknevate sihtkohtadega Eestis ja välisriikides.

See tagab aeg-ruumiliste vahemaade vähendamise ja paremad liikumisvõimalused maakonna elanikele. See omakorda võimaldab kasvatada välis- ja siseriiklike kontaktide arvu, mis omakorda loob lisa-arengueeldusi erinevates valdkondades. Ka loob see eeldusi turismivaldkonna arenguks. Paremad ühendused on väga olulised majanduse arenguks – nii kaupade sisse- kui väljaveoks, aga ka ärikontaktide kasvuks.

Tegevussuund 12.1: Kaasaegse ja piisava läbilaskevõimega transporditaristu väljaarendamine

Eesmärk on heade võimaluste olemasolu inimeste ja kaupade kiireks, ohutuks ja sagedaseks liikumiseks maakonna ja teiste oluliste sihtkohtade vahel, kasutades eriliigilisi transpordivahendeid.

Raplamaa kui sisemaal paikneva maakonna jaoks toimivad olulisimad välisühendused raudteel ja maanteel. Maakond paikneb olulisel põhja-lõuna suunalisel liikumissuunal ning tulevikus tähtsustub see veelgi. Oluline on tagada head liikumisvõimalused ka lääne-ida suunal. Raplamaa eripäraks on see, et siinsetest elanikest töötab väga suur osa väljaspool oma maakonda, täpsemalt Tallinnas ja selle lähiümbruses. Seetõttu on inimeste igapäevaseid liikumisi arvesse võttes eluliselt tähtis, milline on maakonna ühendus Tallinnaga.

Raplamaad läbib Tallinn-Rapla-Türi-Viljandi raudtee, mida kasutab igapäevaselt väga suur hulk reisijaid. Raplamaalaste jaoks on eluliselt vajalik, et reisirongiliiklus Tallinn-Rapla-Türi-Viljandi raudteetrassil jätkuks ning et seda tulevikus veelgi tihendatakse. Selleks on vajalik raudteetrassi renoveerimise lõpuleviimine – möödaskõiguvõimaluste väljaehitamine Tallinn-Rapla lõigul ja Rapla-Lelle lõigu rekonstrueerimine. Rongireisijate arv on aasta-aastalt kasvanud ja kasvanud on ka rongide igapäevaste väljumiste arv – praeguseks hakkavad Kohila ja Rapla väljumiste arvu poolest lähenema mitmetele Harjumaa sihtkohtadele. Sellest lähtuvalt tuleb kaaluda Tallinn-Rapla raudteelõigu elektrifitseerimist – vajalik on selle projekteerimine ja väljaehitamine. Selline lahendus muudaks sel intensiivse kasutusega lõigul paindlikumaks rongide kasutamise – saab kasutada nii elektrironge kui ka diislronge (tulevikus ka vesinikronge). Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumil tuleks välja töötada konkreetne plaan ja ajakava alternatiivsete kütuste kasutuselevõtuks raudteeliikluses.

Raudteeliikluse osas muudab olukorda Raplamaa ja Eesti jaoks tervikune Rail Baltic kiirraudtee projekteerimine ja väljaehitamine – eriti kui sellele lisandub hiljem läbipääs Tallinn-Helsingi tunneli kaudu. Praeguste plaanide järgi peaks liiklus uuel raudteel algama 2030. aastal. Rail Baltic ehitusprojekti koostamisel tuleb arvestada loodus- ja elukeskkonna ning kohalike kogukondade huvidega. Projekteerimise käigus tuleb lahendada mh Rapla kiirrongipeatus, regionaalsed peatused Kohilas ja Järvakandis ning tööstust toetavad haruteed Järvakandis ning hiljem need ka välja ehitada. Projekteerimise puhul on oluline jälgida raudtee sidumise vajadust ülejäänud transporditaristuga. Raplamaalaste jaoks on eluliselt tähtis, et Rail Baltic raudteel käivituks lisaks kaubavedudele ja kiirrongile ka kiires regionaalne rongiliiklus. Raudtee ehitamisel tuleb rakendada vajalikke

kompenseerivaid meetmeid. Oluline on tagada ökoduktide toimivus – nende välja ehitamisel tuleb arvestada kõiki seniseid teadmisi ja kogemusi.

Välisühenduste seisukohalt kaks olulisemat maanteetrassi on riigi põhimaantee Tallinn-Pärnu-Ikla (Via Baltica) ja riigi tugimaantee Tallinn-Rapla-Türi(-Viljandi). Via Baltica oma tiheda liikluse ja autorongide suure osakaaluga on vajalik välja arendada esimese klassi maanteeks. Tallinn-Rapla-Türi(-Viljandi) maantee liiklusintensiivsus on võrdne enimkasutatavate põhimaanteedega, mistõttu on vajalik selle projekteerimine ja väljaehitamine esimese klassi maantee nõuetele vastavaks vähemasti Tallinn-Rapla lõigus ning tõsta tee hooldusklass võrdseks riigi põhimaanteedega (ka ehitamist ja renoveerimist silmas pidades).

Multimodaalse liikuvuse toetamiseks on oluline välja arendada reisi ja pargi võimalused kõigis raudteepeatustes ja suuremates bussipeatustes, kus toimub ümberistumine kaugliinibussidele. Raplas kui maakonnakeskuses tuleb välja ehitada bussijaam koos kõigi vajalike komponentidega. Samuti tuleb laiendada raudteejaama taristut, tagades busside peatuskohad ja manööverdamisala, autode ja jalgrataste parkimise kohad. Rail Baltic rongijaamade puhul on oluline välja arendada tuleviku vajadustega arvestavad turvalised terviklahendused, mis haaravad peatusi, auto- ja kergliiklust ning mugavat ühendatust muude ühistranspordi liikidega.

Möödikud ja sihtväärtused aastaks 2035

1. *Maakonnakeskuse välisühenduste (teiste maakonnakeskustega, sh Tallinn) arv (algfase: 2022 Tallinn 18, Viljandi 5, Pärnu 3, Paide 2, Haapsalu 1; sihtfase: sageduse kasv kõigil suundadel) (allikas: P-EÜTK)*
2. *Vallakeskuste ühistranspordi välisühenduste sageduse kasv (algfase: selgitamata; sihtfase: kasvav) (allikas: P-EÜTK)*
3. *Elanikkonna rahulolu maakonnakeskuste vaheliste ühendusvõimalustega (algfase: selgitamata; sihtfase: kasvav) (allikas: küsitlus, P-EÜTK)*
4. *Liiklus Rail Baltic kiirraudteel (sihtfase: 2030 kiirrongi peatus Raplas ja kohalikud peatused Kohilas ja Järvakandis (liiklussagedus selgitada))*
5. *Ühenduste kiirus peamistes suundades (algfase: selgitamata; sihtfase: ohutu kiiruse kasv (eriti raudteel)) (allikas: Eesti Liinirongid)*

Tegevussuund 12.2: Väikelennundus kaasaegsel tasemel

Eesmärk on Rapla lennuvälja baasil välja arendatud väike- ja hobilennunduse, lennu- ja langevarjuspordi ning lennundusega seotud väikeettevõtluse keskus.

Selleks on tarvis Rapla lennuväli ehitada välja sellisel tasemel, et sinna saaksid maanduda kõik seda soovivad väikelennukid – sh korralik lennurada, lennujuhtimissüsteemid, parklad, angaarid, tehniline teenindus, motell, ühistranspordiühendus. Vajalik on tagada lennuvälja aktiivne ja ohutu kasutus väikelennukite, langevarjurite jt huviliste poolt. Pikemas perspektiivis ja tehnika arenedes võib kaaluda võimalusi liinilendude osas.

Rapla lennuvälja taristu kasutamist rikastab märgatavalt rajatav Rapla Lennundusharrastuse ja STEM õppe- ja külastuskeskus, mis võimaldab koolitada erinevas vanuses ning erineva teadmiste ja oskuste tasemega gruppe läbi teoreetilise ja praktilise lähenemise sidumise ning lennundusfookuse.

Möödikud ja sihtväärtused aastaks 2035

1. *Rapla lennuvälja kasutus (algfase: selgitamata; sihtfase: kasvav) (allikas: selgitada)*

Strateegiline eesmärk 13: Hea kvaliteediga teedevõrk maakonnas

Eesmärgi põhisuund on tagada kvaliteetsed ja ohutud liikumisvõimalused maanteetranspordile ja kergliiklusele.

Liikuvuse teema omandab üha suuremat tähtsust seoses inimeste elustiili muutustega. Üha enam on paiknevad inimeste töökohad, koolid ja teenindusasutused eemal nende elukohtadest. Töökohti ja teenuseid on maakohtadesse jäänud üha vähem ja igapäevane pendelränne on paratamatu. Liikuvuse kasv puudutab ka suuremate asulate elanikke. Seetõttu on väga oluline, et inimestel oleksid tagatud igapäevased liikumisvõimalused ning et need oleksid võimalikult mugavad ja ohutud.

Tegevussuund 13.1: Kaasaegne ja ohutu maanteede võrk

Eesmärk on maakonna hästi ja mugavalt sõidetav maanteede võrk, millel liiklemine on ohutu.

Teede sõidetavuse ja ohutuse üks olulisi komponente on teede tehniline seisukord, mille eest hoolitseb riigimaanteedel Transpordiamet ja kohalikel teedel – kohalik omavalitsus. Teedehituse ja -hoolduse valdkonna pideva alarahastamise tagajärjel on katete vanus maakonna teedel kasvanud ja kvaliteet langenud – seda nii riigimaanteede kui ka kohalike teede osas. Viimastel aastatel on Transpordiamet uuendatud peamiselt vaid riigi põhi- ja tugimaanteid ning Raplamaal on neid maakondadest kõige vähem. Riigiteede ehitamine ja rekonstrueerimine toimub vastavalt teehoiukavale ning piiratud rahaliste vahendite tingimustes on teede ehitamise ja remondi põhjendatud prioritseerimine väga oluline. Transpordiamet peab teehoiukava elluviimisel lähtuma selgetest ja läbipaistvatest kriteeriumidest, mitte poliitilistest eelistustest. Valitsus peaks leidma täiendavaid vahendeid teedehituse ja -hoolduse rahastamiseks ning kaaluma võimalusi valdkonna investeringute taassidumiseks kütuseaktsiisi laekumistega.

Eesti riik peab püstitama eesmärgi aastaks 2035 viia kõik riigiteed järk-järgult tolmuva katte alla. Lähemaks perioodiks tuleb tolmuvabad katted rajada teedele, kus juba liigub või kuhu kavandatakse ühistransporti või millel liiklustihedus on vähemalt 50 sõidukit ööpäevas ning kus on suurem asustustihedus.

Maanteedel on oluline liiklusohutus, mistõttu tuleb tähelepanu pöörata liiklusohutlike kohtade ümberehitamisele. Seal, kus tarvis, tuleb maanteede kõrvale planeerida ja välja ehitada ka parkimis- ja puhkekohad (nt koostöös eraettevõtjatega bensiinjamaade kõrvale vms). Järk-järgult on vajalik maakonnas välja arendada targa tee lahendused, et luua ohutu ja nutikas keskkond isejuhtivatele autodele.

Kohalike teede arendamine toimub kohaliku teehoiukava alusel. Ka kohalikel teedel tuleb tolmuva kattega teede osakaalu järk-järgult tõsta. 2035. aastaks võiks see läheneda kolmandikule teede kogupikkusest.

Transporditaristu arendamisega seondub ka vajadus arendada elektri-, vesiniku- ja biogaasi laadimispunktide võrgustikku. Jätkuvalt tuleb tagada raudteeülesõitude turvalisus.

Mõõdikud ja sihtväärtused aastaks 2035

1. Riigiteedel tolmuvabad katted (algata: selgitamata; sihttase: 2035 100%) (allikas: TRAM)
2. Riigiteede rahastamine Raplamaal (algata: selgitamata; sihttase: kasvab iga-aastaselt vähemalt vastavalt elukallidusindeksi tõusule) (allikas: TRAM)
3. Kohalike teede maakonnas 30% tolmuvabad katted (algata: 31.12.2017 17,1%; sihttase: 2035 30,0%) (allikas: Teederegister)
4. Vallateede rahastamine Raplamaa valdades (algata: selgitamata; sihttase: kasvab iga-aastaselt kõigis valdades vähemalt vastavalt elukallidusindeksi tõusule) (allikas: KOV)

5. *Rahulolu sõiduteede ja tänavatega (algfase: 2020 6,3% küsitletutest täiesti rahul, 39,7% pigem rahul (Eesti keskmine 8,1 %, 48,4%); sihtfase: 2035 rahulolu vähemalt Eesti keskmisel tasemel) (allikas: Rahandusministeeriumi ja ESA üleriigiline rahulolu uuring)*
6. *Inimkannatanutega liiklusõnnetuste arv (algfase: 2019 28 (2020-2021 olid erandlikud); sihtfase: 2035 vähendada 50% võrra) (on sarnane siseturvalisuse arengukavas Eestile seatud sihttasemega) (allikas: TAI)*

Tegevussuund 13.2: Vajadustele vastav ja ohutu kergliiklusteede¹³ võrgustik

Eesmärk on hea ja ohutu kergliiklusteede võrgustik, mis leiaks aktiivset kasutamist.

Kergliiklusteede võrgustik on avalik huvi ning selle väljaehitamisel ja korrashoiul on oluline jälgida inimeste igapäevase liikumise vajadusi elu- ja töökohtade ning haridusasutuste vahel – seda eriti suuremate keskuste lähiümbruses. Kiiret lahendust vajab olukord ka suuremate asulate sees, kus nii autoliiklus kui jalgsi- ja jalgrattaliiklus reeglina intensiivsem.

Kergliiklusteed peavad olema loogiliselt omavahel ja vajalike sihtkohtadega ühendatud. Raplamaa kergliiklusteede kohta on koostatud teemaplaneering, mis valdavas osas on tänagi ajakohane. Seetõttu peab kergliiklusteede võrgustiku järk-järguline väljaarendamine lähtuma kehtivast teemaplaneeringust ja eelistada tuleb kokku lepitud esimese prioriteetsusklassi kergliiklusteid. Rahandusministeerium peab muutuvates oludes maakonna kergliikluse teemaplaneeringu üle vaatama ja vajadusel seda täiendama, et lähenemine oleks realistlik ja ajakohane, teed oleksid omavahel paremini seotud ning et uute tingimuste ja keskkonna muutustega oleks paremini arvestatud. Täpsed eelistused igaks järgneva neljaks aastaks lepatakse kokku ja kirjeldatakse arengustrateegia tegevuskavas.

Suurte taristuprojektide (nt Tallinn-Rapla maantee, Via Baltica, Rail Baltic jt) puhul tuleb jätta projekteerimisel ja ehitamisel piisavalt ruumi kergliiklusteede rajamiseks. Kus võimalik ja asjakohane, tuleks jalakäijad eraldada erinevatest kergliikuritest (jalgrattad, tasakaaluliikurid, tõukerattad jt), kuna viimaste liiklus teedel on intensiivistunud ning suur kiiruste erinevus jalakäijatega võib põhjustada ohtlikke olukordi. Oluline on läbi mõelda ja välja ehitada kergliiklusteede valgustus, kasutades säästlikke valguslahendusi ja valgusrežiimi.

Kergliiklusteede võrgustiku laiendamiseks ja seisundinõuete täitmiseks on vajalik riigipoolne järjepidev lisarahastus (sarnaselt kohalike teede rahastamisega).

Möödikud ja sihtväärtused aastaks 2035

1. *I prioriteetsusklassi kergliiklusteede väljaehitamine vastavalt Raplamaa kergliiklusteede teemaplaneeringule (algfase: selgitamata; sihtfase: 2035 100% välja ehitatud) (allikas: Rahandusministeerium)*
2. *Rahulolu jalgsi ja jalgrattaga liikumise võimalustega (algfase: 2020 23,9% küsitletutest täiesti rahul, 48,7% pigem rahul (Eesti keskmine 30,0% ja 46,4%); sihtfase: vähemalt võrdne Eesti keskmisega) (allikas: Rahandusministeeriumi ja ESA üleriigiline rahulolu uuring)*

Strateegiline eesmärk 14: Nõudlusele vastav ühistransport maakonnas

Eesmärgi põhisuund on tagada maakonna elanike vajadustele ja soovidele vastavad ühistranspordi lahendused.

Ühistransport on inimeste liikuvusvajaduse kasvades ning Eestis toimuva rohepöörde valguses saamas üha olulisemaks. Kui maapiirkondades on praegu ja tulevikus auto oluliseks

¹³ Kergliiklusteena käsitletakse dokumendis sõiduteest eraldatud jalgratta- ja jalgteed, jalgteed, jalgrattateed või tee koosseisu kuuluvat kõnniteed.

liikumisvahendiks, siis mõnevõrra suuremate asulate vahelises liikluses on ühistranspordi roll märksa suurem. Ühistransport tagab liikumisvõimalused neile elanikele, kel isiklik sõiduvahend puudub. Maakonna tuleb teha jõupingutusi inimeste suunamiseks autokasutuselt enam ühistranspordi kasutamisele.

Tegevussuund 14.1: Vajadustele vastav ja hästi toimiv ühistranspordikorraldus

Eesmärk on hästi toimiv ühistranspordivõrk, mis tagab inimestele piisava sagedusega, sujuva, kiire ja mugava liikumise talle vajalikul ajal vajalikku sihtkohta.

Vajaduspõhine ja nutikas ühistranspordisüsteem peab lähtuma inimeste reaalsest vajadusest, eeskätt igapäevase liikuvuse vajadusest. Kiire ja sage ühistransport võimaldab inimestel mugavalt liikuda kodu ja töökohtade, haridusasutuste ja igapäevaste teenuste vahel ning vastab seega ka ettevõtjate ja erinevate haridusasutuste vajadustele. On oluline, et avalik ühistransport oleks kättesaadav kõigis paikkondades.

Kogu reisijatevedu – sh laste ja töötajate vedu – maakonnas peaks võimalusel korraldama sama institutsioon, tänase seisuga Põhja-Eesti Ühistranspordikeskus MTÜ. Vajalik on ekspertide poolt välja kujundada kaasaegne liinivõrk, operatiivne ühistranspordi reaalaja infosüsteem ja ühtne piletisüsteem eri transpordiliikides. Koos liinivõrgu kavandamisega tuleb üle vaadata ka bussipeatuste asukohad ning vajadusel välja ehitada uued või korrastada olemasolevad. Lahendada tuleb ühistranspordipeatuste valgustus – kas püsitoitel või kasutades autonoomseid lahendusi (nt päikesepaneelid).

Eri ühistranspordiliikide paremal sidumisel kliendimugavuse tagamiseks tuleb liinivõrk kujundada selliselt, et tekivad sõlmkohad, kus inimesel on võimalik mugavalt ümber istuda teisele liiklusvahendile. Pargi ja reisi lahendused tuleb rajada mitte ainult raudteepeatustes, vaid ka olulisemates bussipeatustes (nt kaugbussiliinide peatustes).

Sellele järgnevalt on vajalik viia omavahel vastavusse ka avalike bussiliinide, kaugbussiliinide ja reisirongide sõidugraafikud, et ümberistumine reaalset mõistlikul viisil toimuda saaks. Sellega seoses tuleb taotleda, et Eesti Liinirongid AS lõpetaks rongide sõidugraafikute perioodilise muutmise. Tallinn-Rapla reisirongi osas on maakonnas ootus, et viimane väljumine pealinnast nihutataks hilisemale ajale.

Hajusama asustusega piirkondades tuleb toimima saada paindlikud lahendused, sh sõidujagamine, nõudetransport, ettevedu ühistranspordile jne. Kasutades ära erinevate pilootprojektide kogemusi, on Raplamaal vaja kasutusele võtta süsteemsed, mitte isetekkelised lahendused. See tuleb läbi mõelda koos liinivõrgu tervikliku kavandamisega. Nõudeliinide puhul ei ole oluline mitte reaalse ühenduste arv, vaid ühenduse võimaluste arv. Võimaluse korral tuleb arendada ja soodustada ka liikuvust kogukonnateenusena või kasutades kokkuleppel paremini ära igapäevaselt liikurvahendeid kasutavate erateenuste osutajate võimalusi (nt turvateenus, Omniva jt).

<i>Teenustaseme klass¹⁴</i>	<i>Elanikke ligikaudselt teeninduspiirkonnas</i>	<i>Edasi-tagasi ühendusi tõmbekeskusega tööpäeviti</i>	<i>Edasi-tagasi ühendusi tõmbekeskusega puhkepäeviti</i>
2	asula üle 3000 elaniku	40	27
3	asula 1500-3000 elanikku	20	13
4	asula 750-1500 elanikku	10	7
5	500-750 elanikku või alevik	6	4
6	250-500	2-4	1-3

¹⁴ Teenustasemete klasside määratlemise kriteeriumeid on mitmeid, lisaks elanike arvule teeninduspiirkonnas.

7	kuni 250	1-2	0-2
---	----------	-----	-----

Kõik lahendused peavad olema piisavalt paindlikud, et reageerida tehnilistele uuendustele transpordi valdkonnas, nagu nt isejuhitavad sõidukid.

Möödikud ja sihtväärtused aastaks 2035

1. Ühistranspordi- ja piletisüsteem Harju-, Rapla-, Lääne- ja Lääne-Virumaal (algfase: selgitamata; sihttase: toimiv ühtne süsteem kogu piirkonnas) (allikas: P-EÜTK)
2. Ühistranspordi kasutajate arv maakonnas (2017-2018 kasvas 16%; sihttase: kasvav) (allikas: P-EÜTK)
3. Rahulolu ühistranspordi teenusega (algfase: 2020 6,1% küsitletutest täiesti rahul, 37,7% pigem rahul (Eesti keskmine 15,4% ja 41,1%); sihttase: 2035 vähemalt samal tasemel Eesti keskmisega) (allikas: Rahandusministeeriumi ja ESA üleriigiline rahulolu uuring)
4. Elanikkonna rahulolu maakonnasisese ühistranspordiga (algfase: selgitamata; sihttase: rahulolu kasv) (allikas: küsitlus, P-EÜTK)
5. Ühistranspordiühendus maakonna suuremates asulates (algfase: selgitamata; sihttase: 2035 teenustaseme klassidele vastav ühistranspordiühendus kõigis suuremates asulates tagatud) (allikas: P-EÜTK)
6. Ühistranspordi kasutajate osakaal töökäijatest (algfase: selgitamata; sihttase: kasvab) (allikas: selgitada)
7. Ühissõidukiga, jalgrattaga või jalgsi tööl käijate osakaal (algfase: 2020 maakonna tasandil selgitamata; sihttase: tõsta 33% võrra) (lähtub transpordi ja liikuvuse arengukavas Eestile määratud sihttasemest) (allikas: selgitada)

Strateegiline eesmärk 15: Kiire ja kvaliteetne andmeside kõikjal maakonnas

Eesmärgi põhisuund on tagada tõrgeteta elamise ja töötamise võimalused igas maakonna punktis.

Kiire ja kvaliteetse andmeside olulisus nii ettevõtjate kui elanike jaoks on pidevalt kasvanud.

Tänapäeval ja kindlasti ka tulevikus on andmeside kvaliteet üks peamisi eeltingimusi äri rajamisel või elamispinna soetamisel. See on tõusnud samasse kategooriasse elektriühenduse, vee ja kanalisatsiooniga. Andmeside kiirused peavad kasvama tempos, mis arvestab vahetatavate andmete mahtude pidevat kiiret tõusu.

Tegevussuund 15.1: Andmeside teenuse viimine lõppkasutajani

Eesmärk on kõigi lõpptarbijateni viidud kvaliteetne andmeside teenus.

Andmeside baasvõrk on Eestis suures osas välja ehitatud. Seni veel katmata piirkondades tuleb lairibavõrgu rajamine viia lõpule. Lairibavõrku peavad võrdsetel tingimustel saama kasutada kõik teenusepakkujad.

Lahendamist ootab nn viimase miili probleem ehk teenuse viimine baasvõrgust lõpptarbijani neis piirkondades, kus operaatorfirmadel puudub turu tingimustes piisav huvi. Selle probleemi lahendamiseks tuleb otsustavalt edasi liikuda, vajadusel riigipoolsel toel.

Kõigi uusehitiste puhul tuleb planeeringutes ja projekteerimisel sisse viia nõue kiire andmesideühenduse (valguskaabel) loomiseks. Soodustada tuleb kaugtöö võimaluste loomist era- ja avalikus sektoris ning kodanikuühendustes, et vähendada inimeste igapäevaseid sundliikumisi – seda nii läbi kaugtöökontorite ja -kohtade rajamise (nt raamatukogudes) kui ka läbi paindliku töökorralduse. Maakonnas võiks käivitada digitaalse platvormi, mille kaudu kaugtöökohas sobivat kohta otsivat inimesed või meeskonnad leiaksid oma vajadustele vastava kohandatud töökeskkonna.

Möödikud ja sihtväärtused aastaks 2035

1. Ülikiire internetiühenduse (vähemalt 100 Mbit/s) kättesaadavus majapidamistele ja ettevõtetele (algtase: 2020 maakonna tasandil selgitamata (Eestis 58%); sihttase: kasvav ja 2035 100%) (läheb kokku digiühiskonna arengukavas Eestile määratud sihttasemega) (allikas: selgitada)
2. Andmeside tajutav kvaliteet (algtase: selgitamata; sihttase: 2035 igas maakonna punktis võrdne kvaliteediga suurtes linnades) (allikas: selgitada)
3. Mobiilside kiirus (algtase: selgitamata; sihttase: iga-aastaselt kasvav) (allikas: TTJA)

Tegevussuund 15.2: Targad lahendused ja tehniline areng

Eesmärk on laiendada nutikate lahenduste kasutus maakonnas.

Selleks tuleb kaaluda vajadusi ja otsida koostöövõimalusi tehnoloogiaettevõtetega nende uusimate tehnoloogiate katsetamiseks linnade igapäevases talitlemises. Rapla linnast võiks kujundada asjade interneti ja targa linna testpiirkonna erinevatele nutikate lahenduste väljatöötajatele. See nõuab 5G andmeside (andmevahetus reaajas) väljaehitamist, mida saaks teha koostööpartnerite toel. Enamikus maakonna suuremates asulates on 5G valmidus juba loodud ja seda tuleb edasi arendada.

Mitmesuguste nutikate lahenduste kasutamine on võimalik ka mujal, nt nutikad tänavavalgustuse lahendused jm. Targad lahendused peaksid lähtuma kohalikest vajadustest, et vastavad tegevused kujuneksid tulemuslikuks – vastavad huvid ja probleemid tuleb kaardistada.

Kiirema arengu tagamiseks on oluline digimaailma võtmeisikute kaasamine kohalike omavalitsuste ja maakonna arengusse. Samuti on väga oluline eeltingimus üldise digipädevuse tõstmine maakonnas, mis tõstaks töö tulemuslikkust.

Avalikus sektoris on vajalik on enam üle minna pilveteenuste kasutamisele, koos vastava toega. Tähtis on oluliselt tõsta küberturvalisust ja küberhügieeni läbi erinevate koolituste ja laialdase ülemineku Eesti infoturbestandardile¹⁵ (E-ITS). Kaaluda tuleks omavalitsuste vahelist koostööd erinevate IT lahenduste (nt geoinfosüsteemide) rakendamiseks oma töös.

Möödikud ja sihtväärtused aastaks 2035

1. Kaetus 5G võrguga (algtase: selgitamata; sihttase: 2035 kõik suuremad asulad ja olulisemad trassid maakonnas on kaetud) (allikas: selgitada)

Strateegiline eesmärk 16: Hajutatud taastuvatel ressurssidel põhinev energiatootmise süsteem ja tark elektrivõrk

Eesmärgi põhisuund on üle minna hajutatumale energiatootmisele taastuvatest ja kohalikest allikatest.

Selline lähenemine on kooskõlas elektrienergeetika üleriigilise suundumusega ja sel viisil tõuseb energiatootmise varustuskindlus ning väheneb energiasüsteemi haavatavus (tootmispunkte on palju ja hajutatult). Lisaks sellele võimaldab see luua uusi töökohti maapiirkondades ja väikestes keskustes. Paljude tootmispunktidega süsteemi puhul on oluline arendada välja tark elektrivõrk, milles energia liikumine ühes või teises suunas on hõlpsam.

¹⁵ Eesti infoturbestandard (E-ITS) on eestikeelne ja Eesti õigusruumile vastav infoturbe käsitlemise alus. E-ITSi eesmärk on arendada ning edendada Eesti avaliku sektori asutuste, aga ka erafirmade infoturbe taset. Eesti infoturbestandard esitab etalonturbe rakendamise süsteemi, mis aitab organisatsioonil saavutada enda vajadustega sobivat infoturbe taset.

Tegevussuund 16.1: Piisava võimsusega ja vastuvõetava hinnaga elektrivõrk

Eesmärk on katkestusteta, ühtlane ja piisav elektrivarustus kõigile klientidele vastuvõetavatel tingimustel.

Elektrikatkestuste ja pinge kõikumiste vähendamiseks on oluline jätkata elektrivõrgu töökindluse tõstmist – seda nii põhivõrgu kui ka jaotusvõrgu osas. Vajalik on elektri põhivõrgu jätkuv renoveerimine ja rekonstrueerimine töökindluse tõstmiseks ja piisavate võimsuste tagamiseks – praeguses seisus Raplamaale enam palju vabu võimsusi ei ole – ei elektri tarbimiseks ega tootmiseks – mistõttu eelnimetatud tegevus on meie majanduse ja elamuehituse seisukohalt võtmetähtsusega. Ka elektri jaotusvõrku tuleb töökindluse tagamiseks jätkuvalt korrastada ja rekonstrueerida, viies suuremates asulates võimalusel elektriliinid maa-alustesse kaablitesse.

Riiklike taastuvenergia eesmärkide täitmiseks ja energiajulgeoleku tagamiseks on vajalik tagada piisav elektrivõrgu läbilaskevõime, et saaks sinna ühendada uusi elektritootmisvõimsusi (Raplamaal on head eeldused tuuleenergeetikaks), sh kaasates välisvahendeid. Erinevate elektritootjate ühendamine elektrivõrku peab toimuma mõistlikel (jõukohastel) tingimustel.

Raplamaa inimeste jaoks on oluline säilitada tootmise ja elamuehituse arenguvõimalused, mistõttu ei tohiks mitte üheski piirkonnas vähendada elektrivõrgu renoveerimise või rekonstrueerimise käigus elektrivõimsusi, nt asendades suurema võimsusega kaablid või juhtmed väiksematega.

Elektriautode laienev levik eeldab laadimisvõimaluste loomist, sh (korter)elamute juures. Avalike laadimispunktide asukohad tuleb omavalitsuste poolt kindlaks määrata ning edastada see teave konkreetsetele arendajatele.

Kohalikud omavalitsused peavad planeeringutes prognoosima lisanduvad elektri tarbimise ja tootmise vajadused ning aktiivselt kommunikeerima need ootused elektrivõrkude arendajatele, et neid arvestataks elektriliinide kavandamise.

Möödikud ja sihtväärtused aastaks 2035

- 1. Jaotusvõrgus katkestuste keskmine kogukestus minutites tarbimiskoha kohta aastas (SAIDI¹⁶) (algase: 2013 maakonnas selgitamata (Eestis 413 min); sihttase: iga-aastane vähenemine ja 2035 praeguses vähemalt 4 korda vähem (alla 90 min)) (järgib energiamajanduse arengukava poolt Eestile aastaks 2030 pandud sihttasest) (allikas: Elering ja Elektrilevi)*
- 2. Ilmastikukindla võrgu osakaal jaotusvõrgus (algase: 2012 maakonna tasandil selgitamata (Eestis 44%); sihttase: 2035 75%) (sama sihttaseme on energiamajanduse arengukava pannud ette Eestile aastaks 2030) (allikas: Elering)*
- 3. Paide-Lihula 330 kV elektriliin (sihttase: 2035 liin on rajatud ja käiku antud) (allikas: Elering)*

Tegevussuund 16.2: Taastuvenergeetika ja kohalikud ressursid

Eesmärk on taastuvate ja kohalike energiaallikate laialdasel kasutamisel põhinev energiatootmine maakonnas.

Taastuvate ja kohalike energiaallikate – Raplamaa mõistes eeskätt puit ja muu biomass, biometaan, tuul ja päike – laialdasem kasutuselevõtt peab toimuma nii soojuse kui elektri tootmises. See võimaldab tõsta energiatootmise varustuskindlust, suurendada piirkondlikku autonoomiat ja luua uusi töökohti nii energia kui energiaallikate (nt puidu vm orgaanika baasil kütused) tootmises. Kõigil elektritootjatel tuleb kaaluda energia salvestamise võimaluste väljaarendamist.

¹⁶ System average interruption duration index (katkestuste keskmine kogukestus)

Tuuleparkide ja suurte päikeseparkide kavandamisel maakonda tuleb kaasata kohalikke omavalitsusi ja kogukonda. Kohalik kogukond tuleb kaasata aegsasti ja rääkida lahti kohalik kasu. Kohalik omavalitsus peaks talumistasust saadava raha osaliselt reinvesteerima taastuvenergeetika arendamisse.

Vajalik on kogukonnaenergeetika (energiaühistute) laialdasem arendamine maakonnas (sh kohalike omavalitsuste osalusel). Luua tuleb õiguslikud eeldused kogukondlike jaotusvõrkude rajamisele. Hajaasustuses, kus ühendamine üldise elektrivõrguga on liiga kulukas, tuleb soodustada majapidamiste või kogukondade tasemel autonoomseid elektrilahendusi – hajajaamad, tuulegeneraatorid, päikesepaneelid vm. Omavalitsused peaksid olema avalike hoonete energialahenduste kavandamisel elanikele eeskujuks.

Tuleb leida võimalusi soojuse ja elektri koostootmiseks suuremate tarbimispiirkondade (nt suured ettevõtlusalad) juures. Kaugkütte- ja lokaalkatlamajad tuleb üle viia taastuvatele kütustele. Jätakuvalt on aktuaalne asulate kaugküttesüsteemide kaasajastamine ja soojatrosside renoveerimine ning lokaalkatlamajade ja keskküttesüsteemide kaasajastamine.

Möödikud ja sihtväärtused aastaks 2035

- 1. Fossiilkütuste osakaal energiatootmises (algfase: selgitamata; sihtfase: langeb iga-aastaselt) (allikas: selgitada)*
- 2. Taastuvenergia osakaal energia lõpptarbimises (algfase: 2012 maakonnas selgitamata (Eestis 25,8%); sihtfase: % iga-aastane kasv ja 2030 50%) (sama sihttaseme on energiamajanduse arengukava pannud ette Eestile) (allikas: selgitada)*
- 3. Taastuvenergia osakaal elektrienergia lõpptarbimises (algfase: 2014 maakonnas selgitamata (Eestis 14,6%); sihtfase: osakaalu iga-aastane kasv ja 2030 üle 50%) (sama sihttaseme on energiamajanduse arengukava pannud ette Eestile) (allikas: selgitada)*
- 4. Taastuvenergia osakaal kaugküttesoojuse tootmises (algfase: 2011 maakonnas selgitamata (Eestis 33%); sihtfase: iga-aastane kasv ja 2030 üle 80%) (sama sihttaseme on energiamajanduse arengukava pannud ette Eestile) (allikas: selgitada)*
- 5. Taastuvenergia tootmine (elekter ja soojus) kohalike omavalitsuste poolt (algfase: selgitamata; sihtfase: 2035 toodavad omavalitsused ise samapalju taastuvenergiat kui nad tarbivad) (allikas: selgitada)*

Tegevussuund 16.3: Energiatõhusus

Eesmärk on raplamaalaste hea elukvaliteet energia ja ressursside säästliku kasutamise tingimustes.

Energiatõhusus ja energia kokkuhoid on aasta-aastalt muutunud üha olulisemateks teemadeks. Nii Euroopa Liit kui ka Eesti on liikunud üha energiatõhususe normide karmistamise suunas. Kui vanemate hoonete puhul on võimalikud teatavad mööndused, siis uued hooned tuleb rajada liginullenergia nõuetele vastavalt.

Energiatõhususe parandamine ning säästlikumate lahenduste rakendamine on oluline kogu elukorralduses. Kindlasti tuleb tegeleda avalike hoonete (koolid, lasteaiad, tervise- ja hoolekandeadasutused, kultuuri- ja spordihooded jne) energiatõhususe tõstmisega – neid renoveerides ja täiendavaid energialahendusi (nt päikesepatareid, maaküte vm) rakendades. Uute avalike hoonete rajamine peab toimuma liginullenergia nõuetele vastavalt. Nutikaid ja energiasäästlikke lahendusi tuleb kasutusele võtta ka nt tänavavalgustuse olemasoleva võrgu rekonstrueerimisel ja võrgu vajaduspõhisel laiendamisel.

Maakonnas tuleb kaaluda energianõustamise teenuse sisseseadmist, kust maakonna elanikud – eriti korteriühistud – saavad nõu energialahenduste osas ja kes vahendab vastavaid juhendmaterjale.

5.5. Valdkond: Kestlik areng

Uuendusmeelne, usaldusväärne ja koostöömeelne Raplamaa on puhas, turvaline ja atraktiivne elupaik, kus arvestatakse kõigi vajadustega. Keskne idee on selles, et maakonna kvaliteetne elukeskkond on üks peamisi väärtusi, millele keskendutakse. See tähendab arukalt suunatud head elukeskkonda praegustele ja tulevastele elanikele, mille loomises nad saavad ise aktiivselt kaasa rääkida.

Kvaliteetset elukeskkonda kujundatakse pärandit ja looduse elurikkust hoidvalt ning arvestatakse kõigi raplamaalaste vajadustega. Elukeskkond on turvaline ning tervist toetav. Puhas, turvaline ja heade teenustega varustatud elukeskkond võimaldab igal inimesel leida tema eluviisile sobiv kodu.

Raplamaa kohalike omavalitsuste kompetentne tegutsemine ja sujuv toimimine on suunatud sellele, et võimaldada elanikele parimaid avalikke teenuseid. Avalik võim on avatud, aus ja läbipaistev. Poliitikakujundamine maakonnas on koosloomeline ja inimesed saavad osaleda oluliste otsuste tegemisel.

Koostöömeelsus maakonnas on oluline, et inimesed ja kogukonnad saaksid ja tahaksid aktiivselt panustada ühiste hüvede loomisse ja piirkonna arengusse. Kohalikud omavalitsused saavad parandada oma tegevuse tulemuslikkust läbi omavahelise koostöö, aga ka läbi koostöös erasektori ja kodanikuühendustega. Tugevad kohalikud kogukonnad on omavalitsuste olulisim tugi ja paikkondade elujõulisuse tagatis. Koostöö valguses ei tohi unustada maakonna sidusust, piirkondade tasakaalustatud arengut ega keskuste (sh maakonnakeskuse) tugevdamist ja nende arengu toetamist.

Strateegiline eesmärk 17: Tugev keskuste võrgustik

Eesmärgi põhisuund on tasakaalustatud arengu võimaluste parandamine maakonnas.

Mööduka suurusega ent tugevate keskuste võrgustik maakonnas ühtlustab ja loob arenguvõimalusi eri piirkondades.

Tegevussuund 17.1: Keskuste võrgustiku tugevdamine, sh Rapla kui maakonna- ja toimepiirkonna keskuse arendamine

Eesmärgiks on maakonna erinevate keskuste suurem elujõulisus ja tugevam positsioon.

Oluline on luua võimalused asulate potentsiaali võimalikult täielikuks väljaarendamiseks vastavalt nende rollile ja funktsioonidele, unustamata ka tagamaa potentsiaali ja vajadusi. Eriti oluline on toimepiirkondade ehk inimeste igapäevaste töö- ja teenuspiirkondade kestliku arengu tagamine läbi nende keskuste tugevdamise ja parema seostatuse tagamaaga. Viimase puhul on oluline roll nii ühistranspordil kui paindlikel liikuvuslahendustel.

Raplamaa keskused – Rapla linn, Märjamaa, Kohila ja Järvakandi alevid ning Kehtna alevik, aga ka väiksemad keskused – on eri tasanditel olulised töö- ja elukohtade ning teenuste pakkujad. Rapla puhul on oluline silmas pidada ka maakonnakeskuse rolli täitmiseks vajalike tingimuste täitmist.

Selle tegevussuuna teostus toimub teiste eesmärkide saavutamise kaudu.

Strateegiline eesmärk 18: Hästi planeeritud ja planeeringu alusel välja arendatud elukeskkond

Eesmärgi põhisuund on läbimõeldud, funktsionaalse ja hästi toimiva elukeskkonna kujundamine.

Seda on võimalik saavutada läbi sihikindla elukeskkonna kavandamise, kus on loodud eeldused nii elumupiirkondade kui ka tootmispiirkondade väljaarendamiseks ja toimimiseks. Kavandamisele peab järgnema ka kavandatu elluviimise faas.

Tegevussuund 18.1: Planeeritud areng

Eesmärgiks on läbi erinevate elufunktsioonide tasakaalustatud ruumilise planeerimise kujundatud inimestele sobivaim elukeskkond.

Selleks on vajalik koostada kaasaegsed, läbimõeldud ja toimivad üldplaneeringud kõigis valdades, mille kaudu on võimalik arenguid realselt suunata. Üldplaneeringud peavad olema kooskõlas nii maakonnaplaneeringu kui ka käesoleva arengustrateegiaga. Planeeringud peavad olema ühest küljest piisavalt detailsed, et neid saaks hõlpsasti ellu rakendada ja – teisalt – piisavalt paindlikud, et muutuvatele arenguvajadustele kiiresti ja adekvaatselt reageerida. Läbimõeldud planeering ja selle elluviimine tagab kõigile praegustele ja tulevastele elanikele hea elukeskkonna – see on nii kompaktne asustus suuremate keskuste (linnad, alevid, alevikud) ja nende lähiümbruse puhul, ligipääs erinevatele kommunikatsioonidele (elekter, vesi, kaugküte, andmeside jne) ja ühistranspordile, kaasav elukeskkonna disain jne. Planeerimisel tuleb kaaluda kokku sobivate funktsioonide kompleksset kavandamist – nt suuremate ettevõtlusalade ning sooja ja elektri tootmise alade lähestikku paigutamine jms. Detailplaneeringud koostatakse üldplaneeringu lahenduste elluviimiseks ja üldplaneeringu muutmise peab olema erandlik.

Elukeskkonna kvaliteet on oluline nii linnalist tüüpi asualadel kui ka maapiirkondades, kuid rakendatavad meetmed võivad neis olla osalt erinevad. Oluline on ümbruse puhastamine kasutuseta hoonetest ja rajatistest andes neile kas uue elu või vabastades nende aluse maa uuteks arenguteks. . Jätkata tuleb karjäärade maa-alade korrastamisega võttes need kasutusele puhkealadena või energiatootmise aladena (nt tuul, päike). Asulates tuleb laiemalt kasutada leidlikke viise sadeveega toimetulekuks (nt filtreerivate pindade laialdasem kasutamine, tiikide, kraavide jms lahenduste kasutamine).

Vajalik on hoida ja säilitada kõike väärtuslikku, vääridada ja korrastada elukeskkonda laiemalt, arvestada kantide eripäruga. Tähelepanu tuleb pöörata kvaliteetse avaliku ruumi kujundamisele. Laiemalt võiks kasutada ideekonkurse ühiskondlike hoonete rajamisel.

Lähtuvalt sellest, et ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendamiseks antavad toetused kahanevad, tuleb võtta suund tugevate regionaalsete vee-ettevõtete loomisele (nt läbi ühendamise), et ettevõtted tuleksid hästi toime, suudaksid teha vajalikke investeeringuid ning et vee- ja kanalisatsiooniteenuse hind oleks inimestele taskukohane. See võib toimuda etapiviisiliselt ning vaheetapina võib luua maakonnas ühe vee-ettevõtte.

Möödikud ja sihtväärtused aastaks 2035

- 1. Kaasaegsed üldplaneeringud kohalikel omavalitsustel (algfase: üldplaneeringud koostamisel; sihttase: 2024 kõigil valdadel uus toimiv üldplaneering) (allikas: KOV)*
- 2. Üldplaneeringud toimivad (sihttase: detailplaneeringutega muudetakse üldplaneeringut alla 10% juhtudest) (allikas: KOV)*
- 3. Detailplaneeringute elluviimise kiirus (sihttase: elluviimiseks ei kulu üle 5 aasta) (allikas: KOV)*
- 4. Üldine rahulolu oma elukeskkonnaga (algfase: 2020 11,5% küsitletutest täiesti rahul, 67,8% pigem rahul (Eesti keskmine 13,8% ja 68,4%); sihttase: kasvatada) (allikas: Rahandusministeeriumi ja ESA üleriigiline rahulolu uuring)*
- 5. Rahulolu avalike aladega (väljakud, turud, jalakäijate alad, pargid) (algfase: 2020 10,2% küsitletutest täiesti rahul, 51,1% pigem rahul (Eesti keskmine 13,6% ja 52,0%); sihttase: kasvatada) (allikas: Rahandusministeeriumi ja ESA üleriigiline rahulolu uuring)*

6. *Rahulolu arhitektuuri ja miljöoga (algtase: 2020 9,8% küsitletutest täiesti rahul, 51,1% pigem rahul (Eesti keskmine 12,% ja 51,7%); sihttase: kasvatada) (allikas: Rahandusministeeriumi ja ESA üleriigiline rahulolu uuring)*

Tegevussuund 18.2: Piisavas valikus ja mahus elamispindasid

Eesmärgiks on, et kõigil inimestel on tekkinud võimalus leida endale just seda tüüpi eluase just selles piirkonnas, nagu ta vajab ja soovib.

Selleks pakub osaliselt lahendusi kinnisvaraturg, aga suurlinnadest (Tallinn, Tartu) eemal ei ole kuidagi võimalik vaid selle peale loota. Ka Raplamaal – hoolimata pealinna lähedusest – on kinnisvaraturu toimimine takistatud. Mitmetes piirkondades – nt Kohilas ja Raplas ning nende lähiümbruses – ületab nõudlus kvaliteetsete elamispindade järele pakkumist. Omavalitsus peab elamispindade arendamisel ja pakkumisel võtma aktiivsema rolli, kui erainvestorite huvi mõnes turu segmendis (nt korterelamud, kohandatud elamispinnad vm) puudub või vajab ergutamist. Viimases on Rapla valla positiivne näide, mille kogemusi ka teised saavad kasutada. Omavalitsus ei pea siin ise olema aktiivne arendaja, vaid eeskätt läbi erinevate toetuste ja tegevuste elamuehitust soodustama. Omavalitsus peab seejuures pidevalt olukorda ja trende jälgima, et mõista, kas, kus ja milline sekkumine ning millises ulatuses turul on vajalik.

Kohalikel omavalitsustel peab tekkima võimalus mõistlikel tingimustel riigilt omandada arendusteks vajalikku kinnisvara või suunata läbi planeeringute arendustele riigiorganeid, kui viimased ei ole valmis kinnisvara omavalitsuste kasutusse andma. Vajadusel tuleb muuta selleks riigi vastavaid regulatsioone.

Omavalitsusel tekib seeläbi võimalus aktiivselt suunata elamu- ja ettevõtluspiirkondade ning vaba-aja piirkondade väljaarendamist, mis on varustatud kõigi vajalike taristutega (elekter, andmeside, teed, vesi-kanalisatsioon jm). Omavalitsusel peab tekkima arengu suunamiseks võimalus võõrandada või üürida soodsalt elamukrunte või –pindasid tema poolt soodustatud sihtrühmadele nagu nt noored pered, õpetajad, arstid jne. Selleks peaks kujunema omavalitsusele teatava suurusega varu, millega opereerida.

Vajalikud on erinevad elamispinna soetamise, rajamise ja varustamise toetuskeemid – nt KredEx'i laadsed meetmed, riigi ja KOV toetused jms. Jälgides arendussurvet elamuehituses ja selle muutusi võivad kohalikud omavalitsused mõnes piirkonnas hoogsa elanike arvu suurenemise valguses seada sisse arendajatele võimaluse toetada kogukonnale vajalike teenuste arendamist.

Omavalitsuse seisukohast on oluline ka erinevat tüüpi toetatud elamispindade ehitamine, soetamine ja korrastamine.

Möödikud ja sihtväärtused aastaks 2035

1. *Väljastatud ehituslubade arv ja projekteeritud elamispind (algtase: selgitamata; sihttase: kasvab) (allikas: KOV)*
2. *Väljastatud kasutuslubade arv ja kasutusele võetud elamispind (algtase: selgitamata; sihttase: kasvab) (allikas: KOV)*
3. *Hoonestamata elamumaa tehingute arv ja mediaanhind (algtase: 2021 80 tehingut mediaanhinnaga 15750 EUR (hinna poolest 7. Eestis); sihttase: kasvab) (allikas: Maa-amet)*
4. *Hoonestatud elamumaa tehingute arv ja mediaanhind (algtase: 2021 298 tehingut mediaanhinnaga 57000 EUR (hinna poolest 6. Eestis); sihttase: kasvab) (allikas: Maa-amet)*
5. *Hoonestatud maatulundusmaa tehingute arv ja mediaanhind (algtase: 2021 64 tehingut mediaanhinnaga 70000 EUR (hinna poolest 2. Eestis); sihttase: kasvab) (allikas: Maa-amet)*

6. *Korterite tehingute arv ja mediaanhind (algtase: 2021 321 tehingut mediaanhinnaga 27500 EUR (hinna poolest 7. Eestis); sihttase: kasvab) (allikas: Maa-amet)*

Strateegiline eesmärk 19: Paranenud ühiskonna kerksus ja kriisideks valmisolek loovad turvatunde maakonna elanikele

Eesmärgi põhisuund on tagada kõigile maakonna elanikele turvatunne igapäevaselt ja erinevates kriisisituatsioonides.

Selleks on vajalik kavakindel töö kõikidel tasanditel – riigi ametiasutustes, kohalikes omavalitsustes ja teistes avaliku sektori organisatsioonides, kogukondades ja naabruskondades ning üksikisiku tasandil. Vajalik on, et ühiskonnas tekib laialdane valmisolek hakkama saada erinevate kriisisituatsioonidega. Samas on oluline erinevate turvalisuse eest vastutavate institutsioonide kohalolek ja koostöö maakonnas ning nende järjekindel ja nähtav tegevus maakonna elanike turvatunde loomisel.

Tegevussuund 19.1: Elanikkonna kaitse

Eesmärk on ametiasutuste, avaliku võimu ja kogukondade kavakindel valmisolek kriiside lahendamiseks ja ühiskonna turvalise toimimise tagamiseks.

Kriisideks valmisolek ja võimekus elanikkonda kaitsta erinevate ohtude eest on oluline igal tasandil. Kriisiplaanid peavad olema nii riigi tasandil kui ka igas kohalikus omavalitsuses. Ka peavad need olema kättesaadavad.

Lisaks Päästeameti poolt suuremates linnades tehtavale tööle peavad kohalikud omavalitsused nii suuremates kui väiksemates asulates kaardistama erinevad evakuatsiooni- ja varjumiskohad – need on erinevate olukordade puhul erinevad. Senisest suunatumalt tuleb tegeleda varjendite teemaga – teha korda ja kohandada keldrid ning muud selleks sobivad ruumid.

Elektri tootmise võimekus oluliste teenuste või oluliste ametkondade (sh kohalik omavalitsus) puhul peab olema tagatud. Igas piirkonnas tuleb luua isikukaitsevahendite varud. Tallinna lähedust silmas pidades on oluline luua maakonnas valmisolek reageerida ja hakkama saada massrändega kriisiolukordades.

Kuigi Päästeamet juba tegeleb ohuteavitussüsteemi väljaarendamisega, tuleb seda tegevust oluliselt laiendada. Süsteemne kriisikommunikatsioon ja sidelahendused tuleb läbi mõelda mitte ainult keskustes (Vabariigi Valitsus, Päästeamet jt), vaid ka järgmistel tasanditel. Paika tuleb panna teavitamise süsteem juhtumiteks kui tavaside (sh mobiilside) ei toimi – nt kokku lepitud ja kõigile teada olevad teadetetahvlid ja teised madaltehnoloogilised või tehnoloogilisi vahendeid mitte nõudvad lahendused.

Kogukondade tasemel peab looma ja hoidma ajakohasena ülevaate kriisidega toimetulekuks vajalike valmisolekute olemasolust ja seisundist. Kodanikuühendusi ja külavanemaid tuleb kasutada elanikkonna kaitse organiseerimisel, piiritleda ja määratleda kogukonnad, leppida kokku kontaktid, paika panna kogukondade sisemine kommunikatsioon ja rollijaotus ning sõlmida kokkulepped, millal ja kuidas kasutada saab elanikel ja organisatsioonidel olevat tehnikat või muid vahendeid. Laiendada tuleb naabrivalve kui kogukonna turvalisuse olulise tagaja levikut maakonnas.

Turvalisuse tagamiseks on oluline selle eest vastutavate institutsioonide ja organisatsioonide kohalolek ja koostöö maakonnas, et tagada kiire ja asjatundlik abi.

Raplamaal on tugev vabatahtlike päästjate traditsioon, mistõttu on oluline toetada vabatahtlike päästekomandode arengut. Vajalik on tihe koostöö vabatahtlike päästjate, kohalike omavalitsuste, Päästeameti ja teiste kriiside lahendamise seotud organisatsioonide (nt Punane Rist jt) vahel.

Jätkata ja laiendada tuleb turvalisuse teemadel erinevate elanike rühmade teavitamist ja koolitamist politsei, päästeametnike jt poolt – korteriühistud, külakogukonnad, koolilapsed jne.

Möödikud ja sihtväärtused:

1. *Oma elukohta turvaliseks hindavate elanike osakaal (algfase: 2020 maakonnas selgitamata (Eestis 92%); sihtfase: 96% ja enam) (siseturvalisuse arengukavas Eestile määratud sihtfase) (allikas: selgitada)*
2. *Registreeritud kuritegude arv (algfase: 2021 610 (on 2019-2021 suurenenud); sihtfase: iga-aastane vähenemine) (allikas: ESA)*
3. *Hoonetulekahjude arv (algfase: 2021 44; sihtfase: iga-aastane vähenemine) (allikas: TAI)*
4. *Tulekahjudes hukkunud (algfase: 2021 0; sihtfase: 0) (allikas: TAI)*
5. *Päästeameti poolt registreeritud uppunute arv (algfase: 2021 2; sihtfase: 1) (muutuse proportsioon siseturvalisuse arengukavast) (allikas: TAI)*
6. *Elanike rahulolu päästesündmuste lahendamise (algfase: 2020 maakonnas selgitamata (Eestis 93%); sihtfase: 2030 93% ja enam) (siseturvalisuse arengukavas Eestile määratud sihtfase) (allikas: selgitada)*
7. *Elanike rahulolu politseitööga: (algfase: 2020 maakonna selgitamata (Eestis 85%); sihtfase: 90% ja enam) (siseturvalisuse arengukavas Eestile määratud sihtfase) (allikas: selgitada)*
8. *Siseturvalisuse vabatahtlike arv (vabatahtlikud päästjad, abipolitseinikud) (algfase: selgitamata; sihtfase: 2030 arvud kahekordistada) (muutuse proportsioon siseturvalisuse arengukavast) (allikas: selgitada)*
9. *Elanike osakaal, kes hindavad piisavaks oma oskusi ennast ja teisi õnnetuse korral aidata (algfase: 2020 maakonna selgitamata (Eestis 61%); sihtfase: 70% ja enam) (siseturvalisuse arengukavas Eestile määratud sihtfase) (allikas: selgitada)*

Strateegiline eesmärk 20: Puhas looduskeskkond ja säästlik ressurside kasutamine

Eesmärgi põhisuund on puhta looduskeskkonna kui Raplamaa ühe suurima väärtuse säilimine käsikäes loodusvarade mõistliku kasutamisega.

Peamine ei ole eeskätt mitte suurendada range riikliku kaitse alla võetud alade pinda, vaid tagada kaitsealade kvaliteet (kaitse eesmärgi saavutamine) ning looduskeskkonna säilimine läbi selle mõistliku kasutamise.

Tegevussuund 20.1: Ressursside säästlik kasutamine

Eesmärgiks on loodusressursside kestlik kasutamine rahvusliku rikkuse kasvatamiseks ja elanike tööjõu taastamiseks (puhkus), hoides samal ajal looduskeskkonna tasakaalu ning säilitades väärtusi.

Selleks on oluline vahet teha nende looduskoosluste vahel, kus inimese sekkumist ei tohi olla ja nende vahel, kus väärtused on välja kujunenud tänu inimese tegevusele. Viimaste hulka kuuluvad kindlasti väärtuslikud maastikud, mis ajalooliselt on kujunenud välja inimtegevuse ja looduse koosmõjus ning mida sellisena tuleb ka väärtustada. See puudutab nii piirkondlikult olulisi maastikke kui ka potentsiaalseid Eesti rahvusmaastikke Raplamaal. Kuna inimtegevus on aja jooksul muutunud, siis vajavad ajaloolised maastikud tihti ka eraldi hooldamist. Hooldamist vajavad maastikud ka nende väärimiseks elu- või puhkekeskkonnana, sh nt veekogude puhastamine ja nende kallaste korrastamine.

Tähtis on erinevate ressurside (nt vesi, puit, maavarad, viljakas muld) kestlik kasutamine, vältides liigset intensiivsust. Maavarade kaevandamise maht maakonnas ei tohi ületada maakondlikke vajadusi (nt tee-ehituseks vajalikke maavarasid kaevandada mahus, mis on vajalik maakonna piires

ehitatavate teobjektide tarvis). Rapla maakonna maavarade teemaplaneeringus tuleb määratleda maavarade edasised kasutustingimused.

Ressursse aitavad säilitada ka reostuse vältimine ning ressursside laiem taaskasutus. Tähelepanu tuleb pöörata põhjavee kvaliteedile maakonnas (kaitsta põhjavett ja hoida selle kvaliteeti). Läänemere tervise parandamiseks on vajalik vähendada põllumajandusest tulevat reostust.

Möödikud ja sihtväärtused aastaks 2035

1. *Nõuetekohase joogiveega varustatud majapidamised (algfase: selgitamata; sihtfase: 2035 kõik varustatud) (allikas: KOV)*
2. *Puhastatud heitvete osakaal (algfase: selgitamata; sihtfase: 2035 100%) (allikas: selgitada)*
3. *Korraldatud jäätmeveo süsteemi haaratud majapidamiste osakaal (algfase: selgitamata; sihtfase: 2035 100%) (allikas: selgitada)*
4. *Olmejäätmete taaskasutusmäär (algfase: selgitamata; sihtfase: suureneb iga-aastaselt) (allikas: selgitada)*
5. *Rahulolu jäätmeveoga (algfase: 2020 22,2% küsitletutest täiesti rahul, 59,0% pigem rahul (Eesti keskmine 24,3% ja 58,7%); sihtfase: ületada Eesti keskmine tase) (allikas: Rahandusministeeriumi ja ESA üleriigiline rahulolu uuring)*
6. *Rahulolu jäätmete liigiti sorteerimise võimalustega (algfase: 2020 14,0% küsitletutest täiesti rahul, 48,3% pigem rahul (Eesti keskmine 13,8% ja 47,1%); sihtfase: kasvatada) (allikas: Rahandusministeeriumi ja ESA üleriigiline rahulolu uuring)*

Tegevussuund 20.2: Keskkonnateadlikkuse kasvatamine

Eesmärgiks on noorte ja täiskasvanute seas väljakujunenud hoiakud ja harjumused teha igapäevaselt keskkonnateadlikke valikuid.

Seda on võimalik teha läbi järjepideva töö elanike keskkonnateadlikkuse tõstmisel. Teavitus- ja kasvatustöö peab algama juba lasteasutustest ning jätkuma täiskasvanute gruppidega. Kohila Keskkonnahariduse Keskuse edasiarendamine ja selle tegevuse laiendamine koostöös RMK ja teiste partneritega on üks võtmetegevusi keskkonnateadlikkuse alase töö tõhustamisel.

Kliimaneutraalsuse saavutamiseks tuleb avalikul sektoril maakonna ja omavalitsuste kliima- ja energiakavale tuginedes ette valmistada valdkonna arengu- ja investeeringukavad ning välja tuua konkreetset, mida asutused ise erinevates sektorites ära teevad. Vajalik on kohalike omavalitsuste töötajate keskkonnateadlikkuse tõstmine pea kõigis valdkondades.

Tegevussuund 20.3: Puhta looduse säilitamine ja elurikkuse suurendamine

Eesmärgiks on elurikas ja puhas looduskeskkond maakonnas.

Puhta looduskeskkonna säilimine maakonnas on Raplamaalaste elukvaliteedi väga oluline osa. Selles vaates on väga oluline meie looduse elurikkuse säilitamine ja tingimuste loomine elurikkuse parandamiseks. Elurikkus on oluline nii loodusmaastikel kui kas inimtegevusest oluliselt mõjutatud maastikel, nt linnakeskkonnas. Elurikkuse teemaga haakub ka invasiivsete võõrliikide vastu võitlemine. Kohalikud omavalitsused peaksid üle vaatama niitmiskavad ja sisse viima abinõud elurikkuse suurendamiseks.

Raplamaa maakonnaplaneeringus on määratletud ning valdade üldplaneeringute on täpsustatud maakonna rohevõrgustik, mis haarab suure osa maakonna pindalast. Tähtis on, et maakonna rohevõrgustik (rohealad) oleks seesmiselt seotud ja katkestusteta. Tähtis on olemasolevate looduslike rabade säilitamine ja kaitsmine, kuid ka kaevandatud rabade rekultiveerimine ja nende

veerežiimi taastamine. Raplamaalaste elukvaliteeti tõstab kindlasti kaitsehaljastuse säilitamine ja parandamine suuremate asulate ümber.

Kliimamuutuste valguses on tähtis maakonna läbi mõelda võimalused kasvuhoonegaaside heitme vähendamiseks ja CO2 sidumiseks.

Kõik omavalitsused peavad andma oma panuse keskkonna säilitamisse. Neid teemasid saab konkretiseerida valdades rohemajanduse kavades või teistes vastavates dokumentides, millele annab sisendid maakonna ja kohalike omavalitsuste kliima- ja energiakava.

Möödikud ja sihtväärtused aastaks 2035

- 1. Rahulolu rohealade (haljasalad, pargid) piisavuse ja ligipäätavusega (algatase: 2020 25,9% küsitletutest täiesti rahul, 51,1% pigem rahul (Eesti keskmine 30,7% ja 48,8%); sihttase: säilitada vähemalt praegusel tasemel) (allikas: Rahandusministeeriumi ja ESA üleriigiline rahulolu uuring)*
- 2. Rahulolu välisõhu kvaliteediga (lõhnaäiringud, õhusaaste) (algatase: 2020 31,6% küsitletutest täiesti rahul, 50,6% pigem rahul (Eesti keskmine 27,9% ja 51,9%); sihttase: säilitada vähemalt praegusel tasemel) (allikas: Rahandusministeeriumi ja ESA üleriigiline rahulolu uuring)*
- 3. Rahulolu müratasemega (algatase: 2020 28,4% küsitletutest täiesti rahul, 55,0% pigem rahul (Eesti keskmine 24,8% ja 55,8%); sihttase: säilitada vähemalt praegusel tasemel) (allikas: Rahandusministeeriumi ja ESA üleriigiline rahulolu uuring)*

Strateegiline eesmärk 21: Tugevad ja sidusad paikkondlikud kogukonnad ning tugevad kodanikuühendused

Eesmärgi põhisuund on tõsta kohalike kogukondade aktiivsust paikkonna elu korraldamisel ja vabatahtliku töö populaarsust.

Kodanikuühiskonna ja kodanikuühenduste aktiviseerumine ja areng on viimase paarikümne aasta jooksul olnud silmapaistev, aga samas jääme ikkagi veel palju maha nt Põhjamaadest, kus kodanikuühenduste roll on vägagi märgatav. Paikkondade elujõulisuse tagamises mängivad eriti olulist rolli kohalikud kogukondlikud ühendused, kes kannavad hoolt paikkonna arengu eest, korraldavad ühisüritusi, tegelevad kogukonnateenustega jne.

Tegevussuund 21.1: Kogukondade ja kodanikuühenduste toetamine

Eesmärk on kogukondade aktiivse ja toetatud tegevuse jätkumine või selle tekkimine seni vähemaktiivsetes paikkondades.

Kogukondade roll kohaliku elu suunajana on pidevalt kasvanud. Ühest küljest võib see olla tingitud sellest, et riigi või valla teenused küldes on vähenenud ja kogukonnal on tulnud asjad enda kätte võtta. Teisalt on tõusnud ka Eesti inimeste iseteadvus laiemalt. Riigi ja kohaliku omavalitsuse roll on kohalikule initsiatiivile süsteemselt kaasa aidata. Seda saab teha läbi otseste investeeringute või ka erinevate toetuste – paikkondlike kogukonnateenuste keskuste arendamisel, paikkondade vabaõhu sündmuskohtade ja külaplatside rajamisel ning korrastamisel, erinevate kogukonnateenuste käivitamisel jm.

Vajalik on ka laiem kogukondliku tegevuse ja kodanikuühenduste toetamine ning kodanikuühenduste tunnustamine omavalitsuste poolt. Kohalik omavalitsus saab toetada kohalikku arengut ja initsiatiivi läbi koosloome kodanikuühenduste ja kogukondadega. Tuleb luua partnersuhted kodanikuühenduste ja kohalike omavalitsuste vahel ning viia ühenduste toetamine ja omavaheline suhtlus stabiilsele alusele.

Oluline on külavanemate või samas rollis tegutsevate kodanikuühenduste või kontaktisikute kui omavalitsuse kohapealsete partnerite võrgustiku edasiarendamine läbi infovahetuse, koolituste jm.

Raplamaal on tugev vabatahtlike päästjate liikumine, mistõttu on oluline toetada ka vabatahtlike päästekomandode arengut. Üks uus suund võiks olla kerksuskeskuste¹⁷ kujundamine kogukondades seltsimajade või muude sobivate hoonete baasil.

Möödikud ja sihtväärtused aastaks 2035

1. *Kodanikuühenduste arv (algfase: selgitamata; sihtfase: suurenev) (allikas: selgitada)*
2. *Vabatahtlikus tegevuses (teadlikud ja teadvustamata vabatahtlikud) osalemise määr (algfase: 2018 maakonnas selgitamata (Eestis 49%); sihtfase: 2030 50%) (siseturvalisuse arengukavas Eestile määratud sihtfase) (allikas: selgitada)*
3. *Kogukonnateenuste (defineerida) arv maakonnas (algfase: selgitamata; sihtfase: kasvav) (allikas: selgitada)*
4. *Kohalike omavalitsuste poolt kogukondadele delegeeritud avalike teenuste arv (algfase: selgitamata; sihtfase: kasvav) (allikas: KOV)*
5. *Kohalike omavalitsuste poolne toetus kodanikuühendustele (algfase: selgitamata; sihtfase: kasvab iga-aastaselt) (allikas: KOV)*

Strateegiline eesmärk 22: Kompetentsed, tõhusad ja finantsiliselt võimekad vallad teevad tihedat koostööd maakonna tasakaalustatud arenguks

Eesmärgi põhisuund on kohalike omavalitsuste võimekuse tõstmine läbi kompetentsi tõusu ja omavahelise koostöö.

Peale 2017. aasta haldusterritoriaalseid ümberkorraldusi jäi Raplamaale kümne valla asemel järgi neli. Vallad uutes piirides on suuremad ja tugevamad – sellega on loodud teatud eeldused ka kompetentsi ja finantsvõimekuse tõusuks ning paremaks omavaheliseks koostööks. Samas on lisaks sellele kohalikel omavalitsustel oma tegevust veelgi tõhusamalt võimalik teha, kui teha koostööd teiste valdade ja muude partneritega.

Tegevussuund 22.1: Toimivad koostöövormid maakonnas

Eesmärk on kõigi osapoolte potentsiaali maksimaalselt tõhus ära kasutamine omavahelises koostöös.

Koostööd maakonnas on võimalik teha mitmel tasandil ja väga mitmete erinevate ülesannete lahendamiseks. Selleks, et see oleks kõigile osapooltele kasulik, tuleb kindlaks teha vajadused ja võimalused.

Maakondlikul tasandil on oluline Raplamaa kui koostööpiirkonna säilimine ühtsena – see võimaldab omavahelisi kokkuleppeid tulevikus ellu viia. Vajalik on pidevalt kaardistada maakondlikke ühishuvisid ja ühistes lahendustes kokku leppida.

Toetada tuleb juba toimivate koostöökogude jm koostöövormide tegevust ning vajadusel tuleb moodustada ka uusi. Vajalik on avaliku sektori tihedam koostöö maakondlike kodanikuühendustega (sh ettevõtjate ühendused).

Vajadusel tuleb üldise maakonna arengustrateegia täiendamiseks ja täpsustamiseks koostöös omavalitsuste ja teiste partneritega koostada valdkondlikud arengudokumendid ning hakata valdkondlikke arenguid maakonnas suunama nende alusel.

¹⁷ Kerksuskeskus – välistest teenusepakkujatest (elekter, küte jne) sõltumatu hoone, mille katkematu ning jätkusuutlik toimimine on tagatud lokaalsete süsteemide kaudu. Loodud on võimalused inimestele abi, nõu ja info andmiseks, varjumiseks ning ajutiseks ümberasumiseks hädaolukordades ja riigi julgeolekut või põhiseaduslikku korda ähvardavate ohtude korral.

Väga oluline on Raplamaa Partnerluskogu arengustrateegia aastateks 2023-2027 koostamine ja elluviimine. Omavalitsused võivad kaaluda kokkuleppel mõningate omavalitsuste ülesannete teostamist ka ühiselt, nt läbi ROL-i või RAEK-i.

Lisaks koostööle maakonna tasandil saavad kohalikud omavalitsused teha koostööd väga erinevate osapooltega – teiste valdadega erinevate avalike teenuste korraldamisel ning taristute arendamisel, riigiasutustega taristute arendamisel ning omavalitsuste üleste teenuste korraldamisel ja rahastamisel, aga ka kodanikuühenduste ja eraettevõtjatega üldist huvi pakkuvate teenuste korraldamisel või mõnede taristuobjektide arendamisel.

Möödikud ja sihtväärtused aastaks 2035

- 1. Osalemine Euroopa Liidu ja siseriiklikest programmidest toetatud mitut omavalitsust hõlmavates koostööprojektides (algfase: selgitamata; sihtfase: kasvav arv) (allikas: KOV)*
- 2. Kohalike omavalitsuste ühiste arendusprojektide kasusaajate hulk (algfase: selgitamata; sihtfase: kasvab) (allikas: KOV)*
- 3. Kohalike omavalitsuste ja piirkondlike arendusorganisatsioonide (nt ROL, RAEK ja Partnerluskogu) arendustegevuse eelarve (algfase: selgitamata; sihtfase: kasvav) (allikas: KOV, organisatsioonid)*
- 4. Kohalike omavalitsuste ja piirkondlike arendusorganisatsioonide kuulumine rahvusvahelistesse organisatsioonidesse ja võrgustikesse ning piiriülestesse koostöölepingutesse (algfase: selgitamata; sihtfase: kasvav arv) (allikas: KOV, organisatsioonid)*

Tegevussuund 22.2: Kohalike omavalitsuste parem kompetents, võimekus ja tõhusus

Eesmärk on kohalike omavalitsuste kvaliteetne ja tõhus igapäevatöö ning suuremad sissetulekud ja vähenenud toetuste vajadus.

Kohalike omavalitsuse esmane ülesanne on olla oma elanike teenistuses. Vajalik on tagada kõigi jaoks sujuv ja avatud asjaajamine. Teenuse kvaliteedi tõstmiseks on oluline ametnike spetsialiseerumine ja seeläbi eri valdkondades süsteemse tegevuse tagamine ja kompetentsete lahenduste rakendamine.

Vajadusel tuleb omavalitsustel koos palgata ühisametnikke. Kaaluda tuleb erinevaid võimalusi omavalitsuste ja teiste avalike asutuste omavaheliseks koostööks ning ühistellimuste ja -hangete läbiviimiseks (nt IKT-teenuste osas).

Peamine võimalus maksutulu suurendamiseks aidata kaasa inimeste sissetulekute suurendamisele läbi majanduse arengule kaasaaitamise. Üks võimalusi on ka tuua pealinnast välja Raplamaale tasuvaid riigi töökohti – kaaluda võiks mõne riigi ametkonna väljatoomist pealinnast. Oluline on juba olemasolevate riigi töökohtade säilitamine maakonnas. Sellele aitab kaasa riigi ametkondade kaugtöökohtade sisustamine Rapla Riigimajas või muudes sobivates ruumides.

Vajalik on ka inimeste maksukäitumist suunata selliselt, et nad maksaksid oma maksud elukohajärgses omavalitsuses.

Möödikud ja sihtväärtused aastaks 2035

- 1. Kohalike omavalitsuste eelarve maht (algfase: selgitamata; sihtfase: kõigi eelarve kasvab iga-aastaselt) (allikas: ESA)*
- 2. Rahaliste vahendite kaasamine väljastpoolt (läbi investeeringute ja projektide) (algfase: selgitamata; sihtfase: kõik vallad kaasavad iga-aastaselt vahendeid) (allikas: KOV)*
- 3. Riigiasutuste töökohtade arv Raplamaal (algfase: selgitamata; sihtfase: töökohad säilivad ja neid tuleb juurde) (allikas: ESA)*
- 4. Rahulolu kohaliku omavalitsuse haldusteenustega (algfase: selgitamata; sihtfase: kasvav) (allikas: KOV küsitlus või tagasisidestamine)*

5. *Rahulolu elanike kaasamisega kohalikus omavalitsuses (algfase: 2020 maakonnas selgitamata (Eestis 38%; sihttase: 2030 50% või enam (siseturvalisuse arengukavas Eestile määratud sihttase) (allikas: selgitada)*

Strateegiline eesmärk 23: Raplamaa on eristuv, tuntud ja hea mainega

Eesmärgi põhisuund on kujundada Raplamaale positiivselt eristuv kuvand, mis oleks atraktiivne investoritele, elanikele ja külalistele.

Atraktiivne kuvand aitab kaasa mitmete probleemide lahendamisele maakonnas.

Tegevussuund 23.1: Mainekujundus, kohaturundus ja kommunikatsioon

Eesmärk on aktiivne mainekujundus ja kohaturundus investorite, elanike ja külaliste teavitamiseks Raplamaa väärtustest ja võimalustest.

Raplamaa maine tõstmiseks ja tuntuse parandamiseks tuleb maakonnas koostöös asjatundjatega kokku panna toimiv maine- ja turundusstrateegia. Strateegias tuleb paika panna mainekujunduse ja kohaturunduse eesmärgid ja kokku leppida vajalikud tegevused, lisaks kavandada kommunikatsioon.

Strateegia protsessi käigus tuleb töötada ka maakonna varasemalt väljatöötatud märgi ja reklaamlausega (Kindel käeulatus. Raplamaa), et selgitada välja vajadus nende ümbervaatamiseks või uute loomiseks. Maakonna visuaali tuleb tulevikus rohkem ja süsteemsemalt ära kasutada. Puhkemajanduse kontekstis tuleb kasutada laialdasemalt ja suunatumalt ka teisi töötavaid märke (nt Rabav Raplamaa).

Strateegia alusel tuleb hakata kohalike omavalitsuste koostöös tegelema koordineeritud mainekujunduse, kohaturunduse ja kommunikatsiooniga. Vaja on tõsta esile ja turundada maakonna positiivset eripära, turismi- ja elukeskkonda. Selleks on vajalik tähtsustada kohaliku ja maakondliku meedia rolli ning edendada omavahelist koostööd vajalike sõnumite edastamiseks. Palju laialdasemalt tuleb eri sihtrühmadeni jõudmiseks ära kasutada sotsiaalmeedia võimalusi.

Üheks oluliseks sisendiks maakonna ja eri piirkondade eripära väljatoomisel on uute teadmiste kogumine kodukoha kohta läbi koduloolise uurimistegevuse ja uurimistulemuste esitlemise – seda tuleks igati toetada.

Tähtis on erinevate piirkondlikku – nii maakonna kui väiksemate piirkondade – identiteeti kujundavate projektide elluviimine. Tööriistade hulka kuuluvad aktiivne reklaam erinevaid teabekandjaid kasutades, osalemine erinevatel messidel jm tutvustusüritustel, maakonna oma reklaamiürituste korraldamine, trükised ja veebimaterjalid jne.

Kaasates eksperte (läbi DMO) tuleb välja töötada ühine turismi- ja piirkonna turunduse platvorm, mida ühiselt rakendada kõigis omavalitsustes. Kaaluda tuleb omavalitsuste ühise turismiarenduse spetsialisti töölevõtmist, kes koordineeriks vastavaid tegevusi kogu maakonnas.

Turismivaldkonnas on tähtis tihendada turismialast koostööd erinevate turismiasjaliste vahel ning tagada turistile vajaliku teabe kättesaadavus erinevates keeltes ja levitamine erinevates kanalites. Selles valguses on oluline maakonna turismiettevõtjate ühenduse tegevuse jätkumine ja areng – valdkonna ettevõtjate omavaheline koostöö piirkonna teenuste turundamisel on väga oluline.

Möödikud ja sihtväärtused aastaks 2035

1. *Maakonna tuntus (algfase: selgitamata; sihttase: 2035 maakond tuntakse ära positiivse sihtkohana) (allikas: küsitlus)*

6. Seos teiste arengudokumentidega

6.1. Riigitasandi strateegilised dokumendid

Riigieelarve seadus loetleb paragrahvis 19 Eesti riigitasandi strateegilised arengudokumendid, millised peavad olema omavahel kooskõlas ja milleks on:

1. Riigi pikaajaline arengustrateegia, milles määratakse poliitikavaldkondade terviklik visioon, üleriigilised strateegilised sihid ja olulisemad muudatused nende elluviimiseks vähemalt 15 aastaks;
2. Poliitika põhialused, milles määratakse ühe või mitme omavahel seotud poliitikavaldkonna visioon, üleriigiline eesmärk ja prioriteetsed arengusuunad;
3. Valdkondade arengukavad, milles määratakse terviklikult ühe või mitme poliitikavaldkonna üldeesmärk, alaeesmärgid ja nende mõõtmist võimaldavad mõõdikud ning poliitikainstrumendid, mille kaudu seatud eesmärged plaanitakse saavutada;
4. Programmid, milles määratakse tulemusvaldkonna alaeesmärgi saavutamisele suunatud meetmed, mõõdikud, tegevused ja rahastamiskava.

Kuna seadus kehtib täidesaatva riigivõimu asutuste poolt välja töötatavate strateegiliste arengudokumentide kohta, siis ei laiene see täies ulatuses maakonna arengustrateegiale. Samas on nimetatud dokumendid (v.a programmid) olulised suunanäitajad ja kooskõla nendega on tähtis. Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 37³ lõike 10 kohaselt tuleb maakonna arengustrateegia koostamisel arvestada riigi valdkondlikke arengukavasid.

Eesti pikaajaline strateegia „Eesti 2035“

Maakonna arengustrateegia aitab ellu viia kõiki „Eesti 2035“ aluspõhimõtteid:

1. Eestis elavad arukad, tegusad ja tervist hoidvad inimesed;
2. Eesti ühiskond on hooliv, koostöömeelne ja avatud;
3. Eesti majandus on tugev, uuendusmeelne ja vastutustundlik;
4. Eestis on kõigi vajadusi arvestav, turvaline ja kvaliteetne elukeskkond;
5. Eesti on uuendusmeelne, usaldusväärne ja inimesekeskne riik.

Samuti adresseerib maakonna arengustrateegia asjakohasel viisil kõiki pikaajalise strateegia arenguvajadusi – rahvastik, tervis ja eluiga, ühiskond ja võimalused, õppimisvõimalused, ettevõtluskeskkond, elurikkus ja keskkond, ruum ja taristu, julgeolek ja turvalisus, riigijuhtimine.

Eesti julgeolupoliitika alused

Maakonna arengustrateegia aitab ellu viia järgmisi eesmärgi:

1. suurendada ühiskonna kerkust, vähendades elutähtsate teenuste haavatavust ning võimalikke häireid toidu ja joogiveega varustamises ning parandades valmisolekut hädaolukordadeks ja elanike kaitseks, kaitsta Eesti ühiskonna jaoks olulisi teenuseid küberriskide vastu ja juurutada tõhusalt toimiv küberruumi kaitse;
2. kindlustada põhiseaduslike institutsioonide ja riigivalitsemise riskikindlus ning kerkus, sealhulgas avalike teenuste ja riigi funktsioonide toimepidevus ning võtmeisikute tegutsemisvõime;

3. lahendada julgeolekuküsimusi kogukondlikul lähenemisviisil¹⁸ kaasates rohkem kodanikuühiskonna võrgustikke ja vabatahtlikke, mille tulemusena suureneb ühiskonna kerksus ja heidutuse mõju;
4. edendada sidusat, hoolivat ja sallivat ühiskonda, mille liikmed tunnevad end iga päev turvaliselt ja ühiskonna ellu kaasatuna;
5. kasvatada elanike turvatunnet ja oskust hinnata eri ohte ning julgeolekut mõjutavaid tegureid ja nende võimet ning valmisolekut ohtudele vastu astuda;
6. astuda samme Eesti riigi ja ettevõtete konkurentsivõime suurendamiseks ning muuta majanduskeskkond atraktiivsemaks;
7. eritleda Eesti ühiskonna vananemise ja rahvaarvu vähenemise ning uute tehnoloogiliste rakenduste mõju riigi julgeolekule tulevikus ja töötada välja meetmed võimalike negatiivsete mõjude tasalülitamiseks.

Kliimapoliitika põhialused aastani 2050

Maakonna arengustrateegia juhindub järgmistest poliitikasuunistest:

1. kogu majanduses – kasvuhoonegaaside heite vähendamine läbi innovatsiooni, kliimamuutuste leevendamine ja muutustega kohanemine ning teadlikkus, tõhus ressursikasutus;
2. energeetikas ja tööstuses – energia tootmise ja tööstuse lähedus, ressursside tõhus kasutamine, hoonete energiatõhusus, tark energiavõrk, taastuvate energiaallikate kasutamine;
3. transpordis – sundliikumiste vähendamine, ühistranspordi ja kergliikluse eelistamine, terviklik transpordikorraldus;
4. põllumajanduses – põllumajandusmaa tõhus ja keskkonnasõbralik kasutamine, väärtusliku põllumaa säilitamine, bioenergeetika arendamine;
5. metsanduses ja maakasutuses – metsamaa säilitamine, soode kuivendamise vältimine ja veerežiimi taastamine;
6. kliimamuutustega kohandumises – arvestada mõjusid elutähtsat teenuste tagamisel, elanikkonna hädaolukordadeks valmisoleku suurendamine, tormi- ja üleujutusriskide maandamine, teadlikkuse suurendamine.

Maapõuepoliitika põhialused aastani 2050

Maakonna arengustrateegia toetab poliitika põhialuseid järgmistel suundadel:

1. uurimine ja kasutamine – maapõueressursside majandamise tulu jõudmine omavalitsuste ja mõjutatud isikuteni, ressursside kasutamise negatiivsete mõjude kompenseerimine;
2. keskkonnamõju ja tõhusus – mõjude prognoosimine, kaevandatud maa korrastamine, ressursside tõhus kasutamine, taastuvate ressursside piiratud kasutamine, taastumatute ressursside asendamise taastuvatega;
3. info kogumine, säilitamine ja levitamine ning teadlikkuse suurendamine – adekvaatne ja kättesaadav info, süsteemne teavitamine;

¹⁸ Kogukondlik lähenemisviis on käsitlus, mis põhineb Eesti inimeste, vabaühenduste, kohaliku omavalitsuse üksuste, riigiasutuste ja ettevõtete koostööl ning kus selgitatakse välja probleeme ja kavandatakse ühist tegevust ohtude ennetamiseks, leevendamiseks ja vähendamiseks. Kogukondlikus lähenemises arvestatakse piirkonna eripärade ja vajadustega.

4. maapõue kasutuse korraldus – omavalitsuste varajane kaasamine otsustusprotsessidesse, kokkulepete saavutamine kogukondadega, ruumilise planeerimise ja maapõue kasutamise vaheline selgem suhe.

Kriminaalpoliitika põhialused aastani 2030

Maakonna arengustrateegia toetab kriminaalpoliitika visiooni ja eesmärkide saavutamist läbi riskide hindamise, ennetustegevuse, abi pakkumise ning valdkondade vahelise koostöö – eeskätt järgmistel suundadel:

1. lapsed ja noored – haridusasutustes anda vajalikud oskused ja väärtused, suurendada eduelamust ja koolirõõmu, tagada turvaline, salliv ja toetav õpikeskkond, ennetada laste käitumisprobleeme, tagada huvihariduse ja -tegevuse kättesaadavus, ennetada noorte edasisi õigusrikkumisi läbi koostöö ja karistussüsteemiväliste lahenduste ja programmide;
2. kuritegevuse ennetamine ja sõltuvusprobleemid – teha koostööd ennetamisel, tõsta ühiskonna turvalisuse taset ja turvatunnet, vähendada sõltuvusainete kuritarvitamist.

Eesti spordipoliitika põhialused aastani 2030

Maakonna arengustrateegia toetab poliitika põhialuste järgmisi arengusuundi:

1. valdav osa elanikest liigub ja spordib – liikumisaktiivsuse kasv, elukestev liikumis- ja spordiharrastus, liikumisõpetus lasteaedades ja koolides, liikumisürituste ja tervisekontrolli kättesaadavus, noorte huvitegevuse toetusüsteem, sporditaristu kättesaadavus;
2. liikumine ja sport on tugeva organisatsiooniga oluline majandusharu ning tööandja – avaliku sektori ja spordiorganisatsioonide koostöö, spordiorganisatsioonide toetamine, kõigi vanusegruppidega tegelemine, treenerite ja teiste spordispetsialistide kompetents;
3. liikumine ja sport on vaimuse, sidususe ja positiivsete väärtushinnangute kandja – sporditegevuste kättesaadavus kõigile, olenemata sotsiaalsest taustast, vanusest, soost, rahvusest ning kehalisest ja vaimsest võimekusest, laste ja noorte sportimiseks eakohased ja turvalised olud, keskkonnasäästlik spordi korraldamine ning spordirajatiste rajamine ja ajakohastamine;
4. Eesti on rahvusvahelisel tasemel tulemuslikult ja väärikalt esindatud – prioriteediks laste ja noorte regulaarne, mitmekülgne ning plaanipärane treeningtegevus spordiklubides ja spordikoolides, pädevad treenerid, õpi- ja sportimisvõimaluste ratsionaalne ühendamise, riigi süsteemne tugi spordivaldkonnale, piirkondlike ja üleriigiliste õppe- ja treeningkeskuste loomina ja arendamine.

Üleriigiline planeering „Eesti 2030+“

Maakonna arengustrateegia aitab ellu viia järgmisi eesmärke:

1. Töökohtade, haridusasutuste ja mitmesuguste teenuste kättesaadavuse tagamine toimepiirkondade sisese ja omavahelise sidustamise kaudu;
2. Teenuste, haridusasutuste ja töökohtade kättesaadavuse tagab toimepiirkondade sisene ja omavaheline sidustamine kestlike transpordiliikide abil;
3. Tagatud on kiire, piisava sagedusega ja mugav ühendus välismaailmaga;
4. Erinevaid transpordiliike kasutatakse tasakaalustatult, arvestades piirkondlike eripäradega;
5. Olemasolevale asustusstruktuurile toetava mitmekesise ja valikuvõimalusi pakkuva elu- ja majanduskeskkonna kujundamine.

Eesti Keskkonnastrateegia aastani 2030

Maakonna arengustrateegia aitab ellu viia järgmisi eesmärke:

1. Jäätmetekke ja jäätmete ladustamise vähendamine, ressursside tõhusam kasutamine, jäätmete sortimine ja taaskasutamine;
2. Saavutada pinnavee (sh rannikuvee) ja põhjavee hea seisund ning hoida veekogusid, mille seisund juba on hea või väga hea;
3. Maavarade keskkonnasõbralik kaevandamine, mis säästab vett, maastikke ja õhku, ning maapõueressursi efektiivne kasutamine minimaalsete kadude ja minimaalsete jäätmetega;
4. Metsakasutuses ökoloogiliste, sotsiaalsete, kultuuriliste ja majanduslike vajaduste tasakaalustatud rahuldamine väga pikas perspektiivis;
5. Tagada jahiulukite ja muude ulukite liikide mitmekesisus ning asurkondade elujõulisus;
6. Loodus- ja kultuurmaastike toimivus ja säästlik kasutamine;
7. Mitmeotstarbeliste ja sidusate maastike säilitamine;
8. Bioloogiline mitmekesisus, elustiku liikide elujõuliste populatsioonide säilimiseks vajalike elupaikade ja koosluste olemasolu tagamine;
9. Elektri tootmises arendada mitmekesiseid, erinevatel energiaallikatel põhinevaid väikese keskkonnakoormusega jätkusuutlikke tootmistehnoloogiaid;
10. Energiatarbimise kasvu aeglustamine ja stabiliseerimine, tagades samas inimeste vajaduste rahuldamise, ehk tarbimise kasvu olukorras primaarenergia mahu säilimise tagamine;
11. Arendada välja efektiivne, keskkonnasõbralik ja mugav ühistranspordisüsteem, ohutu kergliiklus (muuta auto alternatiivid mugavamaks) ning sundpendelliiklust ja maanteevedusid vähendav asustus- ja tootmisstruktuur (vähendada transpordivajadust);
12. Tervist säästev ja toetav väliskeskond;
13. Joogi- ja suplusvesi on inimese tervisele ohutu;
14. Likvideerida kõik täna teadaolevad jääkreostuskolded;
15. Tagada elanike turvalisus ning kaitse nende julgeolekut ohustavate riskide eest;

Eesti teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukava 2021–2035

Maakonna arengustrateegia aitab ellu viia järgmisi eesmärke:

1. Eesti areng tugineb teadmuspõhistele ja innovaatilistele lahendustele:
 - a. suurendada ettevõtete TAI¹⁹-mahukust ja teadmussiirde võimekust, sh ettevõtete teadlikkuse suurendamine TAI vajalikkusest ja võimalustest, ettevõtete ja teadusasutuste koostöö, automatiseerimine ja digitaliseerimine, ringmajanduse arendamine;
 - b. suurendada teadusasutuste ja kõrgkoolide teadmussiirde võimekust, sh teadusasutuste ja kõrgkoolide koostöö ettevõtetega, asutustevaheline koostöö taristu arendamisel, rakendusuringute ja eksperimentaalarenduste toetamine;
 - c. tugevdada teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni ühiskondlikku ja majanduslikku mõju, sh kohaliku omavalitsuse pädevuse ja rolli suurendamine teadus- ja arendustööde tellijana, uute ettevõtlusvormide kasutuselevõtu soodustamine;
2. Eesti ettevõtluskeskkond soodustab ettevõtlikkust ning teadmismahuka ettevõtluse teket ja kasvu, kõrgema lisandväärtusega toodete ja teenuste loomist ja eksporti ning investeringuid kõigis Eesti piirkondades:

¹⁹ TAI – teadus- ja arendustegevus ning innovatsioon

- a. arendada konkurentsivõimelist ja tarka ettevõtlus- ja tarbimiskeskonda, sh tugi ettevõtlikkuse kasvatamiseks, ettevõtlusega alustamiseks, ettevõtete lisandväärtuse ja TAI võimekuse suurendamiseks, omavalitsuste ja maakondlike arenduskeskuste rolli tugevdamine, ringmajanduse ja vastutustundliku ettevõtluse rakendamine, ettevõtjate ja haridusasutuste koostöö;
- b. suurendada kõrgema lisandväärtuse loomise ja ekspordi võimekust, sh nüüdisaegsete tehnoloogiate kasutamine, kõrge lisandväärtusega ekspordi soodustamine, ettevõtjate rahvusvahelise läbilöögivõime kasv;
- c. stimuleerida tehnoloogia- ja arendusmahukate investeeringute tegemist, sh ettevõtete finantseerimisvõimaluste kättesaadavus tõmbekeskustest eemal.

Arengukava fookusvaldkonnad – digilahendused igas eluvaldkonnas, tervisetehnoloogiad ja -teenused, kohalike ressursside väärimine, nutikad ja kestlikud energialahendused, elujõuline Eesti ühiskond, keel ja kultuuriruum – on asjakohased ja käsitletud ka maakonna arengustrateegias.

Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukava aastani 2030

Maakonna arengustrateegia aitab ellu viia eeskätt alaeesmärki „Tark ja kestlik põllumajandus, toidutootmine ja maaelu ning ohutu toit ja hoitud keskkond“ järgmistes tegevussuundades:

1. Põllumajanduskeskkond – hoitud ja hooldatud põllumajandusmaastikud ning elurikkus, kasvanud keskkonnateadlikkus, elurikkuse ja elukeskkonna kaitsemeetmete rakendamine, põllumajanduses keskkonnasõbralikum tootmine, põllumajandusest pärit kliimamuutuste mõju vähendamine;
2. Toiduohutus – toidu ohutus ja kvaliteet, võimalus teha teadlikke ja tervist toetavaid toitumisvalikuid, toiduohutus erinevates toiduahela etappides („põllult lauale“);
3. Kvaliteetsed sisendid põllumajanduses – ressursside jätkusuutlik kasutamine, asjatundlik sordi- ja tõuaretus, kliimamuutuste negatiivsete mõjudega kohanemine ja positiivsetest mõjudest kasu lõikamine;
4. Põllumajandussaaduste tootmine, väärimine, turustamine – toiduainesektori jätkusuutlik areng, toidutarneahela toimimine, püsiv põllumajandussaaduste ja toidukaupade väärimine ning turustamine;
5. Maa- ja rannapiirkonna areng – maapiirkondade kestlikkuse tagamine, nende sotsiaalmajandusliku olukorra edendamine, vastava piirkonna ja sealse kogukonna potentsiaali tugevdamine ja rakendamine, tööhõive ja majanduskasvu edendamine, keskkonnakvaliteedi säilitamine, bio- ja ringmajandust soodustavad tegevused, kohalikul algatusel põhinev alt üles lähenemisviis;
6. Teadus ja innovatsioon ning teadmussiire – uute tehnoloogiate, sh digitehnoloogiate edendamine ja rakendamine, mis aitab tõsta maamajanduse konkurentsivõimet ja atraktiivsust.

Transpordi ja liikuvuse arengukava 2021-2035

Maakonna arengustrateegia aitab ellu viia arengukava üldisi eesmärke:

1. kogu transpordisüsteemi ligipääsetavus, ohutus ja nutikus, vähendades kasvuhõonegaase, suunates kaubavood maanteedelt keskkonnahoidlikele alternatiividele (raudteele ja merele);
2. reisijateveos suurem ühistranspordi kasutamine ja enam aktiivseid liikumisviise (käimine, jalgrattasõit jms), kergliikurite (nt mono- ja elektritõukerattad) kasutamine sõiduautode ja neile rajatud ruumi arvelt.

Samuti järgmisi tegevussuundi:

1. Hästi ühendatud Eesti. Konkurentsivõimeline transport ja taristu – konkurentsivõimeline, säästev, nutikas ja kulutõhus transpordisüsteem, väiksem keskkonnavalajalg, ohutum liikumine taristul:
 - a. Ohutud teed – põhimaanteed arendamine, tasakaalustatud veondussektor;
 - b. Raudteel säästlikult, ohutult ja kiirelt – rongiliiklus reisijatele kiire ja ohutu, raudtee potentsiaali ära kasutamine;
 - c. Keskkonnahoidlikku liikuvust soodustav linnakeskkond – hästi ühendatud, toimiv ja ligipääsetav ühistransport, aktiivsete liikumisviiside toetamine, kvaliteetne linnaruum kui uuenduslike teenuste ja konkurentsivõimelise ettevõtluse kasvulava;
2. Liikuvus kui teenus. Üleriigiline, ühendatud ühistransport – planeerida ühistransport inimestele lähemale ja selle kasutamine mugavamaks, nutikas piletimüügikorraldus:
 - a. Efektiivselt ja kvaliteetselt korraldatud ühistransport, sh jagatud liikuvus;
 - b. Kõiki ühistranspordiliike hõlmav piletimüügisüsteem;
 - c. Innovatiivsed liikuvusteenused.

Energiamajanduse arengukava aastani 2030

Maakonna arengustrateegia aitab ellu viia arengukava üldeesmärgi – tagada tarbijatele turupõhise hinna ning kättesaadavusega energiavarustus, mis on kooskõlas Euroopa Liidu pikaajaliste energia- ja kliimapoliitika eesmärkidega, samas panustades Eesti majanduskliima ja keskkonnaseisundi parendamisse ning pikaajalise konkurentsivõime kasvu.

Samuti järgmisi alaeesmärke:

1. Varustuskindlus: Eestis on tagatud pidev energiavarustus:
 - a. Elektrienergia tootmise arendamine – uued koostootmisjaamad, biomassil töötavad jaamad, mikro- ja hajatootmisvõimsused, tuulepargid, reguleerimisvõimsused, elutähtsate teenuste toimepidevus;
 - b. Elektrienergia majanduse vajadustele vastav ja tõhus ülekanne – kvaliteetne võrguteenus ja häiringute kõrvaldamine, ilmastikukindlad võrgulahendused, uut elektri jaamade liitumised, tarkvõrk, suuremahuliste liitumisvõimsuste planeerimine, elutähtsate teenuste toimepidevus;
 - c. Gaasivarustuse tagamine;
 - d. Soojuse tõhus tootmine – katelde üleviimine odavamale kütusele, katelde vahetus või renoveerimine;
 - e. Energeetikaalane väliskoostöö ja haldusvõimekus – biokütuste ja alternatiivkütuste laiem kasutamine avalikus sektoris ja ettevõtluses;
2. Primaarenergia tõhusam kasutus: Eesti energiavarustus ja -tarbimine on säästlikum:
 - a. Alternatiivsete kütuste kasutuselevõtu suurendamine transpordis – biokütuste ja teiste alternatiivkütuste tootmine ja tarbimine;
 - b. Motoriseeritud individuaaltranspordi nõudluse vähendamine – ühistransporditeenuse osakaalu suurendamine, kergliikluse infrastruktuuri arendamine, maakasutuse suunamine valglinnastumise ja autost sõltuvuse vähendamiseks, linnade, keskus-tagamaa ja ettevõtete liikuvuskorraldus, kaugtöötamine, autode kooskasutus ja lühirent;
 - c. Tõhus sõidukipark – raudtee infrastruktuuri arendamine, alternatiivkütuste osakaalu suurendamine ühistranspordis;

- d. Olemasoleva hoonefondi energiatõhususe suurendamine – korterelamute, väikeelamute ja mitte-elamute rekonstrueerimine, mahajäetud elamute lammutustoetus;
- e. Uute hoonetega seotud eeldatava energiatõhususe suurendamine – liginullenergia hooned, valdkonna spetsialistide erialane kompetents, energia tootmise edendamine energiaühistutes;
- f. Soojuse tõhus ülekanne – kaugküttesüsteemide soojustorustiku vahetus;
- g. Avaliku sektori eeskujude – avaliku sektori liginullenergia hoonete projekteerimine ja ehitamine, koolimajade ja lasteaedade rekonstrueerimine, rohelised riigihanked;
- h. Energiasääst muudes sektorites – sääst tootmisettevõtetes ja tänavavalgustuses.

Eesti digiühiskond 2030

Maakonna arengustrateegia aitab ellu viia järgmisi eesmärke:

1. Digiriik – digiriigis on tagatud parim kogemus (üleminek sündmuspõhiste ja proaktiivsetele teenustele, kratiivaeline riik, inimkeskne riik, roheline digiriik): avalike teenuste juhtimise ja kasutajakesksuse juurutamine, andmepõhine riigivalitsemine ja andmete taaskasutus, keskselt osutatud IT-alusteenused, avaliku sektori digimuutuste võimendamine;
2. Ühenduvus – teenused mugavalt toimivad ja kättesaadavad kõikjal Eestis ning selleks ongi vaja vastavaid (side)ühendusi: juurdepääsuvõrkude väljaarendamine, 5G- ja 6G-baastaristu arendamine, uudsete sisu- ja äriteenuste arendus;
3. Küberturvalisus – tagada digiriigi, -majanduse ja laiemalt digitaalse eluviisi kaitse: suurem küberturvalisuse tagamise võimekus.

Heaolu arengukava 2016–2023

Maakonna arengustrateegia aitab ellu viia arengukava üldeesmärke:

1. Tööhõive kõrge tase ning pikk ja kvaliteetne tööelu;
2. Sotsiaalse ebavõrdsuse ja vaesuse vähenemine, sooline võrdsus ning suurem sotsiaalne kaasatus.

Samuti järgmisi alaeesmärke:

1. Tööjõu nõudluse ja pakkumise vastavus tagab tööhõive kõrge taseme ning kvaliteetsed tööttingimused toetavad pikaajalist tööelus osalemist – kõrge tööhõive tase, töötajate töövõime säilitamine, tööturul hoidmine ja vähenenud töövõimega inimeste tööturule toomine;
2. Inimeste majanduslik toimetulek on aktiveeriva, adekvaatse ja jätkusuutliku sotsiaalkaitse toel paranenud – sotsiaalkindlustushüvitised, riiklikud toetused ja muu abi, inimeste sotsiaalne kaitse;
3. Inimeste võimalused iseseisvalt toime tulla, kogukonnas elada ning ühiskonnaelus osaleda on tänu efektiivsele õiguskaitsele ja kvaliteetsele kõrvalabile paranenud – iseseisvat toimetulekut toetavad ja kvaliteetsed sotsiaalteenused, vajadustele vastavad hooldusvõimalused, vajaduskesksed erihoolekandeteenused, võrdne kohtlemine ja ligipääsetavus.

Rahvastiku tervise arengukava 2020–2030

Maakonna arengustrateegia aitab ellu viia järgmisi alaeesmärke:

1. Tervist toetavad valikud:
 - a. Vaimse tervise edendamine;
 - b. Vigastuste ennetamine;
 - c. Tasakaalustatud toitumise ja füüsilise aktiivsuse edendamine;

- d. Uimastite tarvitamise ennetamine ja vähendamine;
 - e. Nakkushaiguste ennetamine ja leviku tõkestamine (sh vaktsineerimine, antimikroobne resistentsus, HIV ja hepatiit);
 - f. Seksuaal- ja reproduktiivtervise edendamine;
2. Tervist toetav keskkond:
- a. Veega seotud terviseriskide vähendamine;
 - b. Välis- ja siseõhuga (sh sisekliima) ning müra ja kiirgusega seotud terviseriskide vähendamine;
 - c. Kemikaalide ohutus ja riskide vähendamine;
 - d. Toodete ja teenuste ohutus ning riskide vähendamine;
3. Inimkeskne tervishoid:
- a. Inimeste terviseharitus ja põhiõiguste kaitse ning kogukondade võimestamine ja kaasamine;
 - b. Personali võimekuse kasvatamine, juhtimise ja vastutuse tugevdamine;
 - c. Teenuste mudeli ümberkujundamine ning koostöö ja koordineerimine sektorite sees ja vahel;
 - d. Tervisesüsteemi kvaliteeti ja patsiendiohutust toetavate tegevuste arendamine;
 - e. Tervise ebavõrdsuse vähendamine.

Eesti keele arengukava 2021-2035

Maakonna arengustrateegia aitab ellu viia järgmisi eesmärgi:

1. Eesti keele staatus on kindel ja maine on hea, sh väärtustatakse eesti keele õppimist ja kasutamist muu emakeelega kõnelejate hulgas, et tagada kõigi inimeste osalemine ühiskonnaelus, tööturul ja haridussüsteemis;
2. Eesti keele uurimine on rahvusvaheliselt kõrgel tasemel ning keeletaristu on innovaatiline, avatud ja mitmekesine, eestikeelset oskussõnavara arendatakse koordineeritult, sh toetatakse kultuuri- ja mäluasutuste tegevust keele arendamisel ja hariduses, sh elukestvas õppes (nt tegevused raamatukogudes, rahvamajades, muuseumides jne);
3. Kõik Eesti elanikud valdavad eesti keelt ja väärtustavad teiste keelte oskust, sh eesti keele elukestev õpe (formaal- ja mitteformaalhariduses), eesti keele kui teise keele õppe tõhustamine, õppevahendite ja -meetodite arendamine ning õpetajate koolitamine, õpetajate valmisolek toetada eesti keele omandamist emakeelena ja teise keelena.

Haridusvaldkonna arengukava 2021-2035

Maakonna arengustrateegia aitab ellu viia arengukava üldeesmärgi – Eesti inimestel on teadmised, oskused ja hoiakud, mis võimaldavad teostada end isiklikus elus, töös ja ühiskonnas ning toetavad Eesti elu edendamist ja üleilmset säästvat arengut.

Samuti ka järgmisi eesmärgi:

1. Õpivõimalused on valikurohked ja kättesaadavad ning haridussüsteem võimaldab sujuvat liikumist haridustasemetete ja -liikide vahel – kvaliteetset haridust pakkuva, kaasava ja kestliku õppeasutuste võrk ja taristu, paindlikud õpivõimalused, kvaliteetse hariduse kättesaadavus ja toetatud õpe;
2. Eestis on pädevad ja motiveeritud õpetajad ja koolijuhid, mitmekesine õpikeskkond ning õppijast lähtuv õpe – nüüdisaegne õpikäsitus, nutikas õppevara ja -metoodika, kvalifitseeritud õpetajate,

õppejõudude, koolitajate ja tugispetsialistide järelkasv, professionaalse arengu võimalused, õppeasutuste juhtide järelkasv;

3. Õpivõimalused vastavad ühiskonna ja tööturu arenguvajadustele – kõigi sihtrühmade vajadusi arvestav jätkusuutlik süsteem tööjõu ja oskuste vajaduse prognoosimiseks ja seireks, suuremat lisandväärtust loovate oskuste arendamine ning täiendus- ja ümberõppevõimalused, sh töökohapõhine õpe.

Kultuuri arengukava 2021-2030

Maakonna arengustrateegia aitab ellu viia arengukava üldeesmärki – Eesti kultuur on elujõuline, arenev ja maailmale avatud ning kultuuris osalemine on loomulik osa iga inimese elus.

Samuti ka järgmisi alaeesmärke:

1. Eesti kultuurielu on tugev ja toimiv – kultuurivaldkonna asutuste, organisatsioonide, loovisikute ja ettevõtete toetamine, kultuuritöötajate töö- ja palgatingimused, võimalused kultuurivaldkonnas tegutsejate oskuste ja teadmiste arendamiseks, laste ja noorte juurdepääs kultuurile tegijana või osasaajana, ligipääs kultuurile kogu elukaare ulatuses, regionaalne kultuurikorraldus, digilahendused, kvaliteetne avalik ruum ja elukeskkond, kvaliteetne ja säästlik kultuuritaristu;
2. Eesti kultuurimälu on hoitud ja hinnatud – kultuuripärandi säilitamine ja ligipääs, mälestiste ja väärtuslike keskkondade säilitamine, kultuuripärandi digitaliseerimine, kultuuripärandi uurimine, kultuuriruumide areng, kultuuriprojektide ja nende vedajate toetamine, piirkonnaspetsiifilised programmid (sh toidukultuur);
3. Kultuuri ja loovuse roll ühiskonna arengus on väärtustatud – kultuuri lõimimine formaal- ja mitteformaalharidusega, kultuuriline mitmekesisus, mitmekesine ja kvaliteetne inforuum (meedia jm), loomeettevõtlus ja loomemajandus, loovuse arendamine igas eluvaldkonnas, keskkonnateadlik kultuurikorraldus.

Noortevaldkonna arengukava 2021–2035

Maakonna arengustrateegia aitab ellu viia arengukava üldeesmärki – noore avarad arenguvõimalused, turvatunne ja kindel tugi loovad Eestit, mida noor tahab edasi viia.

Samuti ka järgmisi eesmärke:

1. HOOG – Noored on loov ja ühiskonda hoogsalt edasiviiv jõud, hariduse, kultuuri, majanduse, keskkonna ja teiste valdkondade nügijad ning eestvedajad – noorte lahenduste ja ideede tõsiselt võtmine, tugi annete ja tugevuste avastamiseks, noorte ettevõtlikkuse ja loovuse julgustamine;
2. OSA – Noorte õiguste kaitsmine riigis on järjepidev ning noorte aktiivne kodanikuosalus toetatud – noorte usaldus riigi vastu, kaasaráärmise võimalus ja arvamuse ärakuulamine igal tasandil, noored kui aktiivsed kodanikud;
3. ISE – Kvaliteetne noorsootöö (sh noorte huviharidus) on kättesaadav üle Eesti ning loob kõigile noortele võimalused mitmekülgseks arenguks, eduelamusteks, kogemuste pagasi rikastamiseks ja iseseisvumiseks – kvaliteetne noorsootöö (sh noorte huviharidus) igalpool, noorsootöö ja huvihariduse järjepidev areng, noortevaldkonna töötajaskonna oskused ja järelkasv;
4. KINDLUS – Noorte üksijäämist ja eemaldumist märgatakse ning ennetatakse kindlustunnet suurendava turvavõrgustiku abil – kõigile noortele võrdsed võimalused parandada elukvaliteeti ja saada tuge igalpool, riskirühmade sotsiaalne kaasatus, noorte eemale- ja üksijäämist riski vähendamine.

Sidusa Eesti arengukava 2030

Maakonna arengustrateegia aitab ellu viia järgmisi alaeesmärke:

1. Kohanemist ja lõimumist toetav Eesti – lõimumine, kommunikatsiooni- ja inforuum, sotsiaalsed kontaktid, vastutustundlik tööturg, eesti keele oskus, side riigi ja kultuuriruumiga;
2. Üleilmne eestlus – Eestisse tagasipöördumise ning Eesti eluga (taas)kohanemise toetamine;
3. Kogukondlik Eesti – elanike teadlikkus ja aktiivsus, kogukondade võimekus, kodanikuühenduste ja sotsiaalsete ettevõtete võimekus, soodne tegutsemiskeskond, usuliste ühenduste roll kogukonnas ja sotsiaalvaldkonnas.

Riigikaitse arengukava 2017-2026 (avalik osa)

Maakonna arengustrateegia aitab ellu viia järgmisi alaeesmärke:

1. Riigi ja ühiskonna toimepidevuse kindlustamine – riigi ja ühiskonna toimimine elutähtsate teenuste või muude riigikaitse tähenduses oluliste teenuste toimepidevuse tagamise kaudu mistahes olukorras (ka kriisisituatsioonis), ühiskonna sidususe saavutamiseks suurendada elanikkonna enda teadlikkust ja valmisolekut kriisisituatsioonideks;
2. Sisejulgeoleku tugevdamine – sisejulgeoleku tagamine ja asutuste valmisolek kriisi või rünnaku ajal ning samuti Eesti iseseisvuse, suveräänsuse ja põhiseadusliku korra kaitse (sh igasuguse varjatud või hübriidse tegevuse tõkestamine ja avaliku korra kaitsmine).

Siseturvalisuse arengukava 2020–2030

Maakonna arengustrateegia aitab ellu viia järgmisi alaeesmärke:

1. Ennetava ja turvalise elukeskkonna kujundamine – ennetustöö turvalisuse tagamiseks, õnnetuste ennetamine, turvalisem avalik ruum, ohutum keskkond;
2. Kiire ja asjatundlik abi – avaliku korra tagamise ja pääste valmisolek, reageerimine õnnetustele ja ohtudele;
3. Kindel sisejulgeolek – kriisideks valmisolek ja nende lahendamine, põhiseadusliku korra tagamine;
4. Tark ja innovaatiline siseturvalisus – kutseliste ja vabatahtlike siseturvalisusse panustajate koostöö.

Kokkuvõttes

Maakonna arengustrateegia toetab mitmete riigi üldiste ja valdkondlike arengustrateegiate jt arengudokumentide paljude eesmärkide saavutamist ning ka riiklike dokumentide eesmärgid on sõnastatud üldiselt selliselt, et need toetavad maakonna arengustrateegiat.

6.2. Regionaalsed strateegiadokumendid

Rapla maakonnaplaneering 2030+

Kuigi maakonnaplaneeringu ja maakonna arengustrateegia fookused on mõnevõrra erinevad, on dokumendid väga suures osas omavahel kooskõlas. Erinevused tulenevad sellest, et maakonnaplaneering on riigitasandi dokument, mis kajastab ruumilisi arengu aspekte, maakonna arengustrateegia on aga kohalike omavalitsuste ühine dokument ning käsitleb lisaks ruumilistele küsimustele ka mitmeid teisi. Hoolimata teatud erinevustest dokumentide sisus, puuduvad omavahelised vastuolud. Maakonnaplaneeringu elluviimise tegevuskava oli otsene ja oluline sisend maakonna arengustrateegia tegevuskava koostamisel.

Harju maakonna arengustrateegia 2035+

Raplamaa arengustrateegia on koostatud samade põhimõtete järgi ja samadele juhendmaterjalidele tuginedes nagu Harjumaa arengustrateegia. Raplamaa Omavalitsuste Liidu esindajad osalenud mõnel Harjumaa strateegia koostamise töökoosolekul.

Rapla maakonna areng on tihedalt seotud Tallinna ja Harjumaa arenguga, mõlemal maakonnal on rida ühist huvi pakkuvaid taristuobjekte (Rail Baltic, laiarööpmeline raudtee, Via Baltica jne), mistõttu puudutab Harjumaa arengustrateegia sisu Rapla maakonda otseselt. Harjumaa arengustrateegia ei ole vastuolus Raplamaa arengustrateegiaga. Raplamaa arengustrateegia materjalid on saadetud tutvumiseks Harjumaa Omavalitsuste Liidule.

Järvamaa arengustrateegia 2019-2035+

Raplamaa arengustrateegia on koostatud samade põhimõtete järgi ja samadele juhendmaterjalidele tuginedes nagu Järvamaa arengustrateegia. Raplamaa arengustrateegia materjalid on saadetud tutvumiseks Järvamaa Arenduskeskusele. Täpsemalt ei ole võimalik dokumentide kooskõla hinnata.

Lääne maakonna arengustrateegia aastani 2035+

Raplamaa arengustrateegia on koostatud samade põhimõtete järgi ja samadele juhendmaterjalidele tuginedes nagu Läänemaa arengustrateegia. Teabevahetus on toimunud maakondlike arendusorganisatsioonide ühiste seminaride ja koolituste käigus. Raplamaa arengustrateegia materjalid on saadetud tutvumiseks Läänemaa SA-le. Täpsemalt ei ole võimalik dokumentide kooskõla hinnata.

Arengustrateegia „Pärnumaa 2035+“

Raplamaa arengustrateegia on koostatud samade põhimõtete järgi ja samadele juhendmaterjalidele tuginedes nagu Pärnumaa arengustrateegia. Rapla ja Pärnu maakondadel on mõningad ühist huvi pakkuvad taristuobjektid (nt Rail Baltic ja Via Baltica), mistõttu puudutab Pärnumaa arengustrateegia sisu ka Rapla maakonda. Pärnumaa arengustrateegia ei ole vastuolus Raplamaa arengustrateegiaga. Raplamaa arengustrateegia materjalid on saadetud tutvumiseks Pärnumaa Arenduskeskusele.

6.3. Kohalikud strateegiadokumendid

Kehtna valla arengukava aastateks 2023-2026

Kehtna valla arengukava ja eelarvestrateegia 2023-2025 olid oluliseks sisendiks maakonna arengustrateegia, tegevuskava ja investeeringute kava koostamisel. Maakonna arengustrateegia on Kehtna valla strateegiliste dokumentidega heas kooskõlas. Raplamaa arengustrateegia toetab suures osas Kehtna valla arengukava tegevuste elluviimist.

Arengustrateegia „Kohila vald aastani 2025“ ja Kohila valla arengukava 2018-2027

Kohila valla arengustrateegia, arengukava ja eelarvestrateegia 2023-2026 olid oluliseks sisendiks maakonna arengustrateegia, tegevuskava ja investeeringute kava koostamisel. Maakonna arengustrateegia on Kohila valla strateegiliste dokumentidega heas kooskõlas. Raplamaa arengustrateegia toetab suures osas Kohila valla arengustrateegia tegevuste elluviimist.

Märjamaa valla arengukava 2018-2030

Märjamaa valla arengukava ja eelarvestrateegia 2023-2026 olid oluliseks sisendiks maakonna arengustrateegia, tegevuskava ja investeeringute kava koostamisel. Maakonna arengustrateegia on Märjamaa valla strateegiliste dokumentidega heas kooskõlas. Raplamaa arengustrateegia toetab suures osas Märjamaa valla arengukava tegevuste elluviimist.

Rapla valla arengukava aastateks 2018 -2025

Rapla valla arengukava koos lisadega ja eelarvestrateegia 2023-2026 olid oluliseks sisendiks maakonna arengustrateegia, tegevuskava ja investeringute kava koostamisel. Maakonna arengustrateegia on Rapla valla strateegiliste dokumentidega heas kooskõlas. Raplamaa arengustrateegia toetab suures osas Rapla valla arengukava tegevuste elluviimist.

7. Raplamaa arengustrateegias seatud ootused riigitasandile

7.1. Üldist

Ettepaneku sisu	Võimalik eestvedaja
1. Maakondliku ja omaavalitsusliku statistika väljatoomine ja selle kättesaadavuse tagamine (nt energiatootmisüksuste arv ja võimsus, taastuvenergia osakaal, väljalangevus kutseõppeasutustest ja üldhariduse mittestatsionaarsest õppest, kulutused teadus- ja arendustööle, tööjõu tootlikkus, elanike töö- ja haridusalane pendelränne jt)	RaM, ESA

7.2. Inimareng

Ettepaneku sisu	Võimalik eestvedaja
2. Loomuliku iibe kasvu soodustavate meetmete väljatöötamine ja rakendamine	SoM
3. Soodsate tingimuste loomine ja aktiivsed meetmed inimeste tagasipöördumise soodustamiseks välisriikidest	KuM, INSA
4. Üldhuviteenuste kättesaadavuse kriteeriumide väljatöötamine ja soovitava taseme tagamiseks vajalike meetmete rakendamine	SiM, MKM
5. Euroopa Liidu ja riiklike meetmete väljatöötamine ja rakendamine hariduse, kultuuri, noorsootöö, spordi ja sotsiaalvaldkonna jaoks vajalike hoonete ja nendega seotud taristu korrastamise ja ehitamise toetamiseks	RaM
6. Raplamaa Haigla tegevuse jätkamine üldhaiglana	SoM
7. Terviseradade arendamise programmi käivitamine ja laiendamine	SA Eesti Terviserajad
8. Tervist ja turvalisust toetavate programmide rakendamine	SoM, SiM, TAI
9. Tervisliku ja turvalise töökoha kontseptsiooni edendamine ja meetmete rakendamine	SoM, TAI
10. Koolide ja lasteaedade tervisedenduse kontseptsiooni edasiarendamine ja toetusmeetmete rakendamine	SoM, HTM, TAI
11. Tervisliku toitumise tagamiseks koolitoidu toetuse tõstmine	HTM
12. Pärimuskultuuri säilitamist ja propageerimist soodustavate tegevuste elluviimine	KuM, RKK
13. Kesk-Eesti toetusprogrammi edasiarendamine kultuuri valdkonnas	KuM
14. Noortekeskuste võrgustiku tegevuse toetamine	HARNO
15. Kaaluda Eestis kohustusliku kesk- või kutsekeskhariduse (st teise taseme haridus) sisse seadmist	HTM
16. Gümnaasiumihariduse edendamine	HTM
17. Siseriiklike- ja välisriiklike kavandamine munitsipaalgümnaasiumide hoonete rekonstrueerimiseks	HTM
18. Kutseharidusasutuste tegevuse toetamine ja arengu tagamine	HTM
19. Hariduslike erivajadustega laste üldhariduse toetamine	HTM
20. Raplamaa toetava hariduse tugikeskuse (kompetentsikeskuse) rahastamine	HTM, SoM
21. Teise tasandi õppenõustamise süsteemi edendamine ja kvaliteetse teenuse kättesaadavuse tagamine	HTM, HARNO
22. Huvihariduse ja huvitegevuse riiklik toetamine vähemalt senises mahus	HTM
23. Huvikoolide õpetajate riiklik palgatoetus	HTM

7.3. Majandusareng

Ettepaneku sisu	Võimalik eestvedaja
-----------------	---------------------

24. Majandusõppe tõhustamine koolides	HTM
25. Kvaliteetse karjäärinõustamise teenuse kättesaadavuse tagamine	Eesti Töötukassa
26. Alustavate ja tegutsevate ettevõtjate nõustamine ja koolitamine	EAS, Eesti Töötukassa
27. Piirkondlike algatuste toetamine tööhõive ja ettevõtlikkuse edendamiseks (PATEE tüüpi tegevused)	MKM, EAS
28. Investeerimisobjektide (tööstusalad jms) üleriigilise andmebaasi loomine nende ühiseks turundamiseks	MKM, EAS
29. Ettevõtjate toetamine eksportturgude leidmisel	EAS
30. Oluliselt suurendada teadus- ja arendustegevuse rahastamist ning töötada välja nende saavutuste praktikasse rakendamise meetmed ja need ellu viia	HTM
31. Regionaalsete kompetentsikeskuste ülesehitamise ja arengu toetamine	RaM
32. Riigiasutuste ja riigitöökohtade jätkuv väljaviimine Tallinnast ja olemasolevate säilitamine regioonides	RaM
33. Toetusmeetmed kohalike omavalitsuste jäätmekavade elluviimiseks	KeM
34. Turismi sihtkohtade kohaturunduse edendamine ja teabe vahendamine välisriikides	EAS
35. Turismiarenduse alase tegevuse toetamine ja turismiinfo (sh DMO tegevused)	EAS
36. Puhkealade ja matkaradade ning vastava taristu väljaarendamine ja korrashoid	RMK
37. Muuseumide ja teiste mäluasutuste tegevuse toetamine	KuM
38. Noorte aktiivne kaasamine tööturule, töötades välja ja rakendades sellele sihtrühmale sobivad meetmed	Eesti Töötukassa
39. Puuetega noorte tööturule aitamine	SoM, HTM
40. Puuetega inimeste tööturule aitamine	SoM, Töötukassa

7.4. Tehniline taristu

Ettepaneku sisu	Võimalik eestvedaja
41. Rail Baltic kiirraudtee projekteerimine ja väljaehitamine, arvestades loodus- ja elukeskkonna ning kohalike kogukondade huvidega	MKM, TTJA
42. Tallinn-Rapla-Türi raudtee väljaehitamine vajadustele vastavalt ja reisirongide veeremi uuendamine ning rongide arvu suurendamine	MKM
43. Välja töötada konkreetne plaan ja ajakava alternatiivsete kütuste (nt vesinik) kasutuselevõtuks raudteeliikluses	MKM
44. Tallinn-Pärnu-Ikla maantee väljaehitamine esimese klassi nõuetele vastavalt	MKM, TRAM
45. Tallinn-Rapla-Türi maantee projekteerimine ja väljaehitamine esimese klassi nõuetele vastavalt	MKM, TRAM
46. Kõigi riigimaanteed viimine tolmuva katte alla	MKM, TRAM
47. Riigiteede ehitamine ja rekonstrueerimine vastavalt vajaduspõhisele kavale, milles lähtutakse selgetest ja läbipaistvatest kriteeriumidest	MKM, TRAM
48. Liiklusohlike kohtade likvideerimine riigimaanteedel	MKM, TRAM
49. Kergliiklusteede rajamise toetusmeetmete väljatöötamine ja rakendamine	MKM
50. Maakonna kergliikluse teemaplaneeringu ülevaatamine ning vajadusel aja- ja asjakohaste täienduste tegemine	RaM

51. Rahaliste vahendite mahu suurendamine riigimaanteede hooldamiseks ja ehitamiseks, sidudes need uuesti kütuseaktsiisist saadavate riigieelarve tuludega	MKM
52. Rahaliste vahendite suurendamine kohalike teede hooldamiseks ja ehitamiseks	MKM
53. Rahaliste vahendite eraldamine riigieelarvest kohalikele omavalitsustele kergliiklusteede hooldamiseks	MKM
54. Operatiivse ja erinevate teabekanalite kaudu (sh IT-lahendused) tarbijale kättesaadava ühistranspordi reaalaraja infosüsteemi väljatöötamine ja rakendamine	MKM, TRAM
55. Töötada välja ja ellu rakendada ühistranspordi ühtne üleriigiline piletisüsteem	MKM, TRAM
56. Keskkonnasõbraliku ühistranspordi rahastamine senisest suuremas mahus, et tagada elanike vajaduste rahuldamine ja autostumise vähendamine	MKM, TRAM
57. Lõpetada reisirongiliikluses perioodiline ajagraafikute muutmine	Eesti Liinirongid AS
58. Kiire andmeside (vähemalt 100 Mb/s) viimine kõigi majapidamisteni	MKM
59. Targa linna lahendusi toetavate 5G võrkude väljaarendamise toetamine	MKM
60. Riigipilve käivitamine, kus ka kohalikud omavalitsused saaksid osaleda	RIKS
61. Küberturvalisuse alane koolitus ja nõustamine riigi poolt	RIA
62. Elektri põhivõrgu vajaduspõhine renoveerimine ja rekonstrueerimine varustuskindluse tõstmiseks ja piisavate võimsuste tagamiseks	MKM, Elering AS
63. Elektri jaotusvõrgu korrastamine ja rekonstrueerimine varustuskindluse tagamiseks	MKM, Elektrilevi OÜ
64. Suuremates asulates võimalusel elektriliinide viimine maa-alustesse kaablitesse	MKM, Elering AS, Elektrilevi OÜ
65. Hajutatuma taastuvatel ja kohalikel energiaallikatel baseeruva energiatootmise (sh elektri tootmine) ja energia salvestamisvõimaluste väljaarendamise toetamine	MKM
66. Targa elektrivõrgu väljaarendamine	MKM, Elering AS, Elektrilevi OÜ
67. Keskkonnatasude seaduse täiendamine energeetika kohaliku kasu teemade osas – kuidas KOV ja kogukond saavad mõistlikku hüvitust	KeM
68. Energiasäästu toetusmeetmete väljatöötamine ja rakendamine	MKM

7.5. Kestlik areng

Ettepaneku sisu	Võimalik eestvedaja
69. Hästi toimivate planeeringute koostamiseks vajalike juhendmaterjalide üllitamine	RaM
70. Maareformi lõpuleviimine ja selgete maa omandisuhete sisseseadmine	KeM, MA
71. Töötada välja regulatsioonid ja mehhanismid riigi maa ja kinnisvara mõistlikel tingimustel võõrandamiseks kohalikele omavalitsustele elamu- ja tootmisalade arendamiseks	KeM, MA
72. Luua võimalused riigi käes olevate arenduspotentsiaaliga maa-alade välja arendamiseks ja kasutuselevõtuks	Konkreetses maa-ala haldaja
73. Elamispiindade (sh üüripinnad) rajamise toetusmeetme väljatöötamine ja rakendamine turutõrkepiirkondades	MKM

74. Erinevate elamispinna soetamise, rajamise ja varustamise toetuskeemide (nt KredEx'i-laadsed) väljatöötamine ja rakendamine	MKM, KredEx SA
75. Kasutuskõlbmatuks muutunud ja ohtlike hoonete ja rajatiste lammutuse meetmete väljatöötamine ja rakendamine	MKM, RaM, KredEx SA
76. Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni ning sademeveevõrkude arendamise toetusmeetmete rakendamine	KeM
77. Maapiirkondades majapidamistele kvaliteetse joogivee tagamise toetusmeetmete rakendamine	RaM
78. Panna riiklikult paika satelliitside võrk, mis haarab eri ametkondi ja eri haldustasandeid	MKM, RaM
79. Viia Ehitusseadustikku sisse konkreetsed nõuded uute hoonete rajamisel keldrite kohandamiseks varjenditeks	MKM
80. Pühakodade korrastamise toetamise meetmete rakendamine	KuM
81. Ajaloo- ja arhitektuurimälestiste korrastamine	KuM, MKA
82. Eesti rahvusmaastike määramine ja nende kaitsekorralduse meetmete väljatöötamine ning rakendamine	KeM, RaM
83. Veekogude puhastamise toetamise meetme väljatöötamine ja rakendamine	KeM, KIK
84. Kaitsealuste parkide hooldamine ja korrastamine	KeA
85. Väärtuslike põllumajandusmaade säilitamist ja kasutamist puudutava regulatsiooni ja meetmete väljatöötamine ja rakendamine	MEM
86. Paika panna ökoduktide regulatsioonid ja hüvitised selle eest, et neil aladel kehtib metsa piiratud kasutus	KeM
87. Teabematerjalide ettevalmistamine ja teavitustöö elanikkonna keskkonnateadlikkuse tõstmiseks	KeM
88. Kodanikuühenduste nõustamise ja koolitamise meetmete väljatöötamine ja rakendamine	KÜSK
89. LEADER-tüüpi tegevuste kavandamise ja elluviimise toetamine	MEM
90. Kohaliku omaalgatuse toetamine	RaM
91. Kohalike omavalitsuste tulubaasi suurendamine	RaM
92. Regionaalsete arengulepete ja regionaalsete nõukogude piloteerimine ja saadud kogemuste kokkuvõtmine	RaM

7.6. Kasutatud lühendid

DMO – Turismisihtkoha arendusorganisatsioon

EAS – Ettevõtluse Arendamise SA

ESA – Eesti Statistikaamet

HARNO – Haridus- ja Noorteamet

HTM – Haridus- ja Teadusministeerium

INSA – Integratsiooni SA

KeA – Keskkonnaamet

KeM – Keskkonnaministeerium

KIK – Keskkonnainvesteeringute Keskus

KuM – Kultuuriministeerium

KÜSK – Kodanikuühiskonna Sihtkapital

MA – Maa-amet

MEM – Maaeluministerium

MKA – Muinsuskaitseamet

MKM – Majandus- ja Kommunikatsiooniministerium

RaM – Rahandusministerium

RIA – Riigi Infosüsteemi Amet

RIKS – Riigi Infokommunikatsiooni SA

RKK – Rahvakultuurikeskus

RMK – Riigimetsa Majandamise Keskus

SiM – Siseministerium

SoM – Sotsiaalministerium

TAI – Tervise Arengu Instituut

TRAM – Transpordiamet

TTJA – Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet

8. Elluviimise korraldus ja seire

Maakonna arengustrateegia on keskne maakonnatasandi arengudokument, millest kõik osapooled peavad lähtuma. See on regionaalne kokkulepe, mille kõigi kohalike omavalitsuste volikogud on kinnitanud.

Maakonna arengustrateegia roll, seosed teiste strateegiliste dokumentidega ja elluviimise mõningad põhimõtted on kirjeldatud kohaliku omavalitsuse korralduse seaduses.

Maakonna arengustrateegia on aluseks riigieelarvest kohaliku omavalitsuse üksustele juhtumipõhiste toetuste andmisel ja riiklike investeeringute kavandamisel. Riigiasutuste osutatavate teenuste kättesaadavuse muutmisel maakonnas võetakse arvesse maakondlikus arengustrateegias kavandatud arengueesmärke ja kajastatud tegevuskogumeid.

Riigi kesktasandil tuleb seega:

1. Arvestada maakonna arengustrateegiat valdkondlike arengute kavandamisel (sh riigi osutatavate teenuste osas);
2. Arvestada maakonna arengustrateegiat riigi investeeringute tegemisel;
3. Arvestada maakonna arengustrateegiat riiklike toetuste eraldamisel, nt osade regionaalarengu programmide ressursi jaotamise.

Kohalike omavalitsuste puhul:

1. Maakonna arengustrateegia ja tegevuskava on aluseks omavalitsuste üldplaneeringutele;
2. Kohalike omavalitsuste arengukavad ja eelarvestrateegiad peavad olema kooskõlas maakonna arengustrateegiaga ja toetama strateegia elluviimist.

Raplamaa arengustrateegia elluviimine toimub nelja-aastase tegevuskava alusel. Tegevuste elluviimise eest vastutavad tegevuskavas määratud organisatsioonid või asutused. Enamus tegevusi viiakse ellu mitmete partnerite omavahelises koostöös.

Tegevuste võimalikud rahastamisallikad on kirjeldatud tegevuskavas. Peamised neist on riigieelarvelised vahendid, kohalike eelarvete vahendid, vastutavate organisatsioonide (nt ROL, RAEK) eelarvevahendid ja teiste partnerite vahendid. Paljudel juhtudel on arvestatud ka riiklike ja Euroopa Liidu vm välisvahenditest rahastatavate toetusmeetmetega. Sellistel juhtumitel toimub rahastamine reeglina konkreetsete projektide kaudu.

Raplamaa arengustrateegia elluviimist, seiret ja uuendamist korraldab Raplamaa Omavalitsuste Liit (ROL). Käesoleva strateegiadokumendi võttis vastu ROL täiskogu ja kinnitasid kõigi omavalitsuste volikogud. Strateegia elluviimise seire toimub vastavalt vajadusele. Seire tulemustest ja strateegia muutmise vajadusest teavitatakse ROL täiskogu. Strateegia muutmise protsessi kaasatakse riigiasutuste, kohalike omavalitsuste, kodanikuühenduste ja ettevõtjate esindajaid. Strateegia täiendamine ja muutmise toimub kohaliku omavalitsuse üksuste volikogude määrustega.

Strateegia tegevuskava elluviimise seiret korraldab samuti ROL. Seda tehakse iga-aastaselt, paralleelselt kohalike omavalitsuste arengukavade ja tegevuskavade ülevaatamisega. ROL korraldab ka uue tegevuskava koostamist. Seire tulemustest teavitatakse kohalikke omavalitsusi ja ROL täiskogu. Käesoleva strateegia kehtivuse perioodil koostatavate tegevuskavade eelnõud esitatakse peale konsultatsioone kohalike omavalitsuste ja maakondlike partneritega ning peale avalikustamist kinnitamiseks ROL täiskogule.

Seire tulemused avaldatakse ROL veebilehel. Täiendatud või muudetud maakonna arengustrateegia avaldatakse ROL ja kohalike omavalitsuste veebilehtedel. Uus tegevuskava avaldatakse ROL veebilehel.